

బిల్వణీయము

[పండితులచేఁ బరిష్కరింపఁబడినది.]

ప్రొఫెసర్ రమారావు గారు నన్ను,
సంస్కృతాంధ్ర బుక్ డిపో,
స్థాపితం: 1882. రాజమండ్రి.

౧౦౪౪౩:

శ్రీ రస్తు.

విల్వణీయము.

[పండితులచేఁ బరిష్కరింపఁబడినది.]

చిత్రకవి సింగరార్య విరచితము.

వలవల శ్రీరాములు,

పబ్లిషర్ అండ్ బుక్సెల్లర్.

రాజమండ్రి.

రాజమహేంద్రవరమాన

శ్రీ కొండిపల్లి ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడియె.

1942

శ్రీ రస్తు.

విల్లణీయము.

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రామావనిజానిజాయతభుజా ♦ శృంగారశాఖామిశ్ర
త్సారాకారలతా స్తనస్తబకభా ♦ స్వద్దంతవాసకిసా
లారాశాలకభృంగరంగదళిలాం ♦ గాంచత్ప్రసూనోత్కర
శ్రీరామాశృతికల్పకంబు మముర ♦ క్షించు బుధానందమై.

క. భవనరసిజసంభవముఖ

భువనస్థ సమస్తదేవ ♦ ముఖ్యుల కెలమిం
బ్రీవిమలమతి మ్రొక్కెద మ
త్కవితకు సంతతము సత్ప్ర ♦ కాశము కలుగన్.

క. ధర దోహదకముల నిడి

గరిమక సుగుణామృతంబు ♦ గాంచు సుకీర్త్యా
కరవరమానసపదనం

చరసత్కవిహంసములను ♦ సంస్తుతి సేతుక.

తే. నిర్మలావయవముల ♦ నెమ్మిడిచి

ప్రణములకుఁ బాటు ముఖీకా ♦ వ్రేలితిభంగి
యొప్పులు గ్రహింపకెప్పుడు ♦ దప్పులరయు
కాకవులలోకముల నే ని , రాకరింతు.

వ. అని యివ్వధంబున నిష్టదేవతా సమస్కరణంబును, సత్కవి పురస్కరణంబును, గుకవితరస్కరణంబునుం గావించి, యే నొక్కనాఁడెక్కువయ్యె, మక్కువం జొక్కి హృద్యవిద్యాసవద్యులగు విద్య

దాదులుఁ గొలువం గొలుపుకూటఁబున సధివసించి సమంచితగతుల
నతులవై ఖరి దీపించు నవసరంబున.

తే. చిత్రకవివంశదుగ్ధాబ్ధి ♦ శీతభానుఁ
ఉనుపమానోక్తి శ్రీసింగ ♦ రార్యసూనుఁ
ఉమితకవితావిశేషజ్ఞుఁ ♦ ఉనఁగ వెలయు
నారసింహార్యకవి వచ్చి ♦ నన్ను మెచ్చి

క. శ్రీపండిపెద్దినత్కుల
దీపక, కాశ్యపనగోత్ర ♦ దీవ్యన్నానా
భూపాలకమకుటమణి
శ్రీపదపాదాగ్రభూమి ♦ కృష్ణస్వామీ!

నీ. కుత్సితకాణాద ♦ కత్కిలకవిభేద
సంయుక్తయుక్తి వ ♦ బ్రహ్మహార
యణకాంకపాణిని ♦ యాటవీపాటన
చటులసూక్తివిహార ♦ పటుకుతార
నిర్ణీతకృతజైమి ♦ నీయలోతూర్ధూత
సంస్థావాక్యజం ♦ యూసమీర
దుర్మతవేదాంత ♦ దుర్మదవిచ్ఛేద
భాసురవచనప్ర ♦ భావసార

తే. కావ్యనాటకలసదలం ♦ కారచతుర
సాహితీమహాసన్నాహ ♦ సరసహృదయ
పండిపెద్దకులీన సం ♦ పన్నిధాన
పాలితకపీంద్ర శ్రీకృష్ణ ♦ పండితేంద్ర.

వ. అని వినుతించి, వినుము ! భవదీయంబులగు చతుర్దశవిద్యాప్రభావం
బులు, సకల భాషావిశేషంబులు, సమస్త చమత్క్రియావినోదం
బులు, నెన్న నిన్నరులకుఁ దరంబుగాదు. నిఖిలలోకంబులఁ గృతి
ముఖంబుగ్గాఁ గీర్తి నిత్యంబగునట్టి కృతులయందు నొంద్రం బతిరము

ణీయంబు గావున, నొక్క పురాతనకథ నాంధ్రప్రబంధంబుగా రచి
యించి, రామాంకితంబు చేసి, యాచంద్రతారకంబగు సత్కీర్తిం
గాంచు మనిన నేనును సంతోషాంతరంగుండనగుచు,

క. మున్నింద్రతనూభవునకు

వెన్నుండు సహాయమైన ♦ విధమున నే నా

సన్నతసద్గుణగణనం

పన్నుండాకవివరాధి ♦ ప సహాయమునకొ.

క. శ్రీజనకగుతహృదయమున

రోజాతస్యమణి కజని ♦ రూపాక్షమరు

ద్రాక్షమృతముఖామర్త్యస

మాణాగ్రిణి గరిజనాసు ♦ మరుదసిఫణికిన్.

క. తుండీ ప్రతుండనిభదో

ర్దండః పృథకాండనిర్జి ♦ త మహోద్దండా

ఖండారి పుకాండనకున్

ఖండసరసంచండకార్ము ♦ కవిఖండనకున్.

క. నుందగళ వారవిందమ

రందముతబుగ్ధపురంద ♦ రమిళిందునకున్

కుందశరత్కందవృష

స్యందనచందనకనద్య ♦ శః కందునకున్.

క. వరధీధిక్కుత చక్రాం

గరధికి సౌందర్యహసిత ♦ కరధికి వినమ

చ్చరధీక్రతశరధికి దా

శరధిక్రతశరధి కురగ ♦ శాత్రవరధికిన్.

క. హరితన సుహృదయసారస

హరిత సుహానూన్మతజిత ♦ హరి కతితేజః

పరిహాసితహానికి భవగజ

హానికి సదాపాదపంక ♦ జానతహారికి

క. శాంతునకు దాసహృదయని

శాంతునకు నితాంతనయన ♦ చాకోరయుగా

క్రాంతధరాజస్యకళా

కాంతన కానందభరిత ♦ కపికాంతునకున్.

క. రావణహరణునకు జితై

రావణచక్రమణునకు ధ ♦ రాఠమణునకున్

భావనజనభరణునకున్

భావనయాభరణునకు న ♦ భంగరమణునకున్.

క. రామునకు నీలమేఘు

శ్యామునకు దివాకరాన్వ ♦ యాంభోధిసు ధా

ధామునకుఁ బరశురాముని

రామునకు సమస్తభూవ ♦ రథలామునకున్.

వ. అంకితంబుగా నాయొసర్పంబూనిన బిల్వణోపాఖ్యానం బను మహా

ప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన,

— పు ర వ ర్ణ న —

తే. వసుమతికి నాభిభూతమై ♦ వజ్రునట్టి

భర్తృశిఖరికి నుత్తర ♦ భాగమందు

దృపదలలితంబు సుజననం , దోహచరిత

దివ్యదేశంబు పాంచాల ♦ దేశ మమరు.

వ. అందు,

శా. శ్రీరామామణి కాటపట్టు, హరికి ♦ శృంగారవాసంబుఁ జె

ల్వా రత్నంబులకెల్ల నాకరము, స ♦ మృగ్యాహినీపాలి కా

ధారం, బన్యదురాసదంబు, విబుధ ♦ ప్రాణంబు, రాజాస్తిచే

శ్రీరమ్యం బయి సింధురీతిఁ బురి ల ♦ స్మృతమందిరాఖ్యం దగున్.

- క. ఆపురము జయశ్రీలకుఁ
గాపురము, సమంబు ద్వారఁ ♦ కాపురమునకుఁ
భూపురములలోఁ జెల్వగు
గోపురముఖచుంబితైక ♦ గోపుర మగుచుక.
- క. సతత శిరస్థలవిసరద
దితిసుతతటిసీతుమార ♦ దీప్తాబ్జములై
నుతికెక్కు సౌధరాజము
లతులిత శివమూర్తులనఁగ ♦ నప్పురిలోనక.
- ఆ. కనకగోవురాగ్ర ♦ ఘటత గారుత్మత
రత్నరుచులు కుముద ♦ రాజు లేడి
తొడరి మెసవఁజూచు ♦ దూర్వాంకురములని
చను మృగేంద్రముఖము ♦ లునికి నులికి.
- నీ. ఒకచోట వనబోడు ♦ లొకనీటు గొని మీటు
వీణలనాడంబు ♦ వేడ్కనేయ
నొకచెంగట నభంగ ♦ నకలాంగయుతమంగ
శృంగదంగరవము ధిం ♦ ధిమి యనంగ
నొకవంక గతశంక ♦ నకలంక మృదువంక
జాన్యలు చెలఁగి లా ♦ న్యములు నలువ
నొకచెంత వగకాంత ♦ లొగి వింతఁ గొని నంత
సముమీట నరనగి ♦ తములఁ బాడ
- తే. వెలయు బహువిధవాద్యసం ♦ వేద్యహృద్య
ఘుమఘుమార్పిటి దిక్కులఁ ♦ గొమరు మిగుల
జనుల కానందరసము ని ♦ చ్చలుఁ జెలంగ
రంజితావనిజాని యా ♦ రాజధాని.
- నీ. నురసాలనంతతి ♦ నురసాలనంతతి
గతి ఖగోలికి ఫలో ♦ న్నతి యొనంగు

మహితకాంచనములు ♦ మహితకాంచనముల

పోలిక నామోద ♦ ములు ఘటించు

కలితపున్నాగముల్ ♦ కలితపున్నాగము

లట్ల కొమ్మలతోడ ♦ నమరియుండు

రంభాదినటనముల్ ♦ రంభాదినటనము

కరణి మరుత్ప్రసం ♦ గములఁ బొదలు

తే. పనస లెంతయుఁ బనసల ♦ ఖ్యాతి ద్విజుల

కును బదక్రమనంయుక్తి ♦ కొమరుమీఱు

నగము లున్న తినగముల ♦ పగిది వనుల

నలరుచుండు పవిత్రంబు లగుచుఁ బురిని.

క. ఆపనములు ద్విజసందో

హావనము లతులితవృత్త ♦ హావనములు స

త్పావనములు మార్గికసం

జీవనములు కలితభవన ♦ జీవనములగున్.

మ. కులసంరక్షణులున్, సువాక్సమహితుల్ ♦ గోత్రాహితుల్, జాతవే

దులు, ధర్మాత్ములు. భాసురాఖ్యభువనా ♦ పుల్, సజ్జగజ్జీవనుల్,

కలితార్థప్రదు, లూర్జితార్థులు, కన ♦ తామ్రతుల్, తమోదూరు,ల

య్యిల ధాత్రీసురు లెంతయున్ విబుధులై ♦ యింపొందుటల్ చిత్రమే!

సీ. చక్రములకుఁ గీడు ♦ సలుపని రాజులు

దివిరి సత్తముల భే ♦ దింపని యిను

లిల కుభృత్తులకు వె ♦ నియని కూర్మివతులు

గోత్రవర్గము బల్మి ♦ గూల్పనిందు

లరికి మార్మోము గా ♦ నట్టిపూరుషసింహు

లనయంబు మూలనుం ♦ డని మహేశు

లొకని దాపునఁ జేర ♦ నోవని శ్రీదులుఁ

బుణ్యంబు దప్పని ♦ పుణ్యజనులు

- శే. నార ! వీరన వీరన ♦ యొకరతులు
పరగుదురు పురి శుచిభాను ♦ వంశు లగుటఁ
గువలయానందసంధాయి ♦ గురుతమోప
శాంతినై పుణ్యవిధులు రా ♦ జన్యవిధులు.
- మ. ఒకశంఖంబునఁబొంగు సర్గపతి యు ♦ ద్యోగంబు తామున్ భజిం
పక రత్నాకరునితోడి సఖ్యమునకుం ♦ బాటించి సంఖ్యాధిక
ప్రకటార్థాధ్యతచే జెలంగి బహుమి ♦ త్ర ప్రాభవాఖండరూ
ప కళా భూతివిభూతిఁ గాంతురు పురికా ♦ వై శ్రోత్తముల్ వేడుకన్.
- క. హలపాణి యొక్కయేరుం
గలవాఁడని తెల్లజేసి ♦ కడువేడ్కఁ బురిం
గల విష్ణుపాదజావళి
యలరారె సువర్ణయుక్తి ♦ వ్యవసాయమునకా.
- చ. సరసిజబాంధవుండు ముకు ♦ చాయ ననూరుఁడు తేరుదోల సు
స్థిరతరతన్ని బద్ధవర ♦ జిహ్వాగపాశము లోలి వేల న
ప్పరి కరు లబ్జనాశములె ♦ పో యని తుండము లెత్త దక్షిణో
త్తరముల నేగు భీతిమెయి ♦ దజ్జగతీక్షణుండై రయంబునన్.
- చ. వరుస నిజేశు మూలఁబడ ♦ వై చినయట్టి మరు తరంగముకా
సరిగొనకకా జవంబు గొని ♦ సాగిన నాశుగమై సమీరుఁ డ
ర్పిరహినరాఁ దదాకృతి హా ♦ రించె బద్ధతథూళి కప్పి త
త్పురి తురగోత్తమంబులు వి ♦ భూషితసాదిబలోత్కరంబులై.
- చ. సమములు గావు వాజు లని ♦ సారథి కుంటని గాలి కూడుప
గ్గములని చక్ర మొంటి దని ♦ గ్రాలు ననంతమణివజ్రప్రభా
వమహితమై ఘనావరణ ♦ వై ఖరితో నలరారురాజితో
త్తమరథరాజి భానునిర ♦ థంబు హసించు సదా సముద్గతికా.
- క. కట్టెతురు రుద్రునయిన,
దట్టెతురు హరులనై నఁ ♦ దలఁగని కడిమిం

భావింప రుచియేమొ , బంధుజీవం బేది

యీబంధుజీవనం , బెందుగలుగు

తే. ననుచు పీఘుల సరస న • రానుకూల

వచనరచనల మెలంగుచు • వరలు విటుల

కనుగుణంబుగఁ బలుకుచు , ననుదినంబు

మెలయుదురు వీటఁ బుష్పలా • వికలు బ్రీతి.

౪. మఱియు నప్పట్టణంబు మణిఘటిత కాంచన ఘనావరణంబులును, ఘనావరణ నివారణ పటు పటాచ లానిల కేత నాంచిత సౌధ రాజంబులును, సౌధోపరి నిబద్ధ ముక్తామయ శిరోగృహంబులును, గృహరాజిత మణి కవాటంబులును, గవాట పిరచిత మరకత మణి శోభా విరాజమాన తోరణప్రకాశిత ద్వారంబులును, ద్వారోభయ సార్వ రమ్య రత్న వేదికలును, వేదికాంతర రచిత విద్రుమంబులును, విద్రుమ వైడూర్య స్తంభ సముదయంబులును, స్తంభ సంభ్రుత శాత కుంభ ఊంభ విలసిత మంటపంబులును, మంటపాభ్యంతర సంచర త్పుండరీజనంబులును, జనసందోహ సంపూరిత వీధికారా జంబులును, రాజకుమారారుఢ సంచర ద్గంధ సింధుర సైంధవ రథనికరంబులును, కరవిన్యస్త వీణావాదన ప్రవీణగాయకులును, గాయకయుక్త మృదంగ తాళాపి లాస్య సంగంభ విజృంభమాణి రంభా సమాన వారకాంతలును, గాంతనిర్గతర సురభికుసుమ ఫల భరితోద్యానంబులును, సుద్యానాంతర కనత్కమల కల్పార మరంద పాన తుందిల మిళింద ఝంకార ప్రమోద మేదుర సారస హంస చక్రాది జలవిహంగకలిత సరస్సులును, సరసమనోహర పరిమళ మిళిత శీతల పవమానంబులునుగలిగి, యమరావతీవిధంబున విబుధ గణ విభ్రాజమానంబై, తేజోవతీ నగరంబు చందంబున లోహి తాశ్వ విలసితంబై, సంయమనీ నగరంబు పౌలుపున సమువర్తి ధర్మ రాజ విరాజితంబై, నైఋతినిలయంబుకై వడి పుణ్యజనోద్దీపితంబై,

వరుణమందిరంబురీతి ఘృతపుష్పమాలికా శోభితంబై, పవనుని
 గేహంబుభాతి నానా సుగంధ బంధురంబై, యలకాపురంబుపగిది
 ధననిధి మహితంబై, కైలాసంబులాగున రాజశేఖర రమ్యంబై,
 కమలగర్భ సదనంబుపోలిక మహిత భాషా సమన్వితంబై, హరి
 నివాసంబుచాడువున నిత్య ముక్తాభిగమ్యంబై, భోగవతీపుటభేదనంబు
 తీరున మహాభోగి భాసురంబై, వాహినీపతి తెఱంగున శరణాగత
 భూభృష్టాతంబై, నాకేతరాజధాని వచువున రామ లక్ష్మణోప శోభి
 తంబై, ద్వారకాయందంబునఁ గృష్ణ బలభద్ర ప్రకాశంబై, హస్తిపురీ
 వైఖరి గాంగేయాది పూజితంబై, యింద్రప్రస్థపురంబుమాడ్కి-యను
 గతధర్మజాతంబై, వారణాసిమాడ్కిఁ బ్రచండకాలబైరవ శూల
 హస్తరక్షితంబై, సిరుల నిరవొందుచుండు.

క. ఆజగతి కధీశ్వరుడై,

రాజిలు మదన భిరామ , రాజేంద్రుఁడు జ

న్యాజితాబాహాపనిధా

రాజిత సమదోన్నతారి , రాష్ట్రోత్తుండై .

నీ. రమణ లక్ష్మీమంది + రమ్మ మేలమ్ముగా

గను సదాళిగుణమ్ము + గా గృహించి

మధురధర్మముఁ బూని + మాధవు లోఁగొని

యలఘు ద్విజావళి + నాదరించి

దాక్షిణ్యశాలి నొ + ద్దన నిల్పికొని కళా

నిధివర్షమున రుచల్ , నిండఁజేసి

శోభితంబుగ మహా + సుకృతి భావముఁ గాంచి

వరసత్యరతిమనో + హరతమింఁ

తే. కలనయం దుగ్రీమూర్తి సం + కల్యమడఁచి

ఘన సదృక్పాళికా మాన + కర్తయగుచు

నతను విఖ్యాతిచే మద + నాభిరాముఁ,

డలదు నిజనామగరిమ య + భార్గముగను.

సీ. బిసములోపలఁజిక్కి ♦ వెడలువాని స్వయంబు
 లాలిత వాణీ వి ♦ లాసుఁ జేసె
 నొంటివాఁడై దాన ♦ మొరుని వేడిన చిరం
 తనమాని మేటిభూ ♦ ధవునిఁ జేసె
 నచలాధిచాసుని ♦ నాదిభిక్షుని సర్వ
 మంగలానుభవను ♦ ప్రాప్తుఁజేసె
 బహుశార్తిభేదవి ♦ భ్రాంతి గుండకళంకి
 దనతోడఁగూడ న ♦ తృప్తినిఁ జేసె

తే. నెన్న నీగుణ మీధర్మ ♦ మొందుఁగలదె,
 తగ నయుక్తుల సరియుక్తు ♦ లుగ నొనర్చు
 నితని మదనాభిరామాఖ్య ♦ మిడిన నలువ
 కౌశలంబు గణింప శ ♦ క్యంబె చూడ?

తే. రమ్యగుణశాలి యాభూపు ♦ రందరుండు
 దారగాఁగొని లీలమం ♦ దారమాల
 ననుదిహుఁగూడి క్రీడల ♦ సతిశయిల్లి
 యవనిఁ బాలించె బుధనికా ♦ యంబు వొగడ.

క. ఆయనఘన కుదయించె మ
 హాయతగుణజాల బాల ♦ యంచితలీలం
 దోయఁసాయకు నాటవ
 సాయక మన భూజనాళి ♦ సన్నతిసేయక.

తే. చాయనినుఁ జెల్వమైన లేఁ ♦ బ్రాయమునను
 జనుల కల్లారుముద్దుగా ♦ ననువుపడుచు
 నాట పాటలు నలుపుచు ♦ నవని బాల
 యామిఃపూర్ణతిలక స ♦ మాఖ్య నలరు.

వ. ఆకుఁ గారీరత్నంబు దినదినప్రవర్ధమానయై యున్నయెడ.

క. మృగమదమున రుచి బుట్టిన.

పగిదిని, జెఱకునను బండు ♦ బండినరీతిన్

దగ సురభి పసిడి నొదవిన

పగటున, యశావనము దనరు ♦ బాలామణికిన్.

సీ. మహిత యశావనరూప ♦ మధు మధురాలాప

బింబోష్ఠి శ్రీవర్ణ ♦ బింబకర్ణ

కంజాతదళనేత్ర ♦ కాంచన నిభగాత్ర

చతుర చంపకనాస ♦ చారుహాస

పట్టుసై కతశ్రోణి ♦ పల్లవాంచిత పాణి

ప్రౌఢ సౌభాగ్యసం ♦ పన్న యోగ్య

కరికుంభ కుచపాళి ♦ ఘన నీల రోమాళి

యబ్జారి వదన కుం ♦ దాళిరదన

తే. యలరు మరువంపుమొలక, కా ♦ యజుని చిలుక,

కలితకర్పూరతిలక, ను ♦ గంధఫలక,

యామిసీపూర్ణతిలక నీ ♦ లాంచతలక

రాజనముగుల్మ శృంగార ♦ రసముజిల్మ.

సీ. నలినాక్షి కొప్పు కృ ♦ వ్యతప్వంబుఁ బ్రాపించు

నెమ్మొము విభురీతి ♦ నివ్వటిల్లు

నబ్జాన్యకన్ను ల ♦ బైక్షతవహించు

నధరంబు మాధవ ♦ ఖ్యాతి నమరు

పలివేణి చనుదోయి ♦ యచ్యుతత్వముఁగాంచు

జెయ్యి పద్మాహిత ♦ స్థితి భజించు

గరియాన నూగారు ♦ హరిలీల భరించు

గౌననంతవిభూతి ♦ గరిమఁదాల్చు

తే. నాభి పురుషోత్తమాకృతిఁ ♦ బ్రాభవిల్లు

దనువు పేమాంశుకస్ఫూర్తిఁ ♦ దనరు, నిట్లు

భామ యవయవగతి విష్ణుఁ డ భావమొంది
వెలయుచుండు జనావళిఁ డ వినుతినేయ.

వ. ఇట్లు తల్లిదండ్రుల కల్లారుముద్దుగా ముద్దియ యేప్రాద్దుఁ బ్రాద్దులఁ
బుచ్చు నవసరంబున,

—♦ విద్యాభ్యాసము ♦—

తే. అక్షరాభ్యాస మొనరింపఁ ననువుపడుచు
స్వరయుతంబుగ వీణాది ఁ వాదనములు
చెలంగు గీతప్రబోధవి ఁ శేషకలన
గాననైపుణి నేర్చె సు ఁ స్కారయుక్తి.

సీ. రమణీయతరమైన ఁ రాయంచ మృదుచర
తాబ్బ నంగతి న నా ఁ ట్యములు సలుప
జెలువమై ముద్దులు గులుకు పల్కులతోడఁ
బెంపుడు రాచిల్క ఁ పేరు గొనఁగ
రామాయణాది స ఁ ధృంధముల్ వెలయఁగా
బద్యపుస్తకరాజి ఁ పరిధవిల్లఁ
దాశకాలక్రియో ఁ ధ్వాతభంత్రస్వర
భేదంబులను బాణి ఁ వీణమౌళియఁ

తే. జెలంగు చిలునవ్వు వెన్నెలల్ ఁ చిలుకునుండ
గలికి తెలిదాలు చూపులు ఁ గలయఁబర్వ
బాండిమము దోచి భారతి ఁ బాణి నాతి
వసిండిగడ్డయ్యై బాట ఁ బాడుచుండ.

క. ఆపాట నవసుధాలహ
రీపటల మనోజ్ఞమాధు ఁ రీలలితంబై
కోపై వీసులకాపై,
యా పై కరవందుమాడ్కి ఁ నాపైఁ దోచెన్.

వ. అట్టి సమయంబున,

క. మదనాభిరామభూషతి,

యొదవిన సంతోషమున ము ♦ హోల్లానముతోఁ

బొదలుచు గానము సేయఁగ

మదవతి నిజపుత్రిఁ జూచి ♦ మనిజింతించెన్.

తే. ఈకులపవిత్ర సుదుచిర ♦ హేమగాత్ర

చంద్రకళగద సంగీత ♦ జలధి కిపుడు,

దీనికిని సర్వవిద్యలు ♦ దేటపడఁగఁ,

బేర్చి సాహిత్య మొదవఁ జె ♦ స్పృంతు ననుచు.

వ. నిశ్చయించి,

తే. కొలువుకూటంబునకు వచ్చి ♦ కువలయేశుఁ

డమరసింహాసనాసీనుఁ ♦ డై ప్రధానుఁ

దగు వసంతాఖ్య రావించి ♦ యధిక సల్పఁ

మమున మన్నించి పలికె న ♦ మృతి దలిర్చు.

క. ఓమంత్రిశిఖామణి ! యిదె

నాముద్దుల కూర్మితనయ ♦ నయ మలరంగఁ

గోమనగతి లయవద్ధతు

లేమారక సరసగాన ♦ మింపుగ నేర్చెన్.

తే. గానవిద్యకుఁ దగినట్లు ♦ కన్య కిపుడు

కావ్యనాటకనదలం ♦ కారభావ

సరససాహిత్య మేర్పడు ♦ సరణి గఱపి

ప్రౌఢ గావింపవలయు ని ♦ రూఢమతిని.

వ. అనుచున్న సమయంబున సభాసదులు తమలో నిట్లనుకొనిరి.

తే. కలికిపాలిండ్లు మేలిబం ♦ గారుగిండ్లు

చానవాల్జాపు లానుమ ♦ చావుతూపు

లతివవదనంబు సదనంబు ♦ యబ్ధిమతకు

కాంతముంగురు లమ్మధు ♦ కరుల కురులు.

ఉ. మోముఖిలంబుఁ గన్నుఁగవ ♦ ముచ్చటమీఱఁగ వక్షమంతయున్
గామిడి చన్నుదోయి, కను ♦ గౌను సమస్తము మిన్నుచూడఁగా
హేమము తత్తనూవిభవ ♦ మీరుచిరాంగికి విద్య చెప్పఁగా
నీమహి నెవ్వఁడోపు స్మరి ♦ యించినమాత్రనే భ్రాంతిపుట్టఁగన్.
వ. అనిన విని వసంతుండు భూకాంతున కిట్లనియె.

క. ఓరాజ ! సకలశాస్త్రుని
శారదు లీపురమునందుఁ ♦ జాలఁగలార
వ్వారి నిటకు రావించి వి
చారింపఁగ వలయు విద్య ♦ చదివింపఁగన్.

చ. అన విని సర్వశాస్త్రముల ♦ యందు విశారదులైన యాద్యులన్
ఘనమతిఁ బిల్వఁబంచి, నయ ♦ గౌరవము ల్పచరించి వారలన్
గనుఁగొని పల్కె భూవిభుఁ డ ♦ సంతగుణోన్నతులార ! మీర యుం
డినఫలమేమి ? యొక్కటి ఘ ♦ టింపుఁడు మాకన, వార లత్తటిన్.

సీ. తర్కశాస్త్రములందుఁ ♦ దత్కల్పనలయందు
భాషింపఁగను మహా ♦ భావ్యమందు
శబ్దశాస్త్రములందు ♦ సకల తత్వములందు
శ్రుత్యంతములయందు , శ్రుతులయందుఁ
దత్పదక్రమజటాం ♦ తముల నారోహవ
రోహములఁ బురాణ ♦ రూఢియందు
స్మృతివిషయమ్ములఁ , జెలఁగు మతగ్రంథ
ములయం దితగశాస్త్ర ♦ ములను మఱియు

తే. ఘనులమై వాదములు, ప్రసంగ , ములు చేసి
గలిచియున్నట్టి మము ప్రసం , గించి యెవఁడు
గెలుచు, మావంటివార లే ♦ కలను గలరు ?
రాజ్యరఘుపతి, మదనాభి ♦ రామనృపతి !

చ. అల్ల విని వారి కిట్లనియె ♦ నాత్మముదంబున భూమిపాలుఁ డొ
 ఘనమతులార ! మీర లిటఁ ♦ శౌశల మేర్పడఁ గావ్యనాటకా
 భినయకవిత్వచాతురిత ♦ పెం పఖిలంబుఁ గనంగఁజేయుఁ డీ
 మనసిజరాజపుత్రికిని ♦ మద్భరపుత్రికి మంజుగాత్రికిన్.

వ. అనిన విని యార్యవర్యు లారాజవర్యున కిట్లనిరి.

క. మేము రసజ్ఞుల మధిపా

కామయ్య ! రసజ్ఞు లనఁగఁ ♦ గవివరులేకా

దా, మాకుఁ గవిత్వములే,

దీమహి ఛాందసులఁ బొందునే ♦ యది తలఁపన్ ?

వ. అది యెట్లంటేని.

నీ. శబ్దశబ్ద వి ♦ చారి యైనట్టి వ్యా

కరణజ్ఞు జనకునిఁ ♦ గాఁ దలంచు,

యుక్తివాదములచే ♦ నొప్పారు తార్కికు

భ్రాతగా బుద్ధి నే ♦ ర్పడఁ దలంచు,

చతురుడౌ మీమాంస ♦ శాస్త్రపారీణునిఁ

గదియఁగ మండునిఁ ♦ గాఁ దలంచు,

నొదిగి వై దికనిష్ఠ ♦ నుండు సన్ధ్యాపకుఁ

గనలి చండాలునిఁ ♦ గాఁ దలంచు

తే. వివిధముగ నిట్లు లభివ ! క ♦ విత్వకన్య

కావ్య నాటక లసదలం ♦ కారభావ

సవరసాభిజ్ఞ మది నిజ ♦ నాయకునిఁగఁ

దలఁచి వరియించుఁ దనుఁదానె ♦ వలపుమించి.

వ. అని పలికిన విబుధేంద్రులకు రాజమహేంద్రుం డిట్లనియె.

క. వరనాటక కావ్యజ్ఞుఁడవు,

సరసుఁ, డలంకారవేది , ఛందోనిపుణుం,

దురుసాహిత్యకళానిధి, కవిత్వమునందు

యరయఁగ నెవ్వఁడు వచింపుఁ ♦ డతనిం దెలియన్.

తే. అనిన మల్లణ బిల్వణు లనగఁ గవులు,
సరసు లిరువు రలంకార సహితు, లందు
బిల్వణుం డనువాడు గం భీరుఁ డధిక
తముఁడు, కవిరా జనంగ స్తో త్రములు వడసె.

—, బిల్వణకవిని వర్ణించుట. —

శా. ఆవాచాలత, యాకవిత్వసరసం, బాప్రాధి, యూహాధి యా
భావం, బాపదశెబ్దగౌరవము, లా పండిత్య, మాశాస్త్రబో
ధావిర్భావక, మాసుధారసవచో వ్యాపార, మాప్రజ్ఞ యం
దేవిద్వద్బలభేదికై నఁ గలదే యెంతేనిఁ జూతింపఁగన్ ?

సీ. ధరణి వస్త్రములలో ధవళాంబరము మేలు,
ఋతువులలో సుమా నివృతము మేలు,
సుమములలో శిర శోభి మల్లిక మేలు
విలుకాండ్రలో రతి విభుఁడు మేలు,
ఘనసారభములలోఁ గస్తూరి మేలగుఁ,
గలయస్త్రములఁ గార్మ్య కంబు మేలు,
తనరు వాక్కులలోనఁ దర్కవాక్యము మేలు,
సారసముఖులలో శ్యామ మేలు,

తే. పరగు పదవులలో విష్ణు పదవి మేలు,
దశలయందున యావన దశయు మేలు,
మహితగీతులలోఁ బంచ మలయ మేలు,
కవులలో నెల్ల బిల్వణ కవియ మేలు.

చ. మృగములలోన సింహ, మవ సింధ్రులలో రఘురామమూర్తి, వ
న్నగములలోన శేషుఁడు, వ నమ్ములలోపల నందనమ్ము, దే
వగణములోన శంకరుఁడు, వార్ధులలోనఁ బయోబ్ధి యెట్లనో
విగులఁ గవింద్రసంతతిని మేటియె బిల్వణుఁ డెట్లు చూచినన్.

వ. అనిన విని వాగల బహుకరించి యథాస్థానంబుల కనిచి మంత్రివరునితో నిట్లనియె.

—, రాజు బిల్వణకవిని బిలిపించుట, —

ఉ. ఆకవిరాజరాజమణి * నాదర మొప్పగఁ బిల్వఁబంపు మ
య్యా! కవితాచమత్కృతి వి * హారముఁ జూతము, మత్కుమారి క
స్తోకముగాఁ గవిత్వవిధిఁ * జొప్పడఁ జేయుద మంచుఁ బల్కఁగా,
నాకడ మంత్రి సజ్జనుల * నంచిన, వా రటుఁబోయి యచ్చటన్.

సీ. ఒకచెంత వేదాంత * మూహించి ప్రకటించు,

నొకయోర మణిసార * మొగి వదించు,

నొకచోట వరసాట * కకలాపము రచించు,

నొకచక్కి ఘనఘక్కి * కోక్కిఁ దెలుపు

నొకయోర శృంగార * యతకావ్యములఁ జూపు,

నొకసీమ నురుసామ * మూని పలుకు,

నొకదండ స్వరమండ * ల కలగానముఁ బేర్చు,

నొకక్రేవ బహుభావ * యుక్తి నెఱపు,

తే. నొక్కతలమున మీమాంస * మొక్కదారి

వ్యాకరణసాత, మొకదెస * నలఘులక్ష

ణాద్యలంకారములఁ గోర్కు * లమర నొసఁగు,

నట్టిబిల్వణుఁ గాంచిరి * హర్ష మొదవ.

వ. కాంచి, దండప్రణామంబు లాచరించి దీవనలు గైకొని సముచితాననంబులం గూర్చుండి కవిరాజశేఖరు నుద్దేశించి.

శా. దేవా! బిల్వణపండితేంద్ర! విను, మ * ర్థివ్రాతకల్పద్రుమో

ద్భావుం డామదనాభిరామనృపుఁ డ * త్యంతానురక్తిం బ్రతీ

తావాంఘన్ మిముఁ దోడితెమ్మచుచు నా * జ్ఞాపించె, విచ్చేయుండి

యీనేళం బనియంచుఁ బల్క, ననియెన్ * హేలాగతిన్ వారితోన్.

ఉ. ఏమి ప్రయోజనంబు? మము * నేటికిఁ బిల్వఁగ మిమ్ముఁ బంచె నా
భూమినిభుండుదాత్తమతి? * భూరిగుణోన్నతులార! తెల్పుడి!

మే ము కేగుదెంచెదము, * మీ రన నేమిప్రయోజనంబో, మా
కేమి పుణ్యంగనచ్చు? మహా * నీయులు పూజ్యులుగారె పండితుల్.

—* బిల్వణుండు రాజసభకు వెడలి వచ్చుట —

వ. అని కృష్ణుని బ్రహ్మచార్యమానాంతరంగుండై కవిపుంగవుం డమిత
శిష్యుని కుంబుఁ గొలువ రాజమార్గంబున వచ్చునెడ.

ఉ. ఆముఁ సత్కథావిధవ * మాకనుబొమ్మల చంద, మావయో
ధామఃలాస, మానయన * తామరసాతివిశాలదీర్ఘరే
ఖామఃకాతశ్రుతిద్వయ వి * కస్వరకుండలదీర్ఘశపా
లీమధుఃస్మితప్రభలు * లేమలు సూచి రుదంచితోన్నతికా.

తే. చూచి, తలయూచి, తత్తనూ * రోచి కాచి
తీమహిమ కాత్మ మెచ్చి యెం * తేవి సూన
బాణుగొణవిభిన్న సం * భ్రాంతచిత్తు
లగుచూ నేకాంతమునఁ గాంత * లతిశయమున.

ఉ. ఎవ్వఁడో వీడు, చక్కదన * మే మన, నెన్నడుఁజూడ, మెవ్వఁడో?
పువ్విఁ గాఁడో యాధనదు * పుత్రుఁడో చంద్రుఁడో యాజయంతుడో?
యివ్వఁ బ్రాశిరోమణుల * హృద్వనముల్ చిగురింపజేయఁగా
జవ్వని ! మేగుదెంచిన వ * నంతుఁడో చూడఁగ నాకు నావుడుకా.

మ. అతివ ! పున్విలుకాండనం బలికె దీ * వజ్రాశుగం బెద్ది? యం
చితమా యిత్తుశరాస మెద్ది? మతియుం * జుతింప నవ్వారి ల
క్షిత తత్తచ్చుభలాంఘనంబు లుపల * క్షీభూతమున్ గావు నా
మతి సాహింపఁగ వచ్చెనో హరి తగన్ * మానుష్యరూపంబునన్.

సీ. రాకాః ఖాళోభి * రాజబింబ మటంచు

వినుతినేయఁగఁబోలు * వీనిమోము

ప్రతూ షవికసిత * భూతపత్రము లంచు

నెన్నంగఁదగు వీని * కన్నుదోయి

శ్రీకువంశిని హేమ * సింహాసనం బంచు

వీక్షింపఁగా నగు * వీనియురము

ప్రోన్నమితస్ఫుటో ♦ ద్యుక్తాహిపతి యంచుఁ

బలుకవచ్చును వీని ♦ బాహుయుగము

తే. తుంటవిల్కాడు ముక్కంటి ♦ కంటిమంట

నంటినను జెడి మును దమ్మి ♦ కంటికరుణ

మగుడఁ బుడమికి దిగియెనో ♦ తగ నతఁడు,

సకియ! కాకున్నఁ గలదె యీ ♦ చక్కఁదనము ?

సీ. ఈపురుషోత్తము ♦ నెద వసించిన పద్మ

కరభాగ్య మేమందు ♦ కమలనయన ?

యీచతురాస్యోక్తి ♦ నెలమిఁ గాంచిన శుభ

వాణి ప్రాథిమఁ జెప్ప ♦ వశమె తరుణి ?

యీమేటిసర్వజ్ఞ ♦ నెనసియుండిన సతి

భూతి యింతింతనఁ ♦ బాసఁగదబల ?

యీధామనిశిఁగూడి ♦ యింపొందు సుచ్ఛాయ

పదవి యెంతనిచూతుఁ ♦ బద్మగంధి !

తే. వినవే, యీవనితానవ ♦ మనసిజాతు

గూడి క్రీడించు తరుణుల ♦ కోర్కులెల్ల

నఫల, వీనిసంగతి , నలువనట్టి

వెలఁదిజన్మంబు ధారుణి , వృధయెకాద ?

వ. అనియిట్లు వర్ణింపుచుండ బిల్వణుండు నిజాననుభాకరప్రభాజాల
ములఁ దత్రత్యజనవిలోకనసందోహమున చకోరికాబృందములు
గాఁగ మత్తేభంబుచాడ్చున మందగమనంబున వచ్చి, విద్యజ్ఞనమంత్ర
పురోహితామాత్యభృత్యవర్గంబుతోఁ దగురాజేంద్రువలనఁ బ్రత్యు
త్థానాభిషేకంబులు గైకొని నముచితాననంబున నధివసించి యాశీ
ర్వాదపూర్వకంబుగా వేదవేదాంతాది శాస్త్రంబు లుపన్యసించి,
ఫలసహితంబుగా మంత్రతాక్షణి లొనంగి మఱియును,

క. కవితాప్రసంగ మెంతయు

నవిరళముగఁ గొంత చేసి ♦ యచ్చట విద్వ

త్కవివరులచేత మెప్పులు

నవసేపతి హర్ష మొదవ ♦ నందెను వేడ్కన్.

జ. గురుకవిభాషితయుతమై,

సురరాజనభాస్థలంబు ♦ చూడ్కినిఁ దదృశ్చ

వరునినభాస్థలి విబుధా

కరమై, పరమై, ప్రమోద ♦ కరమై యొప్పెన్.

చ. అప్పుడు.

తే. రాజరాజైన మదనాభి ♦ రాముఁ డలరి

తనదు కంఠస్థహారాళిఁ ♦ దగనొసంగి

మఱియు మణిరుచిరాంబర ♦ మహితభూష

ణావళు లొసంగి విడిదికి ♦ ననిపెఁ గనిని.

వ. అందు మితజనపరివృతుండై భూవరుండు మంత్రివరునితో నిట్లనియె.

చ. మరుండు తనూవిలాసమున, ♦ మంజుతరోక్తివిశేషయుక్తిచా

తురిమ గురుండు, నత్కళలఁ ♦ దోయజ్వలైరి తలంప, వీనిఁ దా

మరనదశేక్షణ ల్లనిన ♦ మారశరాహతిఁ గ్రాగుచుండు రీ

వరకవియొద్ద మత్సుతకు ♦ వాంఛితవిద్య లభించు టెల్లొకో.

తే. వినుము, సుగతికి వరకల్ప ♦ వృక్ష మితఁడు,

వీనిలావణ్య మనియెడు ♦ విరులగుత్తిఁ

దనరు తారుణ్యవతుల చి ♦ త్తంబు లనెడు

మధుపముల రేచి దిగుచు న ♦ మృతినదలిర్ప.

సీ. వీని మనోహరా ♦ నూనభావముఁ గాంచి

మే నెఱుంగకపోవు ♦ నూనశరుండు

వీని భాసురకళా ♦ విరూపిఁ గనుఁగొని

మిన్నందు నెపుడు త ♦ మీవిభుండు

వీని సౌందర్యాతి ♦ నిభవంబుఁ బరికించి
యనిమిషగతిఁ జూచు ♦ హరిసుతుండు
వీనిసౌభాగ్యశో ♦ భిరవృత్తిఁ గని యుత్త
రాసఁ జెలంగు వి ♦ ప్రేళసూనుఁ

తే. డవుర ! పీనికి దీప్తైవ ♦ యశఁడు గలఁడె
వసుధ వీక్షింప దేవతా ♦ పనితలై నఁ
దొడరి మూర్ఛానుగతిఁజెందు ♦ దురు, మనుష్య
కాంత లన నెంత యీతనిఁ ♦ గాంచినంత ?

వ. అని,

క. ఈవిధమునఁ బల్కినపతి
కావిబుధేంద్రుండు సుమంత్రి ♦ యనియెన్, నృపవ
ర్యా ! విద్యాభ్యాసము చెలి
కేవిధమునఁ బట్టుఁబడు గ ♦ వీంద్రుండు లేమిన్ ?

క. ఇతఁడు వినాగా నెవఁ డీ
క్షితితలమునఁ గవివరుండు ♦ సెపుమా ? యనినన్,
మతిమంతుఁడ ! యీవిధమున
కతి చతురోపాయ మొకటి ♦ యాత్మఁ దలఁపుమా.

వ. అని నృపాలుండు పల్కిన మంత్రి యిట్లనియె.

క. దేవరవారికిఁ దెలియని
దీవిశ్వమునందుఁ గలఁడె ♦ యిపు డట్టులై నన్
నే పచియించెద వినుమీ
దేవ ! భవత్కరుణచేత ♦ దెలిసినయంతన్.

మ. ఒకచిత్రవ్రతమున్న దిద్దురకు రా ♦ జోత్తన ! సిద్ధంబుగా
నకలంకాకృతియైన నీతనయ జా ♦ త్యంధు నివోకింప దా
సుకవీంద్రుండును గుప్తగాత్రి నెపుడుం ♦ జూడన్ మదిం గోరఁ డిం
దుకు నేమోపచియించు యెఱిఁగి యిం ♦ నున్నున్నదత్కర్యమున్

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

మ. కవిరాజాగ్రణి పుట్టుగ్రుడ్డచుచు నీ కంజాక్షికిం జెప్పి, యా
కవికిన్ మీసుత కుష్టగాత్రి యని వే ♦ డగ్గందెల్పి, యవ్వారికిన్
భవి సన్యోన్యవిలోకనక్రియలు నే ♦ ర్పున్ మీఱఁ గాకుండున
ట్లు విచారించెద నొక్కయుక్తి వినఁ డి ♦ ట్లున్ రాజదేవర్షభా !

క. ఇరువురకు నడుమ నొక తేరఁ

దిరముగఁ గట్టించి చదువు ♦ దృఢతరమతిఁ జొ
ప్పరయఁగ మనకన్యక నే
మరకను జదివితమయ్య ♦ మనుజాధీశా !

వ. అనిన విని సంతోషితస్వాంతుండై భూకాంతుండు.

క. ఓమంత్రి ! యెంతవాడవు

నీమహిమ నుతింపఁదరమే ♦ నిర్మలగుణ ! నీ
వేమంటి, వేమి చెప్పితి,
వామాటలయట్ల నేత ♦ మది మేలుగదా.

వ. అని యంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి.

చ. జలరుహపాణి, వారిధర ♦ చారుమనోహరవేణిఁ, గాంచనో

జ్వలరుచిగాత్రి, నీలజల ♦ జాతదళాయతనేత్ర, సంతిక
స్థలమున నున్నదాని, సుమ ♦ సాయకుమారునిఁ బోలు నాత్మజన్
నెలకొని కాంచి ముద్దుఁగొని ♦ నెమ్మి దలిర్పఁగఁ దండ్రియిట్లనున్.

— రాజు తనకుమార్తెతో బిల్వణుం డంధుండని చెప్పట. —

క. నాగర్భజలధిరత్నమ !

నీగారాబంబుఁజూడ ♦ నీకెప్పుడు నే
రాగంబున సాహిత్యము
బాగుగఁ జెప్పింతునమ్మ ♦ ప్రౌఢిమ మెఱయన్.

క. పంగీతవారిధికి సా

దంగధ్వజరేఖ వగుచు ♦ రాజితకవితా

సంగతి లేక చెలంగుట

భంగంబుగదా తలంప ♦ భావములోనన్.

క. సంగీతవిద్య కెలమిన్

సంగతి సాహిత్యవిద్య ♦ సరిగా రెండున్

మంగళవతి కలిగిన నా

సంగతిఁ జెప్పంగఁ దరమె ♦ సంగీతనిధి !

క. మనపట్టణమున విద్యా

భినయజ్ఞాఁడు గలఁ జొకండు ♦ బిల్వణ సంజ్ఞం

డనఁగను జాత్యంధుం డా

తనిచెంగటఁ జదువవలయుఁ ♦ దత్పరమతివై.

ప. అనిన విని.

అ. అయ్య ! నేను చూడ ♦ నాకవియొద్దను

జదువు లెల్ల నెటులఁ ♦ జదువుకొందు ?

నంధకాననంబు ♦ నాలోకనమునేయ

ననువ్రతంబు నాకు ♦ జనక కలదు.

క. అంధకునిఁ, బాండురోగిని

బాంధవదూషకుని, పండుఁ, ♦ బాపాత్ముని, దు

ర్గంధయుతుఁ, గుష్టువాని వ

సుంధర దర్శింపరాదు ♦ శుభగుణచరితా !

ప. అనినం గుమారికారత్నంబునకు జనకుం డిట్లనియె.

క. పట్టి ! యీలా గందురె ?

యెట్లైనను విద్యనేర్చు ♦ పెంతో బాగా

గట్టిగ మీయిరువురకును

గట్టించెదఁ గాండపటముఁ ♦ గనరాకుండన్.

ప. అని యొడంబఱచి, మఱునాఁడు సమయోచితకృత్యంబులు దీర్చి,
కనకమణిమయ భూషణాంబరభూషితుండై కత్కృతరంబులు గడచి,

యెడనెడఁ బుడమిజేజేలు దీననలు గై కొనుచు, బహుదిననివసితదేశా
ధీశులమనవులు సముచితజలనలన వినుచు, గొందఱు సుందరులు
ముందర బాదులై కైవారంబులు సేయఁ, గొందఱు కంజాతపాణులు
మంజులగతి వింజామరలు వీవఁ, గొందఱు కీరవాణులు చేరి
పరాకులు గావింప నొక్కకర్పూరగంధి కపురంబుబాగా లొప్పుమి
గుల నందియ్య, నందియలుమ్రోయ నొక్కమందయాన యందంబుగ
జందనాదు లొనంగ, నంతి నూడిగంపుఁజెలు లిటు సముచిత
ప్రకారంబునఁ గొలిచి రా, మందగమనాబున వచ్చి వచ్చి, రాజితక
మలాకరంబుచందంబున నందఱు బగు రాజ్యలక్ష్మీ లక్ష్మీశంబైన
యాస్థానమంటపంబుఁ జొచ్చి, సముచితకాంచనాంబుజమధ్యంబున
నధివసించు రాజహంసంబు సాంపునఁ గాంచుసింహాసనంబున మద
నాభిరాజహంసంబు విబుధగణపరివృతండ్లై మహేంద్రుం డగుచు,
సదా సత్కృతసమన్వితండ్లై కువలయాధీశుం డగుచు, మహాభోగి
పరివేష్టితండ్లై భూభృతృత్తుండగుచు, రాజకుమార సేవితండ్లై
రాజశేఖరుం డగుచు, సముచితభాషాసమన్వితండ్లై చతురానను
ండగుచు, సుమనఃప్రసన్నుండై పురుషోత్తముండగుచు, నభంగులైన
వాహినీశులును, నపుణ్యజనబాధలైన సుమనోవల్లభులును, సవన
శాలులైన ప్రచేతసులును, ననంతకులైన సమవర్తులును, ననుగ్రహ
సహితులైన ధనాధిపతులును, నచంచలులైన మహాబలులునుఁ
గొలువఁ గొలుపుండి మంత్రివరులతో నిట్లనియె.

తే. ఓవసంతసురూప మ ♦ హావసంతుఁ

డగు కళానిధిఁ బిలిపించు ♦ మా కళాధి

వాసిముఖి కొప్పుఁ బలికితి ♦ వాసిమీఱ

ననఁగఁ బిలిపించెఁ గవివరు ♦ ననఘమతిని.

క. వచ్చినకవివరుఁ గనుఁగొని

విచ్చేయుమటంచు సుచిత ♦ విధుల సరేందుగ్గి

డచ్చువడ నలిపి, కొన్నియు

ముచ్చటలుం గడపి కుతుక * మున నిట్లనియెన్.

ఉ. ఓకవిరాజచంద్ర ! విను * మొక్కటిసెప్పెద, మత్కుమారి క
స్తోకకళావిశేషములు * చొప్పుడఁ జెప్పుచు, లక్ష్యలక్షణ
శ్లోకకవిత్వరూఢి కవి * లోకము నన్ను తినేయఁ దెల్పుమీ
మాకు గురూత్తముండవయి * మత్కృత సత్కృతిగాంచి వేమకన్.

— * రాజు బిల్లులునితోఁ దనకుమార్తె కుష్మరోగియని చెప్పట. * —

తే. అయిన నొక్కటికలదు, మ * దాత్మజాత
కుష్మరోగంబునను గొంత * కొదవయయ్యె
వినయమందు మనీషావి * వేకమందుఁ
గానమందుఁ బ్రవీణవి * జ్ఞానహృదయ.

వ. అనిన గవిశేఖరుం డిట్లనియె.

క. ఓహో ! బాగాయెగద
యాహింపఁగ నెట్లు చెప్ప * నోపుదు విద్యా
వ్యాహంబు ? కుష్మగాత్రిని
నాహా ! వీక్షింపరాదు * హరివంశమణి !

క. వ్రత మొకటికలదు మాకిల
శ్రుతిహీనునిఁ, గుష్మరోగిఁ * జూడనటంచున్
మతి సంశయింపనేటికి
ధృతమతి మముఁ బంపుమయ్య * ధీరవిచారా !

వ. అనిన విని రాజేంద్రుం డిట్లనియె.

క. దానికి నొక్కటిచెప్పెదఁ
గానియెడన్ నడుమ పటముఁ * గట్టించెద న
న్మానముఁ గైకొని విద్యా
దానము జేయంగవలయు * దాక్షిణ్యనిధి !

ఉ. అందుకు బిల్బుణుండు విన ♦ యంబు, నయంబు మనంబు నొంద రా
జేంద్రునిఁజూచి పల్కె వసు ♦ ధేవ్యర ! మీమన సట్ల యుండఁగా
సిందుల కేమియందు ? భవ ♦ దీయవచోగతి మీఱరాదు, మే
లొండఁగ దోచినట్ల సతి ♦ కొప్పుగఁ జెప్పెద విద్య నేర్చునన్.

వ. అనిన పిని నద్గంధకుసుమతాంబూలాది ప్రదానంబుల సంతృప్తుఁగావి
చిల్చి, దరహాసితవడనుండై యిష్టసఖునితో నిట్లనియె.

తే. నీయశాయము బాగాయె ♦ నీతివేది

వసుచు భూషించి తత్తణు ♦ బున నిమిత్త
కోవిదులఁ బిల్వఁబంచి య ♦ క్కువలయేశుఁ
డనియె శుభలగ్న మీషింపుఁ ♦ డనుచుఁ బ్రీతి.

వ. ఇట్లు ముహూర్తనిర్ణయంబుఁ జేసి, గృహకారుల రాజించి, వివిధ
చిత్రంబులుగా విద్యాశాల రచియింపజేసి,

—* విద్యారంభము *

తే. అప్పుడు మదనాభిరామన్య ♦ పాగ్రగణ్యుఁ
డతులవైచిత్తి శుభదిన ♦ మందు హితుల
బాంధవుల మంత్రిహితులను ♦ బాడితులను
గవుల రావించి బిల్బుణ ♦ కవినఁ బిలిచి.

క. తనకూర్చి తనయ నధిపతి

తనతో రావింప వెంటఁ ♦ దనిలి నదాభుల్
గని యామోదమునను రా
నదనంబునఁ జేరి పటము ♦ చాచున నిలిచెన్.

వ. అప్పుడు పురోహితులు పుణ్యాహవాచనంబు లాచరించియున్న తద
సంతరంబు,

తే. మొదల విఘ్నేశ్వరుని, వాణిఁ ♦ బూజచేసి

బాల మాయణమునం ♦ బద్య మొదటి

యర్థయు క్తత నారంభః ♦ మర్థిఁ గఱపి
ప్రేమఁ జెప్పఁగఁ దొడఁగే నా ♦ బిల్వణుండు.

ప. అప్పు డప్పుడమితేడు సమస్తవిద్యజ్ఞనభూసురాది బౌంధవులకు భోజనంబులు గావించి మణిమయభూషణవస్త్రమాల్యాదిలేపన తాంబూలాది కృత్యంబులం బరితృప్తులంజేసి మఱియును,

మ. జననాథాగ్రణి, పుత్రికిం గపికి ని , ప్తం బొప్పఁగా నిత్యభోజన తాంబూలము లంచితాంబరములుకొ ♦ శయ్యాసనస్రక్కులే పసములే తక్కువగాకయుండ నమరిం ♦ పన్ బిల్వణుం డవ్యధామణికిం గావ్యము లాదిసేసి కఱపిం ♦ పక్ష సాగె నానాఁటికిన్.

క. సరసాలంకారమనో

హరకావ్యము లర్థయుక్తి ♦ మైఁ జెలువొప్పం
బరగ సుశబ్దపీచారము
వరసాహిత్యంబుఁ దేట ♦ పడఁగాఁ దెల్పెకొ.

తే. జగతిజనములు మెచ్చి , శ్చిర్యమొంద,
లలితముగ బిల్వణాఖ్యుని ♦ సలన నకల
విద్యలు గ్రహించి జలధర ♦ వేణి యొప్పె
నంబుమ్రంగిన తప్తలో ♦ హంబుకరణి.

సీ. వివిధభావవివేచన ♦ సవరసంబులయందుఁ

బ్రీతి నలంకార ♦ భేదములను

ఛందోవిభేదల , ఊణవృత్తనాట

కప్రక్రియల మహా ♦ కావ్యములను

కామప్రదములగు ♦ కామశాస్త్రములందు

జ్యోతిషశాస్త్ర సం ♦ గీతశాస్త్ర

ముల సభినయకళా ♦ కలితమార్గములందు

గణితతత్వమర ♦ కాండములను

కీ. బ్రాహ్మయైమించి శ్లోకార్థ ♦ భావ మెఱిఁగి,

సంస్కృతాశ్వాసకభాషాది ♦ చతురయగుచు

హీలము మీఱఁ గవిత్వ మూ ♦ హింసఁదొడఁగు
యామినీపూర్ణ తిలక వా ♦ గతిశయమున.

—♦ చ క్ర బ ం ధ ము ♦—

శా. ధన్యాసింహభచంద్రకీర్తివర వి ♦ ద్యావజ్జితార్థక్రమా
గణ్యాగర్విధనంజయాశిషదము ♦ క్రాకృత్ప్రగంకప్రభా
జన్యారాజితభూరిశాత్రవసుభృ ♦ జ్ఞాతీద్రమాపిక్రమా
మాన్యారాధన త్యాగ భోగ జయధా ♦ మా నవ్యభాగ్యోత్తమా.

మాచిని. కాండ భూభవానితాంశు ♦ కాండ భూభవాదిరా
టూండ భూభవాబ్జసుప్ర ♦ కాండ కాండ భూమరు
తూండ భూధవాపగోర్మి కాండ తుండిరాట్సుభా
కాండ పాండుభావిభాన్య ♦ ఖండకీర్తిమండలా.

ఇది ప్రథమ శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

విల్లవీయము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

(శ్రీ) మానిత వర రఘుకుల

సోమా ! సోమాంతరంగ ధ సురుచిరభవనో

ద్దామ ! విలాసయశోవర

సీమా ! మహనీయనామ ధ సీతారామా !

వ. అవధరింపుము తదనంతరంబ,

—* వసంతకాలాభివర్ణనము *

చ. అలరె వసంతకాలము పు ధ రాంతికసీమ వనాంతపుష్పసం

కలితమరందపానభర ధ కల్పితమత్తమధుప్రతాంకనా

కలమృదుగానలోల మతి ధ కాంతరసాలవిశాలవల్లవో

జ్వలపికనాదసంచలిత ధ చారువియుక్తజనానుభేలమై.

చ. అల మధుమానవేశ జల ధ జాయతనేత్రలు క్రీడనలుపుచో

గోలఁకులవజ్జఁజేరి నవ ధ కోమలకాంచనపుష్పజాలముల్

హలహలిక గృహింపఁగ న , దాళులు సీ! యనిరోసి యేగెభూ

తలమునఁ గాంచనాపహృతిఁ ధ దల్పరుగా నుమనఃప్రవర్తనల్.

చ. చెలఁగు వసంతభూరమణ ధ శేఖరుఁ డోలి మహావస్థిస్థలి

గలయఁగ నేల పైక మెన ధ గం దగఁగై కొని ముద్రఁబెట్టుచో

వలనుగ హేమరాశి మధు ధ పాయికఁ జూపక వైరిజాతుల

మలయహరించు మిత్రు వసు ధ మంతునిగా నొనరించె నాధ్యుడై .

మ. కమలామోదము సంఘటించి శుకవాఁ డకృష్ణంబర్చి నాలించి, యా
సుమనఃకాండములెల్ల బోధముఁ గనకఁ డశోభిల్లఁగాఁజేసి ని
త్యమహీభూతిఁ బలాశభేగనకళాఁ డవ్యాపారియై మాధవుం
డు మహిం గౌరవజాతి నేపడఁచి యుండున్ సద్విజల్మెచ్చగన్.

చ. మనసిజచోరకుండు తరి డమాటున మ్రొక్షగురాకుబాకు చే
కొని మెయి డాచి వేగఁ దమిఁ డగొల్చి శశింబయిఁగాఁపువెట్టి తా
నెనయఁగ ధైర్యభిత్తిఁ బెక డలించి సమీరపునుచ్చుఁ జల్లి చ
య్యన హరియించి మించెఁ బ్రమదాంతపమానధనంబులెంతయున్.

చ. మరుఁ డనసోమయాజి వన డమధ్యమునందు ద్విజాళి మంత్రముల్
కరముఁ బఠింపఁగా శిఖిప్ర డకాశిలఁ గాంచి మరుద్గణంబుల
న్వరున భజించి రాజున క డవార్యశుభోన్నతిఁ జెందఁజేసి నా
పరమమతిన్ వియ్యుక్తవశు డబంధము మాధవుఁ బ్రీతినేయుచున్.

సీ. మాకందములనీడ డమాందములు చూడఁ

జేకొమ్మ యొకొమ్మ డచిగురుఁగొమ్మ
గోరంట డాయవే డగోరంట రాయవే

యీచాయ యేచాయ డనింపుఁజేయ
తిలకంబు మానినీ డతిలకంబు బూనినీ

చెయ్యన నియ్యన డచెలఁగునాన
పున్నాగములక్రిందఁ డబున్నాగములఁ జెంద
నాసాంపు రతిపెంపు డనందగింపు

తే. నిట్లు ప్రమదలు సఖులతో డనెనసి మనసి
జాతదీపితహృదయలై డసంతసమున
సరసవనకేళికామహా డల్పవము లలర
వెలయుచుండురు మధుమాన డవేళలండు.

సీ. ఘనరసాలంబుఁ గై డకొనియెఁ గోకిలవాణి
పదరి పోఁబోకువే డపల్లవోష్ఠి

యశుపమసరసిఁ దా ♦ నాఁగెఁ జక్రస్థని

మేలని కదియకే ♦ మీననేత్రి

చిగురించుఁ బలుగొమ్మఁ ♦ జెందఁ గుంజరయాన

చేరఁ జూడకవె రం ♦ భోరుయుగళి

కదలికాతరువందెఁ ♦ గర్భారవరగంధి

కూడవే లికుచ వ ♦ క్షోజకుంభ

తే. యనుచు నొకబోటి యదలింప ♦ నతివగొనక

రామలార ! చంద్రాస్యలా ♦ ర ! హరిమధ్య

లార ! సురభిశనిశ్వాస ♦ లార ! పలుకు

మాను తపియించు దిగులొందు మాము సనియు.

నీ. బింబోష్ఠి చిలుకలఁ ♦ బిలిచి ముద్దాడంగ

సాంకవగంధి మె ♦ చ్చ కను గదిరె

జలరుహచరణ హం ♦ నల గారవింపంగ

ఘనవేణి రొప్పుచుఁ ♦ గడకునొత్తె

గునుమాంగి యఘలఁ జే ♦ కొని తేనె లియ్యంగఁ

గాంచననాన త ♦ ప్పించి తటిమె

గినలయపాణి కో ♦ కిలములఁ బలికింప

రామాభిరామ యూ ♦ రకయె వనిపె

తే. బలుకులను యశముల ముంగు ♦ రులను గీత

ములను తేదోట నిరయుచు ♦ వెలఁచు లిట్లు

మరునిబలములఁ గొందఱు ♦ మరులు కొల్లప

గొందఁ జవిచూచి నిరసించు ♦ రందమలర.

ప. మఱియును,

నీ. కలికి చిల్కలకొల్కి ! ♦ ఘలములుఁ గోయవే

కోకిలవాణి ! చి ♦ గుఘ్ను జేప

దీటుగా సలిచేణి ! జేనియల్ కూర్పవే

పావనచరిత ! పు ధ ష్పములు దేవే

కలహంసగమన ! మేల్ ధ జలము లానించవే

చంద్రదానన ! సుధార ధ సంబుఁ దేవే

పాటలాధర ! వేగ ధ వీటి ఘటిఃపవే

భర్మోపమాంగి ! దీ ధ పంబుఁ దేవే

తే. యనుచుఁ దమలోనఁ జెలులు స ధ య్యాటములను

సరసవనకేళికామహా ధ త్వవము మెఱసి

యనమశరదేవుఁ బూజింతు ధ రంధ మలర

సారమధువేళఁ గాసార ధ తీరములను.

తే. ప్రకటితాగమవాసనా ధ ప్రథితములయి

విమలకాసారగౌరవ ధ విభవమంది

లలితమైన వసంతకా ధ లముగఁ గాన

నములు చెలువొందు నాకాన ధ నముల కరణి.

మ. సకియా ! కొమ్మలు పల్లవావళులతో ధ సయ్యాటముల్ సల్పి హా

లికుచంబుల్ ఫలసంగతిక్ వెలయ నా ధ లీలాగతుల్ గంటివే

సకియా ! కొమ్మలు పల్లవావళులతో ధ సయ్యాటముల్ సల్పి హా

లికుచంబుల్ ఫలసంగతిక్ వెలయుటల్ ధ చిత్రులె యూహింపగన్.

ఉ. రాగముతో సదాళి తన ధ రం బాదినేయఁగ నీలతాంగి పు

న్నాగముఁ గొంగిలించి సుమ ధ నస్థితి నున్నది చూడు మన్న ! హా

రాగముతో సదాళి తన ధ రం బాదినేయఁగ నీలతాంగి పు

న్నాగముఁ గొంగిలించి సుమ ధ నస్థితి నుండుట చిత్రమే చెల్లి !

స్తో. చిగురాకు లవియేలఁ ధ జిల్పెదరే ? వన

ప్రియచయాశ్వాపి హా ధ రింపరాదు

చినకాండముల నేల ధ విఱచెదరే ? హంస

జీవనచ్ఛేదంబుఁ ధ జేయరాదు

మకరందముల నేల * మామైదరే ? సదా

లినిరాకరణవృత్తి * బెనుపరాదు

కువలయంబుల నేల * గూత్పెదరే ? ద్విజ

రాజసంప్రీతి నా * ర్పంగరా ద

తే. టంచుఁ గొందఱు సుందరులంద మలర

వనుల సరసులఁ గ్రీడించు * చనుదినంబు

సరసకాక్రౌఢిఁ జూపుచుఁ * జతురలగుచు

వెలయుచుండురు మధుమాస * వేళలందు.

వ. మఱియు నవ్వసంతనమయంబునం గాంత లింతింతనరాని సంతసంబున సంతతంతస్యమానతరుసంతానాంతాంతకాంతంబులగు లతాంతంబుల నిరంతర పరిమిళవంతంబు లగుట బంతులుగొను తేటలు రంతులకు నలంతఁగొను చింతల నత్యంత సుమరస దాతురాంతరంబులగు కనక వనాంతరంబుల కరిగి తదంతరంబుల వంతులుమీఱ సేమంతులు గోయుచుఁ బూబంతులుఁ గట్టుచు నెంతయు వింతలగు గంతుని చిలికిమంతంబు లన మంతు కెక్కిన శశికాంతరుచుల వింతఁగొను దొంతరలగు గలికానంతతుల కాంతిమంతంబులై ప్రాంతంబులనలరు వానంతికాదంత నిశాంతంబు మంతనంబులు మెఱయ రతికాంత విజయోదంతంబులను పంతంబు నాడుచుఁ గొంతతడవు తోడనిం తులఁ గికురింపుచు, నిగనిగని పగడములవగఁ దెగడు నొగరు తొగరు పొగరు చిడురులఁ గోకనదముల కెగరు వగఁగొను మగకోయిలల తెగ తెగ లగు నెగు లెగయ నగపడక బుగులు బుగులుకొని మొగముల సొగసు చిటునగవులఁ దగఁపగునే యనుచుఁ దగుల మిగుల నొగిలి సగమగుచుఁ బులుగులుకు సరిగనుపడ మగుడి సరిగపని జిలుగు సగరపు రయికలు బిగిబగుల నిగుడి పొంకంబులగు బింకంపుఁ జన్నుల నెలవంకల నింకకనువెడలు సకలంకలోహితాంకురంబులగు సంకుచిత సంకుమదళాంకుమపంకంబులుజాభ పంకజరసంబులు దోలం

గుహాకుల తేనియవంకల నిరువంకలు నలంకరించుటకెలగు కంకేళి
 వనాగణ విటంకంబుల మీనాంక ధనుష్పంకార శంకాకంబులై
 నుంజేసిన గొరవంక పల్కులకుఁ గొంతుచు జంకెలజంకెలువైచు
 జంకెఁచూపు లకలంకరత్నాంకిత తాటంకరుదుల నంకెలుఁ గొను
 కింకరీసనసంఘాతంబులవంకలఁ దలంపక నిల్చుచు నందంద యరవింద
 దంధఁబుండులమందానిలనందోహంబులు కందళితకుండ చందనమందార
 బృంహన్వితంబులై కురువిందనుడి స్రందీపితంబులగు కొండలిరుకావి
 చంద్రుల నొంది మకరందబింబుబృందంబుల పొందునఁ జిందు నందం
 పుఁగ కువింద పండితులయంచు నానందించు నిండిందిర సందోహంబులు
 నందఁ లేచి గ్రంథుకొన డెందుబులు కొందలపడ నిందిరకు మండి
 లంబు లగు కొందమ్ములకుం దావుల పంచెమ్ములు జరుచుచు నందఱు
 పిఱుఁ కులడిందఁ గొందరు ముందఱ నరిగి యిందీవర మిళ న్నిళింద
 ముఖ తాళిందమ్ములకు గందర్పనిజమాకందమ్ములక్రిందఁ బిఱుదులు
 చలిం నందియలు మొఱయఁ గుందనంపు నంది బొందియలు
 చందియి లొరయఁ జిగులుఁ ద్రొక్కుచుఁ గందుకేళిం దేలుచు
 నిట్లు నిహరింపుచుండ ఫలపరిపాక సౌభాగ్య సంపన్న శుకసంభాష
 ణంబై భాగవతంబు కరణి వసుమతీజాతాభిరామాబై, రామాయ
 ణంబ పగిది నారూఢహరికుమార బాణాసనంబై, భారతంబు
 వైఖి నామోదితసుమనోవికాసంబై, ఇంద్రనగరంబు బాగున స్నేహ
 భూయ గంధవాహంబై, ధనంజయుని నివాసంబుపాలికఁ జక్రాంగపాలి
 కాన స్ఫురితంబై, దండధరునిలయంబుభాతి శోణోపరాగపలాళ
 దీప్తంబై, నైఋతినిశాంతంబు చందంబున నగతదువిలసితంబై
 వరుఁ మందిరంబురీతి నముదితగంధబంధురంబై, రాజరాజనికేతనంబు
 చాక్షునఁ గందళిత మహాకోణాభిశోభితంబై, పవనునిధవనంబు
 కైవల విలసితకుందంబై, కైలాసంబుతీరున జాతిరహితంబై, యభే
 దనప్రస్థంబు చెలువున నిఖిలద్వీపసూక్తిగ్రాహ్యంబై మాధవుని

యంగంబున శుకపికవనప్రియచయంబులకు నిష్టఫలంబు లొనగుచు
సకలవిధకుసుమాశరంబై, కసుమాశరం బొప్పుచున్న సమయంబున

—, సూర్యాస్తమయవర్ణన, —

సీ. కరినాగుఁ బట్టు న, క్రంబుపై విడిచిన
సరసిజాక్షుని చేతి ♦ చక్ర మనఁగ
వరుణదిక్పదతికి ♦ వాసపుం డసురక్తిఁ
బంపిన కెంపువూ ♦ బంతి యనఁగ
నవరశైలాంతహా ♦ ర్మ్యాంగజాలాంతరా
ర్పితమహాదర్పణ ♦ బింబ మనఁగ
భవనాధిపతి ని ♦ జపురమున బిరుదుగా
వల నొప్ప నెత్తిన ♦ ధ్వజ మనఁగ

తే. నల్లసుందరి సుగుణర, త్నాకరునకు
మేలుగలుగంగఁ బలురత ♦ నాలు గూర్చి
పట్టి త్రిప్పెడి యారతి ♦ పల్కె మనఁగఁ
గమలమిత్రుఁడు చరమభా ♦ గమున నొప్పె.

మ. ఎనయన్ సర్వతి యంతరిక్షముననుం ♦ డేతెంచి యేమెంచునో
యసుశంకం గదుభీతిచే ఖరకరుం ♦ డబ్ధిం బ్రవేశించెనో
యన సంతాలయవాటికిం జనియె ను ♦ స్థాంశుండు తత్ప్రేడ యొ
య్యనఁ దప్పెంగెద యంచు నక్కు-వలయం ♦ బానందముంజెందగన్

ఉ. వారణదిగ్విధూటినిజ ♦ వాటికిఁ బ్రేమ నినుండురాఁగ దా
భూరిముదంబునం బొదలి ♦ భూరిమణిగణభూషణాళి కెం
పారెడుపట్టుచీరె మెయి ♦ నంద ధరించి కుచధ్వయంబునన్
గూరిమిఁ గుంకమం బలఁదెనో యన సారిధ్యముదోచె నయ్యెడన్

క. ఇనుఁ డరిగె ననుచు సమయాం

గన నీలపటంబుఁ దాల్చెఁ ♦ గలయాశల మే

కొనియెడు జూరీకై వడి

ననఁ జీకటి పుడమిఁ జెలఁగె ♦ నతిబహురంతై .

చ. అపరవధూటికామణికి ♦ నై యతిమోహముఁజెంది రాజు చో
క్కపు సిరిగల్లు మంత్రఘటి ♦ కాతతి విచ్చినపూలుఁ గొన్ని యం
దపుఁ గపురంపుఁబూసలు ము ♦ దంబున వశ్యముగాఁగఁ బంచె నా
నపుడు సరోజజాండమున ♦ సంతట బాదులుదీఁతెఁ దాగకల్ .

చ. మరుఁ డను భూమిపాలునకు ♦ మాపటివేళల దిక్కురంధ్రులున్
విఠ్ఠలను లాజులుంగలిపి ♦ వేడుక సేసలు జల్లిరో యనన్
సరవి సభఃప్రదేశ మను ♦ సాధమునం దొనరించు దివ్యసుం
దరతరవజ్రపాలిక ల ♦ సందగెఁ జుక్కలు పిక్కటిల్లఁగన్ .

—♦ చంద్రోదయాభివర్ణనము ♦—

మ. కుముదంబుల్ వికసించె, గోకములు సంత ♦ కోచింపఁ, గామిప్రజా
ళిమనంబుల్ దలకింప, నల్దెసలుఁ దె ♦ ల్విం జెంది రాణింప, న
క్కమలంబుల్ ముకుళింప, వెన్నెలు వే ♦ డ్డన్ మింటసూచింపఁ,
దమనంబున్ సడలింపఁ, జిత్తిచుల చి ♦ త్తంబుల్ విప్రంభింపగన్ .

చ. తొలిదెస కెంపునొంద, సయంత ల్భయమందఁ, బయోధిపొంగఁ,ద
మ్ములు ముగుడంగఁ, గల్వలు ప్రమోదము నింపఁ గవ ల్బలింప,మి
న్వేలియుఁ, దమిస్రముం బొలయ ♦ వెన్నెలపుల్లులుఁ జేర, మారుఁ డ
గ్గలమయి మీఱఁ,జండురుఁడు, కాంతలఁజల్లుచుఁ దోచె నెంతయున్ .

తే. మదనుఁ డిగురాకుఁదూపులు ♦ పదనుపెట్టు
కళలఁతేరెడు శాణచ ♦ క్రంబనంగఁ
దామనీసశిశురావ ♦ తంస మనఁగ,
నుజురగిరిఁజంద్రమండలం ♦ బుదితమయ్యె .

—♦ యామినీపూర్ణతిలక యుద్వానవనంబున విహరించుట ♦—

ప. తనకుయంబున యామినీపూర్ణతిలక యనుగతనదాళితిలకయై ప్రొద్దు
వోక నిడురాక లేచి నల్లెనలం జూచి దండ నుండు నొక్క వేదండ

యాసపైఁ గై దండయిడి మందగమనంబున బృందారక ను దరిసందో హము నడుమఁ గడునెడవై సందనవసమునకుం దరలు పురందరా రవిందవదనచందంబున నందంబై యువ్యానవన సమీక్ష సోద్యోగ యై చని చని యచ్చట నచ్చవుఁ బచ్చరాల మెచ్చగుదిన్నెల వన్నెల వాడలు గడలకొనఁ జివురుజొంపంబుల సొంపొందిన మా గందంబుల క్రిందఁ గొంతనేపు విశ్రమించి తదాశ్రితవనితాజనతార్చిత ఫలకును మాద్యునచారంబుల హర్షంబునొంది యవ్వలఁ జని జవ్వలం బిలు చుచు నవ్వలఁ గలయం దిరుగుచు మంజుతరకుంజంబు లరయచు సంబుయంత్రంబులు జూచుచు పాదులు గట్టి భోద్యం చేసిన మల్లికావల్లికాదుల నవలోకింపుచు నింపులు మెఱయ పంపెంగలు గోయుచు సొంపు సంపాదించ సాలంబుల లోలంబు లగు ఖాజాలం బుల సయ్యాటంబుల నొయ్య నొయ్యన నయ్యలలూఁగును బాగు మీఱిన నికట తటిసేతట నివసిత సికతాతలంబునఁ గప్పరగంధుల తోడ నొప్పుగఁ గప్పరంపుఁదిన్నెల మొగమ్ములుగప్పి వెన్నెలకుప్ప లాడుచుఁ దప్పినఁ జప్పటు లప్పళింపుచు నొకరి కొకరిం గిరింపుచు నాటలఁ బాటలఁ బూదోటల నిట్లు విహరింపుచు.

౪. అలివేణిరొమనకామోదంబులుఁ, గలయఁదఁజేయుచుగల పదంబులు పెంపుఁదలర్పఁగఁచిక వారంబులు, గుంపులుగొనిపల్కుచుఁ గీరంబులు జాలరుతేలుల రుంకారంబులు, నోలిగ శారీహంకారంబులు పరగఁగ నొప్పెడు పాటీరంబులు, మెఱయుచునుండెడి వే వీరంబులు నడరు నెవుడుఁ గుసుమాసారంబులు, గడువడిబోదురెక్కారంబులు గలిగినచోటికిఁ గదలెడితావులు, గలిగినజాలును గపురపు పులు చూడరె యెంతో సొంపై యున్నది, పొడమిజెప్పకు పూర మెకన్నది కంటే తక్కువగలదా వాటికి, యంటివె పోదమ యావనఁ టికి పదవేపోదము పదుగుర మిప్పుడు, వదలకపోవలె బలుకాఁ చప్పుడు వినినఁజెగడిపోవే రాయంచలు, పనివడి నేర్పేర్పడఁగాఁ జంపలు

చాటుఁజేసికొని చనరేయింతులు, మాటలాడకువె మఱివారంతులు
యెక్కడవచ్చిన నేమన వీరలు, వెక్కనమాడితివే సఖ వారలు
నేయంగ నన్ననఁ జెలువే నీకును, పోయెదనుండవె పొలతిరొ నాకును
పని యేమున్నది పలుకే పుంచిది, మనలేదా నీమాటలనంచిది
తేటగ మనమితేనియవంకలు, దాఁటంగఁ దరమే తలపున శంకలు
మానరె చూచిన మంచిది వెన్నెల, కానికాని మఱి కపురపుఁదిన్నెల
తరువులనీడల దాఁగిలిమూఁతలు, పరగనాడుదము పదుగురునాతులు
రారే నే నీరమణిని ముట్టితిఁ, గోరికమీఱంగఁ గొమ్మను బట్టితి
బంతులాడుదము వంతులుగట్టుక, చెంతకు రమ్మి చెలిఁ జేపట్టుక
పువ్వులఁగోయద మివ్వనితావుల, దవాపొదము తనరెడి తావుల
కిమ్మైయుండిన విదిగో పువ్వులు, నీమహిరాలిన నేరవెపువ్వులు
గాడిగ వెన్నెలగాయంగఁ దరువుల, నీడలపొడ విన్నెల వీయిరవుల
నేతెంతము మఱి యిందఱు వేడుక, నాతపకేభుల నందఱుఁ గూడుక
నాడుచుఁ బాడుచుననుగతవనమున, వేడుకచేసిరి వెలఁదులుఘనమున

క. అం దలసి సొలసి రాజపు

రందరకన్యాలలామ ♦ రమణులు వేడ్కం

జెంది యుపచారములు నే

యం దగి శయనించె సుమక్క ♦ తాంచితశయ్యన్.

తే. అట్లు శయనించి కూరుకు ♦ నంది యంద

నంతలో లేచి వివశాత్మ ♦ యై కలంగి

తెలిసి, కనుమూసి, క్రమ్మరఁ ♦ దెలివెఁగాంచి

కాంచి దిక్కుల చెలులను ♦ గాంచి కాంచి.

తే. మగుడి శయనించి, మఱిలేచి ♦ మయి విదిర్చి

మదినిఁ దలపోసి తలపోసి ♦ మరునిగాసి

కిని భరింపఁగలేక మా ♦ ర్పెనయఁజిక్కి

పల్కనరకయున్న న ♦ ప్పడఁతులెల్ల.

క. ఇది యేమివంత యిచ్చట

నిదురించెను లేచి ? లేచి * నెఱి మనలను జూ

డదు మాటలాడ దెంతయు

నిదియేమో తెలియనేర * మేమంద మిటన్ ?

ప. అని యిట్లు తమలోదాము వితర్కించి చుట్టుముట్టి రాపట్టి నిట్టటలు
బట్టి యట్టెదాని మొంబుల గనుగొని యొక్కసఖ యిట్లనియె.

క. ఓయమ్మ ! యేమి యిది నీ

కీయెడ మము జూచి పల్క * వేమే ? యిప్పుడున్

డాయపు కారణ మేమీ ?

పాయనిదయతోడ జూచి * పల్కుము కలికీ !

చ. అన విని చాల తెప్పిరిలి * యాసఖ గన్గొని పల్క నోసఖ !

విను మొకవంత, యేమని భు * విన వచియించెద ? నై నజెప్పెదన్

పని జరియించి యిచ్చటికి * వచ్చి ముదంబున బువ్వసెజ్జ నిం

పున శయనించి యుండుతఱి * బొందుగఁ గూర్కిడినంతలోపలక.

చ. ఒకకలఁ గంటి, గంటి ఘను * నొక్కని జక్కెరవింటివానిపో

లికఁ దనరారువాని, నను * లీమనకాంతల నొప్పువాని, సం

వికసితసారసాక్షు, మఱి * విన్నది కన్నది గాన మెవ్వఁడో ?

నకి ! యిట వచ్చి నానరస * జాణనమమ్మననుండె నుండినన్.

ఉ. నేనును వానిపే రడుగ * నేరక మారకతోరకార్కుక

జ్యూనినదంబు సోకి తమి * నంది, చెవుద్దడి చూచుచుండ వాఁ

డూనినిప్రేమ దివ్యఫల * మొక్కటియిచ్చి యదృశ్యుడయ్యెఁజం

ద్రానన ! చంద్రుఁ డజ్జలధ * రాంతర ముందినీతి నంతటన్.

ఉ. తత్తటపాటు జెంది మది * తల్లడిలంగను మేలుకొంటి నా

చిత్తజనన్ని భాంగుఁ డెట * జెందెనొ నన్నిటఁ గ్రూరుఁ డైనయా

చిత్తజబారికిం బడఁగఁ * జేసి నికం దమిఁ దాళఁజాలనే

నిత్తఱి బల్కవమ్మ దయ * నిరదుపఁ కేమియొనర్తు భామినీ !

వ. అనిన శుకవాణి యిట్లనియె,

ఉ. ఈ కల మంచినమ్మ ! మది • నిఁచుక నఁశెను మొందకమ్మ ! యా
శ్రీకరగాత్రుదర్శనము • చేకుఱువమ్మ ! శుభావహంబు ను
శ్రీకరమైనపండు నుత • సిద్ధియు నొగదవమ్మ ! మేలు మే
లీ కల మాకు నమ్ముదము • హెచ్చుఁగదమ్మ ! సుధాకరాననా !

చ. అని యిట్లు పలుకుచున్న సమయంబున,

సీ. మలయాగముల జారి • వలయాగముల దూరి

కలయాపగలఁ జేరి • పోలుపు మీఱి

ఘనసారసము లొంది • ఘనసారములఁ జెంది

మనసారఁ జెలువంది • తనివిఁ బొంది

మల్లికానవహేమ • వల్లికాసుమనోమ

తల్లికాయుతనీమ • నల్లికఁ గని

కేళికారతిలోన • బాలికాసుకపోల

పాలికాసమలీల • మేలు గాంచి

తే. శారికాక్షిరపరభృత • చంచరీక

కలిత కలకలనినదనం • కలితచలిత

విరహిజనమానసాఁభోజ • వీధి యగుచుఁ

గలయ నేతెంచె శీతల • గంధవహుఁడు.

వ. అట్టిసమయంబున,

శా. రాకాశీతమయూఖజాలములు మే • రల్మీఱి మ్రొనిండ ను

ద్రేకాంభోజశరాశుగావళులు లోఁ • ద్రిప్పారఁ బాటేరశై

లీకాంచత్పవనంబు పై పయిఁ గడున్ • హెచ్చె విజృంభింప ము

క్కాకం జెంది నహింపజాలక తమిం • గాసిల్లి మూర్ఛిల్లినకా.

వ. అచ్చటనున్న నర్యాళినందోహంబు లాహాకారంబు నొంది.

ఉ. ఇవ్వని కేలనచ్చితిమి • యిందఱముం గుమిగూడి ? వచ్చి యీ

పువ్వులతోఁ • నేల సారఁ • బూనితి ? మిప్పుడు పూని యిచ్చటం

- గ్రోవున నేల నిల్పితిమి , గొబ్బునఁబోక ? యటంచు మించుబోం
డ్లవ్వనజాక్షిఁ జూచుచు న * హోయనుచుకొ మది సంభ్రమించుచుకొ.
- చ. కలగనువారలుం గలరు * కల్గిన యీ కటవటి దెక్కడం
గలుగును ? కల్గ నివ్వధము * గాసిలుచుండెడి కాంత లెక్కడం
గలరు? వధూటూరి! యిక్క * గార్యముఁగూర వచింపరమ్మ! యీ
నెలి నిట నుంచఁగాఁ దగదు * చేరుద మింటికి వేగ బాగుగన్.
- వ. అని యిట్లుచితంబుగా శైత్యోపచారంబులు సలిపి సేదజేర్చి యీ
రాజపుత్రిని దోడ్కొనిపోయిన నాలోన,
- సీ. సాంధ్యకృత్యములెల్ల * సలిపి, యిష్టంజైన
యీశ్వరునకు నమ * స్కృతు లొసర్చి
భుజియించి తావులఁ * బొలుపైనచందన
మలది, పువ్వులుదాల్చి * హారరాజి
భరియించి వలువలు * ధరియించి, తాంబూల
మును జేయుచును వచ్చి * మోదమంది
శయ్యపై శయనించి * చంద్రుని వేడుకఁ
బరికించి వీక్షించి * భావమలర
- తే. నింపుమెయి బిల్వణుండు వ , ర్ణింపఁదొడఁగె
నిదియు విరహిణులకుఁ జూడ మదనతాప
మెదఁ బొడమఁజేయు విత్తనం * బెన్న మఱియు
మరునకు బలంబు వరచంద్ర * మండలంబు.
- వ. అని మఱియు నిట్లనియె.
- ఉ. కలువల నిద్రలేపి రతి * కాంతుని మాంద్యము వాపి, పుష్కరి
స్థలిఁ దిమిరంబు జోపి, రతి * జాలనిబాలల నూఁఘి, దేవతా
వలి కమృతంబుఁజేసి యల * వాసవదిక్సతికుండలంబునై
కలువలతేనిమండలము * కాంతిలుచున్నది తూర్పుకొండపై.

చ. జలనిఁగనక మంచు, మహి ధామము జిహ్వాము లేడిపిల్ల కం
దళిత రేంద్ర నీలమణి ధామమటంచు నచింతు రంద, తీ
కలుల బతేవీయందుఁ గల కందును నే ననుకొందు రాత్రియం
దలవఁ నింగినట్టి తమ మంతరసంస్థ యటంచు నెంతయున్.

చ. చంద రుడ న్మృగాధిపతి శౌర్యవిజృంభణ వృత్తిబూని పౌ
రందఁ దిగ్ధరేంద్రకుహారంబుననుండి రుచుల్ సెలంగఁగా
మండల కేగుదెంచుచుఁ ద మంకరికుంభము స్వాశురేఖికా
బృంహఁ శఖంబులం జదువ వీడినమువ్యము లయ్యెఁ దారకల్.

సీ, ఈకళ నిధివల్ల నేకదా దిక్కుది

క్కులవారలెల్లనుఁ దెలివిగనుట

యీ వసుఖనివల్ల నేకదా విబుధులు

కోరికల్ దీఱంగ గుడుపుఁగనుట

యీ యహవిధువల్ల నేకదా సభ్యులె

న్నఁగ నిశాచరులెల్ల దిగులుగనుట

యీ సత్ప్రభునివల్ల నేకదా మోదించి

కువలయం బెచ్చుగాఁ గూర్చిగనుట

తే. అవురి! యీరాజుమహిమ యే మనగవచ్చు

దమము వారించి యలసరి తతి నడంచి

యన్మరతి డించి హరిపద మాశ్రయించి

యూరియగిరిదుర్గముననుండి యొప్పుచుండె.

ఉ. ఈ యుదయాద్రిరాజతగి రీశ్వర మీసితభానుఁ డెన్న దా

యెందఁ నేలు శంకరుఁడు కప్పెగళచ్చవిదాపుఁ జక్కలై

నాఁ కమూర్తి యాప్రమథ నాథులు దక్కిన చుక్కలు న్మహా

శ్రేణి మొసంగ న్నప్రరుచి జెంది భజించు వియోగపాలికిన్.

సీ, ద్విజు జటంచు భా విండుటయేకాని

రూఢిగా దోషక రుండు వీఁడు

సన్మార్గగతుఁ డుండ • జనులు పల్కుటెకాని
 దండిమీఱిన నిశా • టుండు వీడు
 సమృతకడుం డంచు • నాఖ్యమాత్రమె కాని
 చర్చింపఁగా విష • జనుఁడు వీడు
 పువలయప్రియుఁ డంచు • గోరి చెప్పటెగాని
 పాడిదప్పిన చక్ర • వైరి వీడు

తే. తమము వారించు రాజను • క్రమమెకాని
 యేవుమీఱంగ నారుల • నేచు వీడు
 ననుచుఁ గులటలు దూషింతు • రనుచు జనుల
 త్రోవ రా వెఱచితో నీవు • తోయజారి.

క. సురల తెరువు వోసాగితి
 వరయఁగ సత్వతి వదేధ • శాటుడవా నీ
 కిరవొందఁగ విధునామము
 హరిహరి ! తలఁపంగఁ జెల్లు • నా కమలారీ ?

క. కమలంబున జననంబయి
 కమలాసనుఁ డనఁగఁ బరఁగి • కరకరమతిచే
 దమియింతురే వియోగుల
 క్రమమున నావిడిచి మలిన • గర్భం డందున్.

చ. హరి కబళించుటల్, హరున • కంబకమాటఁ, దమిస్త్రీయందుఁ జే
 జరిలుట, నీటఁ బుట్టుటను • ఛాయలు గాంచుట, మేను బెంచుటల్
 ధరణిధరంబు నెక్కుటను • దగ్గుట, మిన్నులు ముట్టివచ్చుటల్
 గరకరి బాంధవోటులను • గాల్పుట నగ్నిని సిద్ధమే శశీ !

సీ. ఓరి ! మాయనుగేల • వోసికొనెదవురా ?
 తోరంపు నీమేను • దొండిబోను !

చెలఁగి రావేల చే • సెదవురా ? భేచర
 పాళి నీకండలు • పంచుకతిన !

యీలీల మము గాసి ♦ యేల పెట్టెదవురా ?

పర్వంబులను నిన్ను ♦ వాము గఱవఁ !

గ్రోధించి మమ్మిత ♦ వేధించ నేలరా ?

జాలారి విసరి ని ♦ న్నేలఁగొట్ట !

తే. అనుచుఁ బొంధులు నిందింతు ♦ రందువలన

లలిఁ బ్రవేశించెనో యీక ♦ శంక మొకటి

గాగయుండి శుచిమూర్తిఁ , గాంచు నీకు

మలినతావృత్తి గలుగనే ♦ జలజవైరి ?

నీ. పొగచియెంతఁ దోడఁ ♦ బుట్టినదానిల్లు

కంప వెట్టిన మహా ♦ ఖలుఁడుఁ వీడు

చలవట్టి వెలనిశా , చరవృత్తిని సదాశీ

తేజంబు లడఁచు నిం ♦ దితుఁడు వీఁడు

కలఁగి ఘోషింపఁగాఁ , గన్నతండ్రినిఁబట్టి

భంగపెట్టిన ఘోర ♦ పాపి వీఁడు

మెఱసి యాపయినున్న , మిత్రుని విభవంబుఁ

జూడఁజాలని వికృ ♦ స్థుండు వీఁడ

తే. టంచు భువిలోన విరహిణు ♦ లాడుకొనఁగ

సిగ్గుదోషక మిన్నంది ♦ చెలువుమీఱఁ

దిరుగుచున్నాడ విపుడింత , తెలివిలేక

తాభ వెన్నెల చీకటుల్ ♦ ధవళకిరణ !

నీ. మేరదప్పనివాఁడు ♦ ఘేదిని నీతండ్రి

నిత్యజీవనవృత్తి ♦ నీదుతల్లి

యిష్టసంపదలెల్ల ♦ నిచ్చు నీతోఁబుట్టు

నెమ్మి శ్రీగలవాఁడు ♦ నీదుబావ

వరుస మనోధర్మ , వరుఁడు నీయల్లుండు

నిర్మలచిత్త నీ ♦ ధర్మవత్ని

చక్రపాలనకథా * శాలి నీమిత్రుండు

విబుధులపాలు నీ * వితరణంబు

తే. తమము వారించు నీమనం * దర్శనంబు

నిఖిలజనులకు మోదంబు * నీదుమూర్తి

యిట్టిసంపద గలుగు నీ * యట్టిరాజు

కోరి చూచినఁ గలఁడె ? యో : కువలయేళ !

వ. అని యిట్లు బిల్వణుండు జన్మదునిఁ బేర్కొని బహుప్రకారంబుల
వర్ణింపుచున్నయెడ,

తే. భోజనముచేసి కొప్పునఁ * బూలుదురిమి

చందన మలంది తాంబూల * మంది వేడ్క

బాలువుగావచ్చి యామినీ * పూర్ణతిలక

యవనికాభ్యంతరమున శ * య్యను వసించె.

ఉ. అకడ నాకవిక్షితివ * రాధిపుఁ డిందునుగూర్చి నేర్పునన్,

వాకొని తద్విశేషములు * వర్ణన సేయఁగ నాలకించుచోఁ

దేకువ విన్నయాంబునిధిఁ * దేలి మనం బలరంగ శంకచే

గోకిలవాణి యిట్లనియెఁ * గూరిమితోఁ దనలోన నేపునన్.

— * రాజకన్యక కవరచించు చంద్రవర్ణన విని యాలోచించుట * —

క. తమజనకుం డీనత్కవి

నమరంగ జాత్యంధుఁ డనుచు * నాకు వచించెన్

గ్రమమొప్పుఁ జంద్రవర్ణన

సుమహితముగఁ జేయఁదొడఁగెఁ * జూచినకరణిక.

శా. అంధుం డెక్కడ, చంద్రుఁ డెక్కడ, తదీ * యంబైన రహవర్ణనా

బంధం బెక్కడ ? నిట్టివిత గలదే * భావింప నెవ్వోటనై

నం ? ధాత్రీంధ్రుండు మాకు నిర్వరకు నం * దం బొప్ప నన్యోన్యహృ

త్సంధానం బగునంచుఁ జేసె, నిటులం * జర్పింప వేఱున్నదే ?

ఖ. అని మఱియును.

క. ప్రతభంగ మయినఁ గానీ

మతిమంతు నుదాత్తవేషు ♦ మానితవిద్యా

న్వీతునిం గాంచెదఁ గన్నుల

కతుల మహోత్సవముగాఁగ' ♦ నని చెలి ప్రీతిక.

—♦ కన్యక కవినీజూచి మూర్ఖిల్లుట ♦—

సీ. వినుతవిద్యాజిత ♦ ప్రిజరాజు ద్విజరాజు

రుచిరాః నగుమోము ♦ రుచులవాని

రమణీయవాణిభా ♦ రతికాంతు రతికాంతు

నతికాంతిఁ దెగడుసో ♦ యగమువాని

నతులితశుచివిభా ♦ హరిమిత్రు హరిమిత్రు

వరమైతిగల్గు నై భవమువాని

కలితతేజోల్లస ♦ త్క-మలాప్తుఁ గమలాప్తుఁ

గమలాప్తి మెఱయుచుం ♦ దములవాని

తే. సకియ మదినెంచి తమి మించి ♦ సంభ్రమించి

చేతు లలరించే, తెర వంచి ♦ చెలువునించి

పొంచి తిలకించి పులకించి ♦ పొలుపుఁగాంచి

కాంచె రోహిణి చంద్రునిఁ ♦ గాంచినట్ల.

క. కాంచినయంతనె నతిపుల

కాంచితదంతురితదేహ ♦ యై నిశితోద్య

త్పంచశరశరవిపాటన

సంచలితస్వాంతయై వె ♦ సన్ ధృతిదూలక.

తే. పరవశమునొంది మూర్ఖాను ♦ భావ యగుచుఁ

బవనచాలన నిపతిత ♦ వల్లిమాడ్కిఁ

బంకజాయతలోచనఁ ♦ బడియె మఱియుఁ,

బట్టుదప్పిన కనకపుఁ ♦ బ్రతిమ భోలి.

ఉ. ఆకడ బిల్వణాఖ్యకవి ♦ యత్తజీఁ దామరసారిఁ గూర్చి యెం
తో కర ముప్పతిల్ల విను ♦ తుల్ పచరింపుచునుండి యంతలోఁ
బ్రాకటబద్ధకాండపటి ♦ పై రమణీమణి మోముఁజూచి య
స్తోకమహోదయాద్రిపయి ♦ దోచిన క్షచంద్రునిబోల్చి యిట్లనున్.
—♦ బిల్వణుం డాకాంత ముఖాద్యంగంబుల వర్ణించుట. ♦—

సీ. రాకేదుబింబమో ♦ రాజీవమో మించు
టద్దమో లేక నె ♦ మృద్దుమొగమొ
చెలువొందు కల్పలో ♦ చేవలో మరునినా
రాచములో లేక ♦ లోచనములొ
కోకంబులో విరి ♦ గుత్తులో బంగారు
కుండలో లేక వ ♦ క్షోదహములొ
సాదామినియొకొ న ♦ శ్మత్రమో నుచుపైఁడి
తీగయో లేక న ♦ తీతిలకమొ

తే. బేర ! యీకళ, యీతావి ♦ యీరమణత,
యీవిధంబును, యీబెల్కు ♦ యీకుశలత,
యీనువృత్తత, యీసొంపు, ♦ యీమెఱుంగు,
యీతభుకునిగ్గు, యీచాయ ♦ యెందుఁ గలదు ?

సీ. హరిణిముక్తశీ ♦ తాంశుబింబము గాని
పురుడింపఁగా నిది ♦ ముఖము గాదు
ఘనసుధాపూర్ణకాం ♦ చనకుంభములు గాని
చర్చింప నివి యురో ♦ జములు గావు
పంచశీలముఖ ♦ బాణపంక్తులు గాని
నలువొప్ప నివి వీక్ష ♦ ణములు గావు
చెలువొందు యువజన ♦ శృంఖలంబులు గాని
గుడిమీఱ నవియు ముం గురులు గావు

తే. డాలుమించిన మించుట ♦ ద్దాలు గాని
గణుతిగొన నివి గండభా ♦ గములు గావు

సోయగం బయిన బాధూక , సుమము గాని

భావమున నెన్నఁగా నిది * మోవి గాదు.

మ. క్షీతి నిట్లుక శశిరేఖపిల్లుఁ గలువ * ల్లావమ్మితే కజ్జముల్
లతికల్ గుంభము లాకనం బిసుక , తిన్నెల్ రంభలుం గాహభుల్
శతవత్రంబులు భావలీలఁ గొని యీ , చంద్రాస్యఫాలాక్షిని
రితదేహున్ శుకరాజవాహు మొలిపిం * చె న్మేనఁ జిత్రంబుగన్.

మ. ఉరువత్తోజయుగోంతర స్తమయి నా * యుల్లంబు రాదేమి ? త
ద్భరనంఘ్రప్తి నశించెనో విరహసం , తాపాగ్నిచే గ్రాగెనో ?
స్థిరలావణ్యసుధానరోవరసదా , ప్తి న్మున్నెనో ? కామత
స్కరపేరుండు హరించెనో ? నవవయః , కాంతారనంచారుడై .

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

సీ. ఈభామతనుకాంతి * నేపారఁ జూచిన

హేమాభిధానంబు * నెంచ నేల ?

నీచానయూరుప్ర * భాచాకచక్యంబు

రంభాభిరూప్యంబు * రహి నడంచు

నీరామనవ్యనా , సారమ్యలీల తి

లోత్తమాఖ్యను దల * నెత్తనీయ

దీకొమ్మకన్నుల * నిరవొందు బెఱ్ఱులు

హరిణీవిలాసంబు * నవహసించు

తే. నిటుల గాత్రైకదేశము * నటమఱించు

సారవారవధూటికా * సామ్యకలన

మనుజులొకంబునం దుండు * మానవతు ల

నంగ నెంతయు దీని మా , నంగ వశమె ?

సీ. చెలియపెన్నెరిగుంపుఁ * జేపట్టఁ గలిగెనా

ఘనసంపదలు వేడ్కఁ * గాంచినట్లు

కాంతమోమున మోము ♦ గదియింపఁ గలిగెనా
 యతులితరాజత్వ ♦ మబ్బినట్లు
 ముద్దియకన్దోయి ♦ ముద్దాడఁ గల్గెనా
 యింపుమై కుపలయం ♦ బేలినట్లు
 వనితకంతాశ్లేష ♦ మొసరింపఁ గల్గెనా
 యరుదారఁ బెన్నిధి ♦ యబ్బినట్లు

తే. కలికికమ్మోవి చవిజూడఁ ♦ గలిగెనేని
 నురుసుధాహారవై భవం ♦ బొందినటుల
 నెలఁతతోఁగూడి శ్రీడింపఁ ♦ గలిగెనేని
 నతనుసామ్రాజ్య మంతయు ♦ నమరినటుల.

చ. వనజమహావిభూతి హరి ♦ వైఖరి గాంచుఁ బదస్తనోక్తులు
 వనజమహావిభూతి హరి ♦ వైఖరి మించు గళోరువేణికల్
 వనజమహావిభూతి హరి ♦ వైఖరి దూఱుఁ గరాక్షిమధ్యముల్
 వనజమహావిభూతి హరి ♦ వైఖరి మీఱు దృగాన్యయానముల్.

సీ. ఈభామవదనాబ్జ ♦ మెలమి గాంచినయంత
 విధుని సంభావించి ♦ వెలసినట్టు
 లీచాననెఱికురు ♦ లెనసి పట్టినయంత
 నీలకంధరనేవ ♦ నెగడినట్టు
 లీయంబుజాక్షి క ♦ న్దోయి ముద్దిడునంత
 గమలజనదూభూతి ♦ గలిగినట్టు
 లీరామ కమ్మోవి ♦ యింపార నంటిన
 నరుణబింబాలోక ♦ మమరినట్టు

తే. లవ్వర ! తన కింతకంటె భా ♦ గ్యంబు గలదె ?
 యతనుమంత్రాధిదేవత ♦ యనఁగవచ్చు
 నీచెలినిఁ బొందఁ గోర్కె లీ ♦ జేరుఁగాక !
 వేతె మదిఁబూని తపముఁ ♦ గావింపనేల ?

సీ. సారంగముల మీఱు ♦ సారంగముల గేఢుఁ
 దొయ్యలికొప్పు క ♦ స్తోయియొప్పు
 పున్నాగముల నెంచు ♦ బున్నాగముల నొంచు
 నలినాన్యగతిసొంపు ♦ నాభిపెంపు
 చంద్రఖండము నేలు ♦ జంద్రఖండముఁ బోలు
 నుదతిచెక్కులలాగు ♦ నుదుటిలాగు
 కాంచనంబు హరించు ♦ గాంచనంబు హసించు
 దరళలోచననాన , తనువిలాస

తే. మవుర ! యీముద్దుచెలిఁ బొంది ♦ నట్టివాని
 భాగ్య మెన్నంగవశమె యా ♦ పద్మభవుఁడు
 దీని పృథియించువేళ వా ♦ గ్దేని నెమట
 నుంచుకొని చేసెఁ గాఁబోలుఁ ♦ నొండుగలఁజె?

ఉ. దీనిపొలుంబుజంబు గణు ♦ తింపఁ గళానిధి యొక్కకోనమం
 మాని పసించుఁగాక నయ ♦ నోద్ధతి వాకొని కల్వ లొక్కచో
 మానుగ నిల్చుగాక మృదు ♦ మంజులవాగ్గతిఁ జెప్ప వల్లకీ
 సానకముండుఁగాక మిను ♦ చాయకు మొక్కెద మధ్యమెన్నగన్.

సీ. ఊహించి పున్నమ ♦ యొక్కప్రాద్దుండునో
 ముద్దియ నెమ్మోము ♦ ముద్దులాడ
 దనరాక సత్ఫల ♦ దానముల్ సేతునో
 నెలత కెమ్మోవి తే ♦ నియలు గోల
 బంగారుకలశముల్ ♦ బరంగఁ బూజుతునొ
 పడతి చన్దుబ్బలు ♦ పట్టియాడఁ
 జెలువొంద భూప్రద ♦ క్షీణము గావించునొ
 యతివ కటిస్థలి ♦ నధివసంప

తే. నిటులుఁ గాకున్న గల్గునే ♦ యింతిలోడి
 సంగతిఁ బటంచుఁ దమిమిఱు ♦ సంగజాతి

- జాతతాపాతిశయమున ♦ సతిని మతిని
మమత బెనఁగొని వర్ణించు ♦ మఱియు మఱియు.
- సీ. పాలతిపాదమృలతో ♦ బొందునేయఁ దలంచి
తామరల్ పరికించి ♦ తమ్ములయ్యెఁ
గలికి పాలిండ్లతోఁ ♦ జెలిమి సల్పఁగఁగోరి
భావించి చక్రముల్ ♦ పక్షులయ్యె
సుదతి కెమ్మోవితో ♦ జోడుగూడఁగ బూని
చెలగి మంకెన బంధు ♦ జీవమయ్యె
హరిణాక్షి నెమ్మోము ♦ నాశ్రయింపగజూచి
మిహిరాంశుఁ డెలిమి న ♦ నిమిత్తఁడయ్యెఁ
- తే. జంద్రముఖి యంగములు పంక ♦ జాతములని
యరులని, విహీనగుణియని ♦ భరితదోషుఁ
డని కదియ దూరముగఁ జేసె ♦ నాత్మనిత్య
మృదుల సుస్నిగ్ధతాస్మిత ♦ విదితకళల.
- ఉ. పట్టుగ సేవధూటికచ ♦ పాళిభజింపఁగ నీలమేఘమే
గుట్టలఁ జెందునో ముఖము ♦ కోరినుతింపఁగఁ బూర్ణచంద్రుడే
తట్టునఁ జేరునో మఱియు ♦ దార్కొని యారుదలంపఁ బాము లే
పుట్టలదూఱునో సమతఁ ♦ బూసఁగలేక విచిత్రవైఖరిక.
- మ. సతిహృత్పక్వరసీమఁ జన్గవగిరీ ♦ శ ప్రార్థనల్ సేసి త
ద్గతి పొందిన యోర్వమిక్ విషధ రా ♦ కారంబు దాబూనె నా
రతిపంచాననలీల దాల్చె నడు మా ♦ హాసంచు ధమ్మిల్ల మా
శితకంఠత్వము నొంద నెమ్మొగము గాం ♦ చెఁగ సోమభావంబొగిన్.
- సీ. కాఁబోలు నిదియు చొ ♦ క్కపు సుధాకరరేఖ
కాదుబో నిష్కళం ♦ కతఁ జెలంగె
గాఁబోలు నిది యశో ♦ కపుదూపుదొరమాయ
కాదుబో సశరీర ♦ గరిమ దనరే

గాఁబోలు నిదియు చ ♦ క్కనివేల్పు పూబోడి
కాదుబో విభ్రమే ♦ క్షణములొదవె
గాఁబోలు నిదియు దొ ♦ ల్కరితీవియ మెఱుంగు
కాదుబో నిశ్చల ♦ గతిఁ దనర్చె

శే. ననుచు రతివతి మోహమ్ము ♦ తాంబూరాని
మగ్నుడై విస్మయాకాంత ♦ మానసాబ్జుఁ
డై సరోజేక్షణారూప ♦ మరసి యరసి
నేర్చుమీఱంగ మఱియు వ ♦ ర్ణింపదొడఁగె.

చ. కడువడి రాహువేర్చి నవ ♦ కంజవిలోచన యాస్యచంద్రు నే
ర్పడర హరింపఁగా దొడరి ♦ యన్మదరాతికరాళియంచు నే
ర్పడ మదిలోఁ దలంచి మఱి ♦ గ్రమ్మరి వెన్నున నిల్చెనో యనన్
జడ యలరెన్ ఫణాగ్రుచి ♦ చాడ్చున రేగడి బిల్లవైఁ దగన్.

చ. కళలకు ధామమై జలజ ♦ గర్వ మడంచి సుధాప్తి తారకా
కలన జెలంగి తెల్విఁగని ♦ కామ కపాలికి గుండెగాలమై
యలరెడు భామినీవదన ♦ మైందనబింబ మనంగఁ జెల్లజే
కలయఁగ గానిచో నచట ♦ గల్వలవేరిటి కన్ను లొప్పునే ?

చ. కలువలుమీఱఁ దుమ్మెదలు ♦ గాంత కనుంగవ కోడి యుండుఁ గా
వలసినకోర్కీ దీని గెలు ♦ వం దగువీరుఁడు మార్కుఁడంచు దూ
పులుగ ధృజంబుగా గుణము ♦ పొందికగా నమరించి దాని భూ
చలనముతోనఁ దద్దనువు ♦ సంగతిఁ దప్పినఁ బోయె నన్నియున్.

క. వనితముఖాంబురుహస్థితి
బనిగొని కాముకుల గెలవ ♦ భావజుఁ డెలమిం
దన యుభయపార్శ్వముల నుం
చిన చక్రములో యనంగఁ జెవు లలరారున్.

శ్లో. భూకోదండముఁబూని దృష్టివిశిఖం ♦ బుల్ తోనె సంధించి బ
ల్రాకాచంద్రునిఁబట్టి రెండుతువ్వియ ♦ ల్లానించి తత్సారమున్

- బోకండ స్సవరించి పార్శ్వముల నిం ♦ పుల్ నింపగా నంచెనో
నాకంజేక్షణ చెక్కటద్దముల చె ♦ న్నారగు దళుక్కం చొగిన్.
- చ. వరసుమనోవిలాసముల ♦ నైఖిరి మాని తిలోత్తమాఖ్య యీ
ధరసుమనోవిలాసముల ♦ దద్దయుఁ గాంచెదనంచు వచ్చి
యుద్ధరగతి నువ్వుమాకుల న ♦ ధోముఖియై తపమా వంచి యీ
కరివరయాన నానయము ♦ గాంచె నమస్త విశేషవాసన.
- సీ. క్షణవిలాసమె కాని ♦ సరియానె చిగురాకు
సుమనోనురాగ వి ♦ స్ఫూర్తిగనిన
బయిచాయయే గాని ♦ పగడంబు సాటియె
యమృతాకరదీప్త ♦ మందు మనిన
దీర్ఘవన్నెలకాక దీ ♦ టానె బలుకెంపు
వరసువర్ణావాప్తి ♦ వఱలకున్న
నెఱువుమాత్రమెకాని ♦ యీడె బంధూకంబు
కమ్మతేనియతోడ ♦ గలసికొనిన
- తే. సతతశోభాన్వితంబైన ♦ సారమగుచు
సరసమై రుచి గన్నడి ♦ చక్కనగుచు
జక్కెరలమించి ద్రాక్షవం ♦ డుక్కడంచి
యమరు నీవనితామణి ♦ యధరమునకు.
- క. కుందంబుల నవమాక్తిక
బృందంబుల దాడిమంపు ♦ బీజంబుల యా
నందంబుల జిగిగుంపుల
చందంబుల నవమాసించు ♦ సతి దంతంబుల్.
- చ. అతులితమైనశంఖము న ♦ మంచితగానము నేర్పుమంచు నీ
యతివగళంబుఁ జెంది తన ♦ యంబలి వై భవ మెల్లనిచ్చి త
గ్గతిని భజించి యంత బలు ♦ కణ రహి బాల్పడ దయ్యెగా
స్థితులకు నబ్బునే స్థలవి ♦ శేషములం దవ మెంతచేసినన్.

తే. మున్నదమునేచు పగఁబూని ♦ మోమురూపుఁ

జెందు నిందునికరము ♦ స్లిష్టకుసుమ

బిసలతలఁ గట్టి యెగిరి త ♦ న్నసముమీటు

జక్కవలనంగఁ జెలి బిగి ♦ చన్ను లమరు.

తే. వనితగంభీరసరసలా ♦ వణ్యవార్ధి

యురుసుధాపూర్ణకుచకుంభ ♦ యుగముగాంచి

సకలలోకుల మిగుల ని ♦ ర్జరులఁజేయు

నేకకలశంబు గాంచు కం ♦ ధీశుడెగడి.

మ. న్మరుడ న్విప్రుఁడు యవ్వనం బచుతనూ ♦ జాతోద్ధతిఁ బాల్వము

న్పురుడుందీర్ప శుభావహజ్యరసమ ♦ స్పృశ్యాహమున్ జేయుచో

వరున నిల్చిపూర్ణహేమకలశ ♦ ద్వంద్వంబు నాఁబొల్పు నీ

సరసీజాన్యవయోధరద్వయము భా ♦ స్వత్పత్రరేఖాంకమై.

తే. ముగుద బాల్వవయోనిధి ♦ మునిగిడాగి

యవ్వనంబను హరిహాయు ♦ నలఘుకృపను

చెలఁగి వెలువడి వచ్చిన ♦ శిఖరులనంగ

గాంతయురమున గువములు ♦ గానఁబడియె.

తే. పడఁతి జఘనంపుతిన్నెల ♦ పైకినెక్కి

కాయజుఁడు పొక్కిలను సొరం ♦ గమున దూటి

తెగువ కుచమర్మయుగము సా ♦ ధించుకొఱకు

దార్చు నిశ్రేణినా వళి ♦ త్రయ మెసంగు.

చ. చెలిబలితంపుగబ్బివలి ♦ సిబ్బెపు నిబ్బర పుబ్బుగుబ్బుచ

న్నుల నెఱిగొప్పుభారమున ♦ నున్నని తిన్నెలమించు బల్ పిఱుం

దుల నసియాడు కౌను పడు ♦ నో యనుశంక సరోజసంభవుం

డెలమి రచించి గీల్కొలుపు ♦ నిన్ననలాకన నాడుతీరగుఁ.

చ. అరయగ నాభిపుష్కరము ♦ నందె విహారము కొంతనల్పి మం

దరతరయావనం బను వ ♦ నంబున బాహులతల్ చలింపఁగా

సరసపయోధర స్తబక * సంగతిఁ గమ్మనితావికెక్కి వి
స్తరగతి నేగు తుమ్మెదల * చాలన నారు చెలంగు నింతికిన్.

చ. జడయనుతోడ కెన్నడర * సారపుకుంకుమచాదురేఖ లే
ర్పడర మిటారిగుబ్బలను * భారపుఁ గుంభము లంద మొప్పఁగాఁ
దొడరెడు నారు పారనెడు * తుండము సాచి మనోజుదంతిరా
జుడుగక నీరుద్రావు కొల * నో యన నాభి చెలంగు నింతికిన్.

మ. చెలిసింగారపు పువ్వుదోట రసముల్ * జెల్వొప్పఁగానింపఁ బూ
విలుకాడ న్నలుకాఁపు గుబ్బలను మే * ల్పీరంపు పెద్దుల్ ఘటం
చి లలిన్నీరపుటారుమో కెలమి బు * ప్పిన్నట్టి మోపెత్తు మె
చ్చులఁ జెంగల్పవబావియో యనఁగ మిం * చు న్నాభిగంభీరతన్.

క. చనుఁగవ బరువో లేకం
బెనఁకువగల శోభనాంగి * పిఱుదులుబరువో
యనిగన విధి పిడికిట బ
ట్టినవట్టో యనఁగఁగొను * లేవ న్వలయున్.

మ. జననాథాత్మజ కాంచనోరుయుగళీ * స్తంభాగ్రభాగంబుపైఁ
జెనుపై ముత్తరులంతరాళులుగ నా * భీద్యారమం దొప్పఁగా
స్తనజాలబూనదకుంభకుంభితఱనూ * సౌధాంతరస్థాయి మా
రుని సింహాసనమో యనంగఁ జెలువా * రుం గాంచిదేశంబొగిన్.

లే. మరుఁడు శృంగారవీధు లే * ర్పఱచి తనదు
వేర నొకపేటఁగట్టి నం * ప్రీతి తోర
ణాలనుంచిన కాలు గం * జాలనంగఁ
గలికియూరులు చెలంగు బైఁ * గాంచి మెఱయ.

క. మకరములను లోఁజెట్టుక
రకముగ వరశాలులను ధ * రం బడవై చెన్
నకి జంఘిక లని యెంతయు
బ్రకటించెం గాహాళులు ర * వంబుల దిశలన్.

తే. నెఱయ సారసములు తమ్ము ♦ నేలఁబెట్టి
కాలరాచుచు నున్నాఁడు ♦ కలువలచెలి
వెతలఁ బడఁజాల మిదిరాహు ♦ వేణీయనుచు
నతివపదములఁ బడెనన ♦ నడుగులమరు.

తే. నిరవలంబు లమయుండు ♦ నిలయమెల్ల
నందునిల వాదరికలేద ♦ టంచు వగచి
వచ్చి తారక లొకకొన్ని ♦ వనితపదము
లందెనో యన వేళ్ళ న ♦ ఖాళు లమరు.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె.

సీ. చెలియ పె న్నెఱిగుంపు ♦ చీకటి దలఁ దన్నె
వదనము కళఁబట్టి ♦ జదిపె విధుని
చెలువకన్నులు లేళ్ళ ♦ చెవులు వట్టాడించె
గరమొప్పు గళము శం ♦ ఖంబునూడె
బొలఁతి చన్నులు చక్ర ♦ ముల తొమ్మువెనఁద్రొక్కె
నారు సర్పముఁ గడు ♦ సంటి పొడిచె
జెలికటి సైకత ♦ ముల వెన్కఁబడనొత్తె
నెత్తమ్మి నడుగుల ♦ నేలఁబెట్టె

తే. మిసిమిబంగారు పై నెక్కె ♦ మేనిచాయ
యేమనఁగవచ్చు నిక్కాంత ♦ యింపు సొంపు
మించు నవయవసౌష్ఠవం ♦ బెంచిచూడ
వశమె వెయినోళ్ళుగల ఫణి ♦ వరునకై న.

తే. కురుల్గు కుటిలతగావించె, ♦ గుచములందుఁ,
గతినత విధించె సారస ♦ గర్భుఁ డెలమి
చెలఁగి యీకాంత మన సటు ♦ చేయఁడేని
యతని పుడమిని జతురాస్యుఁ ♦ డనగవచ్చు.

—♦ కామిని మూర్ఖుడేరి కవిం గలియగోరుట.♦—

వ. అని,

క. ఈరీతి బిల్వణుడు మ

హారూఢినిజానుభావము ♦ మఱినేయం

గా రామ తద్వచోమృత

సారంబున మూర్ఖుడేరి ♦ సంస్కృతి గల్పై.

తే. యామినీపూర్ణతిలక య ♦ త్యంతపులక

దేహయై లేచి మదిని సం ♦ దేహ మెడలి

యబ్బునివసించు కవివద ♦ నాబ్జ మమరఁ

గాంచియూహించె నిజవిలో ♦ కాంచితముగ.

సీ. ఈకమలేక్షణు ♦ నెద వసించినఁగాని

యల నిశాచరుగర్వ ♦ మడఁపఁజాల

సీసర్పమంగళా ♦ హితుఁ గూడఁగాఁగాని

యంగజాతవికార ♦ మాగ్నఁజాల

సీవిభుధేంద్రుని ♦ హితముచేసినఁగాని

యెసఁగ మరుత్తతి ♦ నేలఁజాల

సీబ్రహ్మతేజుని ♦ యెససిపల్కినఁగాని

యిల ఖిగాలి నధఃక ♦ రింపజాల

తే. నితని భాస్వత్క రాబ్జనం ♦ గతులఁ జెలఁగి

యేర్పడకగాని మదితమిఁ ♦ దీర్పఁజాల

నితని యథరామృతంబు నా ♦ యిచ్చదీరఁ

గ్రోలఁగాఁగాని తాపంబుఁ ♦ గూల్పఁజాల.

వ. అని మఱియుఁ దనలో నిట్లనియె.

తే. చదువుఁజెప్పంగ గురుఁడయ్యె ♦ సాహసమునఁ

జూడఁ జూడంగ మరుఁడయ్యె ♦ సోయగమునఁ

దలఁపఁ దలఁంగ రాజయ్యె ♦ గలితకళల

నిందు కేమి వచింతునే ♦ యిందువదన ?

ఉ. ఏలఘుచి త నేగదిసి ♦ యీనవమోహనయాపు సన్నిధిన్
బాళినిఁ జేరితే యితని ♦ భావ మదెట్టిదో కానరాదుగా
లీలఁ బరిగ్రహించు నొకొ! ♦ లేక గ్రహింపక పోవునొక్కొ! నేఁ
దాళఁగఁ జాల, నింతి తను ♦ దానె కడంగినఁ జల్కునొగదా.

వ. అని మఱియును.

ఉ. ఏగతిఁ బోవుదాన, మఱి ♦ యీతని నేగతిఁ బల్కుదాన నా
లాగు మదిందలఁపక క ♦ శాసని కాదని పల్కునాపయి
గాఁగల కార్యమెట్టిదొకొ ♦ కానియెడల దన కొరవాప్తి యెం
తాగద మానో యిందులకు ♦ నన్యవిచారము లేమిసేయుదున్.

వ. అని యిన్విధంబున విత్కరించి.

ఉ. రాజకుమారికామణి వి ♦ రాళినిఁ దాళఁగ లేక తూలినన్
యోజితకాండవస్త్ర ముప ♦ యోగము లేమికి మానియప్పడున్
రాజితశయ్యపై బడి న ♦ రాగముగా నిలపించె నాత్మభూ
రాజశ రాళికి గిల్లువ ♦ రానితమిన్ భ్రమ ముప్పతిల్లఁగన్.

తే. హా కళాకాంత చదురాస్య! ♦ హా కఠోర
మారనిఁ తశరాళి వే ♦ మాటు నాటి
కలఁచె నంతాప మొదవ న ♦ న్నరుణఁజూచి
ప్రేమఁ గొనవయ్య బాధఁ ♦ దప్పింపుమయ్య!

వ. అని నర్మగర్భంబుగాఁబలికిన నప్పలుకులు కఠోరమారవీరదోరట
చ్చాఁగ బుకారనినదంబులు విననిచందంబున విని భావంబు
గ్రహింప సంచలితహృదయుండయి కవిపుంగవుం డిట్లనియె.

— ♦ కామినీనర్మగర్భవాక్యముల విని కవి పలుకుట. ♦ —

ఉ. తామరఁ ఖీ నీనిశిత ♦ దారుణ వీక్షణ తీక్షణబాణముల్
వేమఱు నాటి నాహృదయ ♦ వీధి వ్రణంబొనరించె జూడుమా
నీమెయి నొపధద్విత్తయ ♦ మియ్యవె త్రావెదఁ బూతపూసెదన్
నీమధఁ బాధరామృతము ♦ నీకు చకుంకుమపంక మేర్పడన్.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

సీ. కరుణతో ననుజూచి ♦ కాయజశరహతిఁ

దప్పించు మిప్పుడు ♦ తరళనయన

చిటునవ్వువెలయించి ♦ చెలువైన వెన్నెలల్

మాయంపు మిప్పుడు ♦ మచ్చెకంటి

పలుకులువగఁగుల్గుఁ ♦ బల్కిపై కధ్వనుల్

మాన్యవే యిప్పుడు ♦ మధురవాణి

మోచిచానకమిచ్చి ♦ మోహదంభకత్పస్థఁ

దీర్చు మిప్పుడు మోచి ♦ తీపులాడి

తే. కరము లబరించి దిగ్గనఁ ♦ గొంగిలించి

యొడలి చలి పాపవే భాస్వ ♦ దురిసిజాత

యతను సామ్రాజ్య మేలించి ♦ యాదరించి

వలపు లీడేర్పవే హేమ ♦ లలితగాత్రి.

—♦ కామిని కవిశయ్యపైఁజేరి సరససల్లాపములతోఁ గ్రీడించుట ♦—

మ. అనినం దామరసాక్షి కాండపట మ ♦ త్యంతంబుఁబోద్రోచి గ్ర

క్కునఁ దచ్చయ్యకుఁజేరి ప్రాధగతి సం ♦ కోచింపకన్ తెమ్మహా

యని చేదమ్ములు చాచి చన్దవ నెదన్ ♦ హత్తిఁతి గాఢంబుగా

ఘన మోహమ్మునఁ గొంగిలించెఁ గవియుం ♦ గౌతూహలంబొప్పగన్.

మ. కరముం జేర్పకమున్నె పోకముడి వీ ♦ కన్వీడ జన్తోయి జె

న్నొరయంబట్టకమున్నె జిల్లుఱవి కెం ♦ తోవీడి వేపట్టున

న్నిరిసెన్ ముద్దుమొంగంబు జూచుటకు ము ♦ న్నే నేవచ్చ నాలోకనం

బరయన్ విస్మృతమయ్యె నానతికి ప్రీ ♦ డావ్యాప్తిగోల్పోవగాన్.

చ. వలయవిశేషనాదముల ♦ వైభవసంగత భాస్వదంగతం

బులు పులకాంకుర ప్రకర ♦ పూరములం బ్రవిబోధితాత్మభూ

సలలిత తత్వమార్గములఁ ♦ జన్ను లురస్థలిఁ గుమ్మునట్లుగా

జేలువ సుఖంపఁజేసెఁ గపి ♦ శేఖరుఁ బైకొని కౌగిలింపుచున్.

వ. ఆసమయంబున బిల్వ ణం డిట్లనియె.

శా. భూరిగ్రాహగభీరభీషణమహాం ♦ భోరాసులక్ దాటి యా
స్కారంబితయులేని యాకనమునన్ , సంహారముక్ జేయుచుం
గ్రూరోద్వ్యసృగపర్వతాగ్రముల నా ♦ రోహించుచు స్నీయశం
భోరాజాత్మజ యొంటిమై భుజగలో ♦ కోద్వృత్తి రాజిల్లునే.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

తే. రమణి! మీశండ్రి మదనాభి ♦ రామనృపతి
చేసినట్టివినోదంబు , చిత్రమయ్యె
చిత్తమున వేతె తలఁపక ♦ చెలఁగు మతుల
రతుల భయమింక వల దిఁక ♦ రాజువలన.

వ. అని నిజాంకంబున బంకజగంధి సునిచికొని శంకలేక నిరంకుసమీ
నాంకమత్తమాతంగంబు హృదయపంకంబు భేదింపఁ దద్వదనశశాంక
మండలాబు నాలోకించి యిట్లనియె.

తే. నెమ్మి తపము గావించితి ♦ నిన్నగుర్చి
జవమునల్పితి నీవేరు ♦ చాలఁదలఁచి
ధ్యాన మొనరించితిని రూప ♦ మాతృసునిచి
మంత్రదేవతగా నిన్ను ♦ మంజువాణి.

వ. అది యెట్లంటేని.

సీ. సరవి నెన్నడును భో ♦ జనము సేయగలేదు
నీమీది ప్రీతిచే ♦ నీరజాక్షి
యెలమిగా నెన్నఁ డిం , తులను గూడగలేదు
నీమీది ప్రీతిచే ♦ నీరజాక్షి
యరయ నెన్నడు చంద ♦ నాది చర్చయులేదు
నీమీది ప్రీతిచే , నీరజాక్షి
చెలగి యెన్నడు మాల్య ♦ ములు ధరింపగలేదు
నీమీది ప్రీతిచే , నీరజాక్షి

తే. కాన భవదీయ విరహయో • గమున నాకు

గలవరింతల మనస్సు • గా దనర్చు

గాంచి నమ్రుడనైన న • త్కవిని నచ్చు

రాగ మిట మాని పోవవే • రాజపుత్రి.

ఉ. ముందర సుస్మితద్విపన • మూహసమంచితకుంభకాంతరా

ఘండసరత్త మేదమున • మత్తిలిచూచెడి సింహమున్న సం

స్పందనపల్లవోల్లసిత • పల్లకి మానునె సామజంబు నా

చంద మెఱింగి పొందుమిట • జాగొనరించెదవేల బాలికా !

వ. అనిన దరహాసితవదనయయి కుందరదన యిట్లనియె.

క. కవిరాజశిరోభూషణ

దివిషద్రాజాస్యలై న • దీవ్యద్భవదీ

యవరాకృతిః గనియే కో

రి వలతు రేననగ నెంత • శ్రీతనయనిభా !

సీ. శృంగారమూర్తివై • చెలువొందు నినుఁ జూడ

వలెఁగాక కన్నులు • గలఫలంబు

చక్కనై నట్టి నీ • చెక్కులు ముద్దాడ

వలెఁగాక కెమ్మోవి • గలఫలంబు

మది కింపునేయు నీ • యెదతోమ్ము వెనఁగుమ్ము

వలెఁగాక చన్నులు • గలఫలంబు

నేర్చుమీఱినయట్టి • నీతోడ మాటాడ

వలెఁగాక నాలుక • గలఫలంబు

తే. నేవ నేయంగవలెఁగాక • చెలువరాయ

యలరులను గేరు చేదోయి • గలఫలంబు

కలసి రతులను మెలఁగి పె • న్నవలెఁగాక

కవిశిఖామణి చెలిమిచే • గలఫలంబు.

శా. నీలావణ్యము, నీకళాతిశయమున్ , నీసౌకుమార్యాప్రియున్,
నీలాలిత్యము, నీవిలాసగతులుక్ * నీమంజువాగైవ్యులుల్,
నీలీలాతనుభాతి, నీసరసము * నీయందముం జూచి నే
నేలోకాంతరు నైన బొందుటకు నై * యేలా యుపేక్షించుటల్.

వ. అని యిట్లు పలుక సంతోషితస్వాంతుడై కవిభూకాంతుండుఁ గాం
తాలలామ కుచకాంతత్వం బపేక్షించి యిట్లనియె.

నీ. పరభూమిభృత్తుల * భరముద్రుంచినవేల్పు
మాంద్యంబు లడఁగించు * మహితక్షీరి

మైత్రిచేవెలసి ధ * ర్మముగాంచు గుణశాలి

కప్పురచ్ఛాయలు * గలుగుమేటి

ఘనపుష్పమాలిక * నెనసిన నెఱజాణ

వాసనల్పాపించు * భవ్యరూపి

వరయుక్తి సఖిలవై * భవము లందినరాజు

చంద్రరేఖల నేలు * సరసమూర్తి

తే. యగుచు నఖిలదిశావళి * నాక్రమించి

ప్రేమ జనులను బాలించు * పేరుగాంచి

దొరలకు దొరై చెలంగుచుఁ * దోయజాక్షి

యెలమి నీగబ్బిగుబ్బుపా * లిండ్లజోదు.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

నీ. మినాకృతులఁగాంచు * మెఱయు నీకన్నులు

గచ్చవరేఖ మీఁ * గాళ్ళఁజెలఁగు

భూదారభావంబు * బొందు నీజఘనంబు

హరిలీలదాల్చు నూ * గాఱుతీఱు

వామనాకృతిఁబూను * వలనొప్ప నీకొను

భూమిభృదై వ్రరులై * మొనయుఁ జన్ను

లమరు రామాభివ్య * యై నీముఖాబ్జంబు

నీలాంకుకస్ఫూర్తి * నెగడు గుఱులు

తే. రతులఁ దేలిపను బ్రబద్ధు * రాల వపుదు
వరయఁ గలికివి యన్నిటి * నరసిచూడఁ
దనర నీయండున దళావ * తారమహిమ
రుచిరలావణ్యసీమ తా * రుణ్యధామ.

సీ. ఘనులఁ బోషించు నీ * కచపాళి రాజన
న్మానంబుఁ గాంచు నీ * నగుమొగంబు
కువలయం బలరించుఁ * గూర్మి నీకనుదోయి
శ్రీఁ బెంపొందు నీ * చెలఁగుశ్రుతులు
యిష్టఫలావాప్తి * ననఁగు నీ కెమ్మోవి
కలల మెప్పించు నీ * కలికిచన్ను
లహితాప్తి నడచు నీ * యలరాదు మాగాదు
నరసుల మెచ్చు నీ నరననాళి

తే. లనదనంతవిభూతి నీ * యనదుగౌను,
చక్రములను భరించు నీ * జఘనసీమ,
యతుల భద్రకరములు నీ * యురిదితోడలు
పడఁతి ! పద్మంబునేయు నీ * పదయుగంబు.

వ. అని వినుతింపునున్న కవివరునిం గదిసి మాటిమాటికి నూటిగొన
సాటివచ్చు జక్కవల నుక్కడించి నక్కి క్రిక్కిరియు మిక్కుటంపు
సాంపుఁగల సిబ్బెంపు నిబ్బరపు గబ్బిగుబ్బల నురంబుతిరంబుగా నొత్తి
తత్తరిలఁ గేల్లమ్ముల నిమ్ముగాఁ గమ్ముకొన వెరుకకుఁ జనక మొనసి
వనితామణి నెనసి మనసిజనంగరంబుతిరంబులకుఁ గరంబు దురంగ
లించి దొఱుగి మెలంగుచు నితరేతరసమాకర్షణంబు లాచరించుచు
నన్యోన్యమధురాధరానుసానక్రియాంతరదళన క్షతవిజృంభణంబుల
సీతాకరంబులు నెరవుచుఁ బరస్పరవిశేషవిభవశంసమరసముల్లా
హంబుల నిట్టూర్పులు నిగుడించుచు స్మరవిశిఖశిఖరసఖంబులగు నఖ
రముఖంబులనీటులు మెఱయఁ గాటులుఁ బఠరించుచు ముఖముఖావ

తాన్యచింతన మాచకో ♦ రాక్షి కపుడు
ప్రథమసురతంబు కవిలోక ♦ పతియొనర్చు.

ఉ. వెచ్చని పచ్చిగోరు లర ♦ విప్పు కనుంగవతీరు లారజం
బెచ్చిన తక్కు లాత్మ కపు ♦ డింపు ఘటించు నుచుక్కులార్పులున్
విచ్చిన మోవి కెంపు లెద ♦ నిండిన నెయ్యపుసొంపులుం దగన్
రచ్చకు నెక్కెఁ జోరహిత ♦ రాజముఖ సురతప్రసంగముల్.

తే. పరగ నీరీతి రతిమనో ♦ భవులపగిది
యామినీపూర్ణతిలక బి ♦ ల్పణుండు నతుల
రతులఁ గ్రీడలు సలుపుచు ♦ రమణమీఱ
ననుదినంబును నట్లుండి ♦ రంత వేడ్క.

క. తారాయన తటినీశత
తారాయన శిఖి శిఖాంక ♦ ధాతృజహరిరా
ట్రారాచలనాయక గీ
స్తారాచల రాజరాజ ♦ సఖ సత్కీర్తి !

భుజంగప్రయాతము.

కథావిప్రీధానా ప్ర ♦ కాశాభిధానా
బుధారాధితార్థ ప్రి ♦ భూతాఖిలార్థా
విధుస్సారకీర్తి ను ♦ విద్యానువర్తి
సుధామాధురీ వాగ్వి ♦ శుద్ధానుభవా.

ఇది ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

బిల్వణీయము.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ

మహితరూపజితశత

కామా ! కామాంధకార ధగర్వోద్ధత సు

త్రామారిమదనిషూదన

క్షేమాకర దివ్యనామ ధ సీతారామా.

తే. అవధరింపుము తదనంత ధ రాజధాన

మహిమ బిల్వణకవితోడ ధ మంజువాణి

యామినీపూర్ణతిలక వి ధ హరిగరిమః

దనరుచున్నంతఁ జెలులు త ధ త్కార్య మెఱిగి.

— ధ చెలులు కామినీకవినంగమము నెఱింగి రాజున కెఱిగించుట. —

వ. ఇట్లు తమలోన.

క. ఓకమలనేత్ర ! వింటే,

యాకవినన్నిధిని సరసి ధ జేక్షణ యెంతో

చేకొని విద్య గ్రహించును

గాక, మఱియు నిపుడు కాని ధ కార్య మొనర్చెన్.

తే. ఇందు కేమందుమమ్మ, యో ధ యిందువడన !

విభున కెఱిగించెలె గవి ధ విభుని నడత

మనకు దాచంగనేటికే ♦ మనంగవలసి

మీద నెలుబోయి యెటువచ్చు ♦ నో తలంప.

వ. అని తదసీకలితనాసాగ్ర యగుచు నుచుక్కు మనుచు రాజసాన్నిధ్యం
బున కేతెంచి మొక్కియున్నంతల బ్రసన్నవదనుం డయిన యన్నర
పాలుం గనుంగొని గద్గదకంఠయై విన్నపం బొక్కరింపుడని వారిలో
నొక్కబోటి యిట్లనియె.

తే. రాజరాజేంద్ర మదనాభి ♦ రామనృపతి !

దేవరకుమారి యాకవి ♦ ధీరువలన

విద్య యభ్యాస మొనరించు ♦ వేళ బద్ధ

కాండవట మంకుశముగాఁగఁ ♦ గపట మొదవె.

చ. ఎఱుంగఁగరాదు దై వకృత ♦ మెట్టిదయో, మనమంజువాణియున్
గుఱిగొని యద్ధరామరునిఁ గూడినయట్టుల మాకుఁ దోవఁగా
గుఱులెఱిఁ గీవిధంబు మది ♦ గోవ్యముఁ జేసిన హాని వచ్చునం
చటిముఱిఁ జెప్పవచ్చితి జ ♦ నాధిప ! యే మిఁక బుద్ధి మీఁదటన్.

వ. అనిన విని యత్యంతకంపితస్వాంతుండై భూకాంతుండు నిట్టూర్పు
లెనంగఁ దనలో నిట్లనియె.

క. ఏ నొనరించుట యెట్టిది

యైనవిధం బేమి యాట ♦ డాయెను భవితలోఁ

దానొకటిఁ దలఁప దై వము

మానుగ మఱియొకటి దలఁపు ♦ మాట నిజంబై .

వ. అని వితర్కించి వారలం బనిచి పుత్రికామణినమీపంబునకు వచ్చి
యిట్లనియె.

—♦ రాజు తనకూతురునమీపంబునకు వచ్చి సీతులు పలుకుట. ♦—

శా. పట్టి ! రాజకుమారశేఖరులఁ బి ♦ ల్వంబంచి భూపాలకుల్
చుట్టాలందఱు మెచ్చుఁగా నగరమున్ ♦ శోభిల్లఁగాఁ జేసి మే
లువ్విట్టం దిట్టముగా న్వయంపదమునన్ ♦ భూషించు నిశ్చేమ నే
నెట్లో నేయఁదలంచి తిం పొదవఁగా ♦ నిచ్చానుకూలంబుగన్.

ఉ. కోరిన రాకుమారకున * కుం బ్రియ మందఁగ నిన్ను నిచ్చి యెం
తో రహిమిటి సౌఖ్యమున * నుండెదవంచుఁ దలంచెయున్న నా
కోరిక లెల్లఁ బోఁదలఁచి * కొంకు కలంకములేని మత్కులం
బారగ దుర్యశంబు మహి * నందఁగఁ జేసితి వమ్మ బాలికా.

వ. అని పలుకుచున్న జనకునిఁజూచి పుత్రికామణి యిట్లనియె.

—, నుందరి తనతండ్రితోఁ దాను దోషరహితురాలనని చెప్పట. * —

శా. అయ్యా ! యెన్నఁడు లేనివార్తలిని యే * మత్వంతముం బల్కెదీ
వయ్యా ! నీవొనరించు కృత్రిమమె నీ * యాత్మవ్యధంజేయు నా
త్మీయాస్వాబ్జముఁ జూచితే మదికి సం * దేహంబుగాఁ దోఁచెనో
నీయాజ్ఞం దెర యంకుశంబుఁగదె ని * ర్నిద్రానుకంపానిధి !

క. ఏమయ్య ! యేమివింటివి ?

యోమహిపా ! యెటులఁ దోఁచు * చున్నది నీకు ?

మామకచిత్తము దెలియదె ?

నామది సంశయములేదు * నవ్యవిచారా !

క. నీయాజ్ఞ లేని కార్యము

మాయయ్యా ! నేయ నోప * మాయదుపురకు

న్నీయెడ హృత్సంయోగము

యేయుక్తి ఘటించుఁ దెర హ * రింపఁ దరంబే.

క. అదిగాక నాకు వ్రతము

న్నది యెఱుంగవే యంధకుని మ * నంబున నైసం

బదపడి దర్శింపను నీ

మది నవ్యవిచార మేల * మానవపాలా ?

వ. అనినఁ గరుణాయ త్తచిత్తుడై రాజోత్తముం డిట్లనియె.

చ. తొడరగ బూర్వ మేమయిన * దో యది పోవగనిమ్ముపుత్రి నిన్
గడవగలేను వంశము వి * కారమునేయక నింకనై న నీ

నగతలు మానియుంచు నుమ • నస్థితి సత్కులసూతి కెంత యి
య్యెడ నొక రాకుమారునకు • నిచ్చెద నిన్ను గృహమతిన్ దగన్.
వ. అనిన విని మనం బొప్పక శంకారహితచిత్తయై మత్తగజయాన
యిట్లనియె.

—• కాంత తనమనంబు కవియం దాన క్తమై యున్నదనుట •—

మ. ధరణీపాల! వచించెద నివసము చి • త్తం బతులున్ ప్రాణమున్
వరజహ్వశ్రుతు లంచితం బయిన నం • స్పర్శంబు నాధీరునం
దు రతి న్నిల్చెను బుద్ధిపూర్వకముగా • దోడ్తోడ నింకేరికిం
గరమై యిచ్చెదు చేతనారహిత మీ • కాయంబు నాయంబుగాన్?
వ. అనిన విని రోషాదుణితాక్షుడై ధరాధ్యక్షుడు శీఘ్రంబుగా సభా
స్థలాబునకువచ్చి కుపితమానస సింహంబుకరణి సింహాననాసీనుడై
సభానకులం గలయం గనుంగొని యిట్లనియె.

—• రాజు కుపితుండై సభానదులతో నాలోచించుట •—

తే. అమర సంతఃపురద్రోహ • మాచరించు
వాని నే శాస్తి నేయంగ • వలయు? మీరు
ధర్మవద్ధతి బలుకుడు • తగినశాస్తి
నేయుదము వాని సద్గుణ • శ్రేష్ఠులార.

వ. అనిన విని సభానదులు మనంబుల ఘనంబులుగా దోచి యాలో
చించి యిట్లనిరి.

క. కార్యాకార్యము లెఱుగక
మర్యాదలు నడపువాని • మహిమతి యెంతే
నార్యానుమతిని హిమవ
ద్ధర్యా! దండింపవలయు దండధరుండై.

వ. అందు నొకకొండ టిట్లనిరి.

క. ధరణీశ విచారించిన

ధరణీశిలమందునన్ని • తప్పులె చూడం

గరుఁకించి కావలయును

బరికింపగ నెట్టులైన భవ్యవిచారా!

వ. అనిన మఱి కొందఱి టిట్లనిరి.

అ. లేత ముదు రెఱింగి • నీతి దండింపగా

వలయు గొన్ని మాన • వచ్చుఁ గొన్ని

మానదగవు కొన్ని మహిమిద ధరణీశ

యెంతకార్యమైన • నిదియ హితము.

వ. అనినఁ గొందఱు రాజభావం బెఱింగి యిట్లనిరి.

క. ఏకార్యమైన మానవ

లోకోత్తర ! యమునిరీతి • లోకంబును నా

లోకించి దుర్జనావళిఁ

గై కొని దండింపకున్న • గలుషము వచ్చున్.

వ. కావున శిక్షాకరణంబు కర్తవ్యంబనిన విని తలవరులం బిలిపించిన.

నీ. గండ్రగొడ్డండ్లు గొం • గళ్లును జికిలిచ

ల్లాడములైన చ • ల్లాడములును

గుఱుతుచంగులఁ తల • గుడ్డలఁ గావు బా

ట్లినపకడేలుఁ దా • ళ్ళినుపదుడ్లు

నీలికాసెలు మెడ • నీలికుచ్చులత్రాళ్ళు

బిరుదైన వడిసెలల్ • బిల్లమెట్లు

కాఱుమేనులు బలు • కోరమీసములును

బిగివంపు చూపులు • బెట్టుగ్రుడ్లు

తే. నొడల గోరోచనపుఁబూత • లుట్టిపడఁగ

వచ్చి తలవరులెల్లరు • మెచ్చువోరయ

నిలిచి చేతులు జోడించి • నేర్పుతోడ

ధండమిడి యొరయైయున్న • ధరణీవిభుఁడు.

వ. అందు వీరసేనుండను నొకతలారినిం జూచి యిట్లనియె.

— ♦ రాజు బిల్వణునకు శిరచ్ఛేదం బొజ్జాపించుట. ♦ —

శా. ఓరీ ! బిల్వణనామధేయకవి ను ♦ దోగించి రాఁదీసి దు
ర్వారస్ఫుర్జిత దీర్ఘపాశములచే ♦ బంధించి కొంపోయి బల్
దూరం బయిన శ్మశానవాటి ముఖ మా ♦ లోకింపక నిర్దయా
ధారస్వాంతుండవై తదీయశిరము ♦ ద్రామాప్తి ఖండింపుమా.

వ. అని ముమ్మాఱుఁ బలికి పొమ్ము పొమ్మని సెలవొసంగిన వీరసేనుఁ
డిట్లనియె.

క. కోపముచే శిక్షింపను

భూన యనుగ్రహముచేతఁ ♦ బ్రోవఁగ దక్షుం
డేవట్ల నృపతి వసుమతి
నీపద్ధతి నరసిచూడ ♦ నితరము గలదే.

క. దేవర లేమివచించిన

నావిధమున నేతు నేను ♦ నది యట్టిదో మీ
భావము యోగ్యయోగ్యవి
భావముగాఁ గానవలయుఁ ♦ బరహిత బుద్ధిన్.

వ. అని వల్కిన భూపాలుఁడు కోపించి యావలిముఖుండయిన వీరసేనుండు,

క. భూపాలుఁడు చెప్పిన వినఁ

డాపాపము పుణ్యమంత ♦ యవ్వభునిదె తా
రూపించినట్లు నేయుదు
నీపట్టున దైవయోగ ♦ మెట్లున్నదియో.

వ. అని తద్దహంబుఁ జొచ్చి.

తే. పుస్తకము చేతఁబూని త ♦ తూర్వకార్య
మెఱిగి తనలోన సతి భజి ♦ యించువాని
నొదిగి శయ్యాతలంబున ♦ నున్నవాని
బిల్వణునిఁజేరి తలవరి ♦ బెగడ ననియె.

క. ఓకవిరాజశిఖామణి !

నీ కొకవిన్నవమునేతు ♦ న్నవవరుఁ డిపుడం
జేకట్లు కట్టుకొని చని
యాకట దండిపు మనుచు ♦ నాజ్ఞ నొసఁగెన్.

తే. దేవ ! నీవట్ల నిదియేమొ ♦ తెలియరాదు
చెప్ప నెంతయు వినఁజాయె ♦ శీఘ్రగతిని
దెమ్మనుచు డాసి వాఁడు చే ♦ దమ్మిపట్టి
తిగిచి యురుపాశములను బం , ధించె నంత.

తే. కవివరుఁడు లేచి దిక్కులు ♦ కలయఁజూచి
మంత్రదేవతఁగా నా ర ♦ మణి నిజాత్మ
నిలిపి, తలవరివెంబడి ♦ నిశ్చలమతిఁ
జనియె నచ్చటి జనములు ♦ సందడింప.

వ. అప్పు డొక్కసఖిలరామంబు త్వరితగతిం జని రాజపుత్రితో
సిట్లనియె.

—♦ రాజపుత్రి కవి యవస్థను సఖివలన నెఱింగి తండ్రిం జేరి
యడిగికొనుట. ♦—

శా. అక్కా ! బిల్వణుఁ గోటపాలకులు ప్రా ♦ జ్యస్థూర్తి దుర్వారులై
చిక్కంబట్టి మహోగ్రపాశముల నా ♦ డేపించుచుక బాహువుల్
ప్రక్కల్ తెక్కలు మొక్కలంబుగ వెసన్ ♦ బంధించుచున్నట్టి యీ
చక్కింబోవుచు నున్నవారిదె సఖి , శక్యంబె వీక్షింపఁగక.

వ. అని పలికినవలుకులు చెవులకు ములుకులు జొనిపినట్టివి యయిన
నాహాకారంబు నొంది యిందుకు నేమి చేయుదునని విచారించిదిగ్గున
లేచి.

చ. నడు మసియాడ నెమ్మొగము ♦ నం జెమటల్ జనియింపఁ బొదముల్
తడఁబడఁ బైట జాతిఁ గను ♦ దమ్ముల నీరుదొలంగ వేణియు
న్వీడివడి తూలియాడ నవనిం ♦ బడి లేచుచు నెల్లతోడ న
వృడఁతుక సేరవచ్చెను న ♦ భాస్వలి రాజసమీపభూమికే.

చ. కుటిలత రావల వేర్చి తన ♦ కోటల బాదుగ నొక్క మిక్కిలిన్
జొటజొటగా నుధారసము ♦ జొబ్బిలుచున్న శశాంకురీతి చి
చ్చటుల వినీలకుంతలవి ♦ శాలవిలోచనపాళి నీర ము
త్కటముగ దూకఁగా వదన ♦ కంజము విన్నదనంబు దోవఁగఁ.

క. నాతండ్రి ! యీవిధంబునఁ
జేతురె ? గతజలమునకును ♦ నేతు వదేలా ?
చేతమునఁ దలఁపు మాకవి
చేతోవిభుఁ డన్య నొకని ♦ చేపట్టెదనో.

క. అదిగాక బ్రాహ్మణోత్తముఁ,
ఊదపును దోషంబు నీకు ♦ నుర్వీశుఁడ వే
మిది రాజధర్మమగునే
పదపడి ప్రోచుటయ మేలు ♦ ప్రజలు నుతింపన్.

చ. భవ్యుఁ డితనివలనఁ ♦ బాప మింతయులేదు
కామవీడితాత్మఁ ♦ గాన, నేను
గదిసి దోష మతనిఁ ♦ గట్టికొంటిని నన్ను
నాజ్ఞ నేయవలయు ♦ నతని వలదు.

క. అటుఁగాకపోయినప్పటి
కిట నుంచక మమ్ము నొక్క ♦ యెడ నుంచకె యు
త్కటదృష్టి మాని తండ్రి !
యిటువలె నేయంగఁ దగ ద ♦ హీనవిచారా !

క. ఇద్దియును గూడకపోయిన
నొదవఁగ మఱియొక్కయూర ♦ నుంచుము మము నీ
వది గాదనినను మఱియొక
పథమున కీదేశ మెడలఁ ♦ బంపుము తండ్రి !

త. నిగ్రహానుగ్రహములకు ♦ నృపుఁడు దక్షుఁ
డరయ నందునఁ గార్యకా ♦ ర్యములు లేవ

యెన్నియుండిన బ్రాహ్మణు ధ నెంచరాదు

‘బ్రాహ్మణాన్ భర’ యనియెడు ధ పలుకు వినవే ?

వ. అని గీనాలాపంబుల నబ్బలామణి విలపించుచు మఱియు మఱియుఁ బలికిన నై శ్వానరునియందు ఘృతంబుఁ జిలికినచందంబున మండిపడి ప్రత్యుత్తరం బియ్యక విముఖుడయినఁ గంబుకంఠి రాజువలనఁ దిర స్కృత్యై యాస్థానంబు వెడలిపోవుచు నిట్లనియె.

సీ. తండ్రి నాపయి సంత ధ దయ నింపఁజాయెఁగా

దాయఁగాఁ బోయి నే ధ దుడ మిడినఁ

దల్లి చుడ్డపడి తాఁ ధ దప్పించదాయెఁగా

దాయఁగాఁ దలఁచెనో ధ తనయ యనక

నాల్గినశ్రేణి ధ కాత్మ నిఁపాయెఁగాఁ

బాయఁగాఁ రాని యీ ధ పాటు విన్నఁ

గలవారికెల్లఁ గ ధ స్తులు చల్లనాయెఁగా

నాయగాధంపుఁజం ధ దంబుఁ గన్నఁ

తే గటకరా ! యెవ్వరై న నా ధ కష్ట ముడిపి

ప్రోవలెరై రి లేరై రి ధ భూతదయులు

నేమిసేయుదు నేమందు ధ నెందుఁజొత్తు ?

ననుచు వగచుచుఁ గవిమార్గ ధ మరుసరించి.

— ధ కాంతామణి కవినిగూర్చి విలపించుట. ధ —

ఉ. హా ! కపరాజరాజమణి ! ధ హా ! నవమోహన ! హా ! మనోహరా !

హా ! కపణాగుణాభ్యుదయ ! ధ హారమణీనవపంచసాయకా !

హా ! కపనీయగాత్ర ! యొక ధ రై న నినుం గృహఁ బ్రోవరై రయో !

యీరడి నీవు దై వమున ధ కేమివిరోధము జేసితిోకదా !

సీ. వికటాదు గృహమహా ధ పిషము కంఠంబున

దాతొయణిశుండు ధ దాల్చలేదె

సతతదుర్వార వి ♦ స్మృతశిఖాబడబాగ్ని
జలధి యంతరమున ♦ నిలుపలేదె
సకలచరాచర ♦ జంతుజాలమునెల్ల
నేర్పడఁ బుడమి వ ♦ హింపలేదె
వృథివీతలంబెల్ల ♦ బృష్టభాగమునందు
నిలఁ గూర్మవతి భ ♦ రింపలేదె

తే. యంతకన్నను గవివరు ♦ నందుఁ గలదె
దోషభర మెవ్వరై నను ♦ దొడరి ప్రోవ
రయ్య! భూవతి వినఁ జెప్ప ♦ రయ్య! కిరుణ
నింపరయ్య! నావెత నివా ♦ రింపరయ్య!

సీ. మోహించి గౌతమ ♦ మునిసతిఁ బొందిన
పురుహూతు నమరులు ♦ బ్రోవలేదె
గురువధూగమనంబు ♦ గోరి చేసినచంద్రు
నీశుండు మాళి వ ♦ హింపలేదె
కడిమిమై కూతును ♦ గని పొందఁగోరిన
షరమేష్టి శౌరి చే ♦ పట్టలేదె
స్మరవశుండై నీత ♦ చనుదోయి గీతిన
కాకిని గఘుపతి ♦ కావలేదె

తే. యంతయును ద్రోహ మీతని ♦ యందుఁ గలదె ?
నేను గోరిన విప్రుండు ♦ గాని, యితర
వంశజుండు గాఁడు ధర్మంబు ♦ వరుసఁజూడఁ,
బుణ్య లెవరై న నీకవి ♦ బ్రోవరయ్య!

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

—♦ పౌరజనపరస్పరవాక్యములు. ♦—

ఉ. అకవిరాజుత్రోవ తన ♦ కయ్యెడుఁగాక యటంచు సుందరీ
లోకశిరోవిభూషణము ♦ లోలత దిక్కులు చూచి తెంపుమై

రాకలు పోకలుం గలుగు , రాజుల నాద్యులఁ గాంచి యెంతయుఁ
శోకముతో విలజ్జ యయి , సోలుచు వ్రాలుచుఁ బల్కె నిట్టులక .

నీ. ఎక్కుడుగా మది ♦ నెంచి పండితహంస

నాదరింపరె చతు ♦ రాస్యలార !

కారుణ్యమున గతి ♦ గల్పించి ద్విజరాజు

భరియింపరే చక్ర ♦ భరణులార !

నిరుపమనత్కళా , నిధిని మన్నింపరే

తలయొడ్డి రాజ ♦ వతంసులార !

విదితనిరాధారు ♦ విభుధేంద్రు నిలువరే

యిరవొంద భూరిధ ♦ రేంద్రులార !

తే. సుకవితాపంబు దీర్పరే ♦ శూడలార !

బ్రహ్మకులజునిఁ జేరె గో ♦ పాలులార !

ధర్మగతిఁ బూని, రాజకం ♦ దర్శులార !

నామనోహరుఁ గూర్చరే ♦ నాయ మెఱిఁగి.

వ. అని బిల్లులు నుద్దేశించి ముద్దియ యిట్లనియె.

మ. అరవిందంబులరీతిఁ జెన్నలగు నీ ♦ హస్తంబు లెట్లోర్చె ము

పురిగాఁ బెంచిన కాలపాశములకు ♦ నృద్ధాంగనాగానభ

వ్యరసోత్కర్షములై న నీశ్రుతియుగం ♦ బత్సృద్ధతోర్వీపకిం

కరవాదార్భటి క్లుప్తతాలై మదనా ♦ కారా ! మనోనాయకా !

వ. అని యిట్లు పొగలి పొగిలి.

తే. తరుణి నగరంబు గడచి పోఁ ♦ దలచియున్న

నున్న తాకారు లచ్చట ♦ నున్నవారు

వారణము నేయ నంతఁ ద ♦ ద్వారసీమ,

సీమవారెల్లఁజూడ వీ ♦ క్షింపుచుండె,

వ. అసమయంబున నగరజనంబులు దమలోనఁ దామిట్లనిరి.

నీ. అవనీశ్వరుడు నమ్మి, యంతఃపురంబులోఁ

జేర్చి నెంతయుఁ ♦ జేసె నితఁడు

కన్య సీవిధమునఁ ♦ గలుమాత్ముడై రతి

గలసె దానికి నింక ♦ గతియు నేమొ

యెంతఃనికిఁ జొచ్చె ♦ నీభూసుధముఁ

జేర్పడ నిది బైట ♦ నెట్లుబడియె

దాగునా యిట్టిది ♦ ధరణీశుఁ జెంతయుఁ

జేసె నిర్వరకు వీ ♦ క్షింపకుండ

తే. విప్రుఁ డెక్కడ, మేదిని ♦ విభునిపుత్రఁ

గలయు టెక్కడ? యిదిచూడఁ ♦ గడిదివింత,

చెలఁగి చేసినవారికిఁ ♦ జేసినంత

యనుభవింపక తీటునా ♦ యవనిలోన.

త. ఏకాంతంబున నుండిన

లోకములోఁ దలఁప నెట్లి ♦ లోకంబుకైనన్

దోలుపు బుద్ధి పతిపైఁ

బ్రాకటముగ నారి ననఁగఁ ♦ బనియేమి యింక ?

ఉ. చక్కనివారిలో మిగులఁ ♦ జక్కనివాఁడు కవీంద్రమాళి యూ

చక్కెరబొమ్మ యట్టిదె వి ♦ చారము లేటికిఁ జూచునంతలోఁ

జక్కెరవింటిజోదు రభ ♦ నమ్మునఁ దూపులు వింటఁగూర్చి బల్

చిక్కులఁ బెట్టుకుండునె వ ♦ చింపఁగ నొంటిగ నుండువేలక !

చ. కటకట ! యెట్లు భూసురునిఁ ♦ గాసియెనర్చు డటంచుఁ బంచెన

క్కుటిలుఁడు భూమిపాలుఁ డిది ♦ కూడదు చెప్పఁగ నేకైన నిం

తటికిని దై వయోగముక ♦ దా తలపోయఁగ వానిభాగ్య మి

ప్పటి కీటులుండె, నిట్టివని ♦ ప్రాజ్ఞుని కెచ్చటనైన బాడియే.

చ. ఇల నిక వీనిబట్టి వధి ♦ యించిన నీనతిమేనఁ బ్రాణమున్

నిలువదు వానికే జనని ♦ నిల్వదు భూవరుఁ డంతట న్మదం

దలఁచగ నేమియానో, యట † ధారుణి యేవిధమానో, యింతకుం
జలమఱి భూవిభుండు కవి † సమ్మతి బ్రోచిన నన్ని చక్కనో.

వ. అని యిట్లు వేటువేట గుంపులుగట్టి పలుకుచున్న నొకకొంద టిట్లనిరి.

క. చోరుఁడను నామ మీకవి

కారయగను నేటికిని య † థార్థం బయ్యెక

జారుడు మఱి రెండుం దగు

శూరులు మెచ్చుదురె జార † చోరత్వంబులో?

వ. అనుటయు నక్కాంతాలలామం బక్కవివరునిం జూచి యిట్లనియె.

ఉ. హా ! కవిరాజచంద్ర ! మద † నాంచితవిగ్రహ ! నన్ను నిప్పు డ
స్తోకవియోగవారినిధి † ద్రోచి చనం దగవౌనె నీకు న
య్యో ! కరుణాంబురాశి వని † యుల్లమునం దగనమ్మియుంటి, నీ
వేగత మెట్టులేగెదు ర † హిం గవగూడిన మేలు సెందదే.

వ. అని విలపించుచున్న మార్గంబునం బోవుచుండి విని బిల్వణుండు
దోధూయమానమానసుండై తిరిగి చూచి యిట్లనియె.

— † బిల్వణుండు కామినింగూర్చి పలుకుట † —

ఉ. హా ! కమలయతాక్షి ! చెలి ! హా సరసీరుహకుట్యలస్తసీ !
హా ! కమనీయగాత్రి ! సతి † హా నవమోహిని ! హా వధూమణీ !
హా ! కనకాంగి ! నేను విడ † నాడితినంచు దలంచె దీవు నీ
లోకమునందు జీవునకు † లోలతగాక స్వతంత్ర మున్నదే?

ఉ. ఓ రమణీమణీ ! వికసి , తోత్పలపత్రవిశాలనేత్ర ! న
న్వారక యేలఁ జూచెదవు † ద్వారనివాసిని గోల చేవతా
వారవధూటికానయన † వాగురికావలయంబునందు దు
ర్వారతఁ జిక్కి తా మగిడి † వచ్చునె బిల్వణుఁ డెన్నిభంగులన్?

వ. అని పలుకు భూసురవరునిఁ దలవరు లురుగతి బదమని శ్మశానవా
టికిఁ దోడుకొనిపోయి యొక వటవృక్షంబుక్రింద నిల్పిన బిల్వణుండు
నలుదెనలం జూచి తల్లడిల్లనియుల్లంబుతో మందస్మితవదనారవిం
దుండై వీరసేనున కిట్లనియె.

క. ఓ తలవరి ! తడవేటికి ?

నాతతనిలితాసి గొని ధ ♦ రాధీశుని యా
జ్ఞాలోక్రమునను బిల్వ ణు
వే తెగవేయుము శిరంబు ♦ విశ్వము మెచ్చన్.

వ. అనిన విని వీరసేనుం డిట్లనియె.

క. కవిరాజవర్య ! నీ కీపు

డవిరళగతి నించుకైన ♦ నాత్మభయంబుం
దవులక దరస్మితాస్యుడ
వవుటకు గత మెద్ది నెప్పు ♦ మమలవిచారా !

వ. అనిన బిల్వ ణుం డిట్లనియె.

చ. హితమతి చెప్పెద స్విను మ ♦ హీనగుణాకర వీరసేన ! యా
క్షీతిరమణాత్మజాత, సర ♦ సీరుహలోచన మంత్రదేవతా
కృతీయయి వేడ్క నాహృదయ ♦ గేహమునందుఁ జోడుగూడి తా
సతతము బాయకున్నది వి ♦ చారము లేటికి దైన్య మేటికి.

వ. అని మఱియు నిట్లనియె.

చ. కలికి వధూమణిన్ స్మరవి , కస్వరచారురుచిన్ గుణాకరన్
సలలితతుంగవీనకతి ♦ సస్తనమధ్యగహరభాసురం
బాలతియు మోము నంటి రుచి ♦ పొందు సుధారకమైనరీతి నా
తిలసుమనాసిక న్మదిని , దేవతగా స్మరియింతు నెంతయున్.

—♦ తలవరి కవిని ఖండింపక యుంచుట ♦—

వ. అని తదేకాయ త్తచిత్తుండైన కవివరునిం జూచి ఖండింపక జేతులుర
హృతహృదబుజసప్రాణం బగు కృపాణంబు నేలంబడవై చి వీరసేనుండు
కృపాధీనుండై నిలువంబడియున్న తదనంతరంబు యవ్వొప్పుండు రాజ
పుత్రుని హృదయంబున నుపలక్షించి యిట్లనియె.

చ. పరమసువర్ణ చంపకవి , భాసురగౌరి సురోమరాజి ని
ద్ధురంగొని మేలుకొన్నసతి ♦ తోయరుహంబకవిహ్వలాంగి దా

మరసదళాయతేక్షణః బ్ర ♦ మాదవశంబునఁ బోవు విద్యవై
ఖరి మదిలోన నెప్పటికిఁ ♦ గాంక్షఁ దలిర్పఁగఁ జింతఁ జేసెదన్.

మ. విలసత్సంకజసుధ్యగారి రుచియే ♦ పెంపొందు గోరోచనా
తిలకోదంచితపాటలద్యుతికన ♦ ద్వివృల్లలాటంబు వై
లలి నొక్కింతమదంబుచే నలసలీ ♦ లాఘూర్ణదృక్పాశమై
చెలువొందున్ సతిమోమునన్ నిలుచు నా ♦ చిత్తంబు యుక్తంబుగాన్.

చ. శ్రమజలసాద్రబిందుతతి ♦ సారపుమా క్షిక రాజవై ఖరిం
గొమరు సెలగ హేమమణి ♦ కుండవీడ్పు గండభాగముల్
రమణ రహించఁగా నుపరి ♦ రత్యుభూతి నియోగమంది చె
ల్వమరు తదాన్య మిప్పటికి ♦ నాత్మభజించెద నిశ్చలుండన్.

ఉ. పున్నమనాటిచందురుని ♦ బోలు మొగంబులు మొల్క చచ్చులాన్
సన్నపుటారు, లేవయను ♦ చాయలఁదేసిన మేనుసొంపు, గా
కన్నియరూపు నే మగుడఁ ♦ గాంచితినేని మనోజసాయకా
గ్ని న్నైతికాఁకఁ దోకొనిన ♦ నెమ్మది నెమ్మది చల్లఁజేయుమన్.

ఉ. ఏవిధిఁ గాంతు నారిమణి ♦ నే నొకరాతిరి తుమ్మినం జిరం
జీవి యటంచుఁ దచ్చభవి ♦ శేషవచోవిభవంబు మాని గో
పావహచిత్తైష పలుక ♦ కందపుఁగమ్మ ఘటించెఁ గర్ణమం
దావిధి నామది న్మోదలి ♦ యాడుచు నున్నదిగా ఘటంబుగాన్.

ఉ. ఉన్నతచారుషీనసుప ♦ యోధర, భావజుచేతిల్కనా
చెన్నగు నూత్నయావనము ♦ చేఁ దసరారు సుధాకరాననన్
గ్రన్ననఁ గొంగిల్చి వద ♦ నంబు ముదంబున ముద్దుపెట్టుదున్
పన్నినవేడ్క మత్తమధు ♦ పంబు సరోరుహ మానుకై వడిన్.

ఉ. మానిని విస్ఫురత్కమల ♦ మంజులపత్ర విశాలలోచనం
బీనకఠోరతుంగకుచ ♦ భృంగగరుద్రుచిసీలవక్ర స
న్మానితకోమలాలక స ♦ మానవరాకృతి కామదేవతన్
దాని గుహప దేశమువి ♦ ధంబున ధ్యానము సేతు నాత్మలోన్.

మ. నెఱివాల్ చూపులు మొల్లకొవ్విరులకాం ♦ తింజెందుఁబల్లాడ నుం
దరమై తేనెలు జిల్లు మూవిగల యా ♦ తన్వంగి వత్తాబ్జ మీ
ధరణి సాధుసరోవకారము మదిన్ ♦ దల్పుం గృతజ్ఞుం బలె
న్నరయ న్నామది మర్వ నిప్పటికి న ♦ త్యంతానుభావుండనై .

ఉ. దీటు సెలంగఁ బంచశర ♦ దివ్యధనుర్గతమత్తభృంగరా
టోటి గరుత్మభారుచిర ♦ కోమలకర్పరితాలకంబులం
దేటగు దంతపత్రముల , నీలసరోరుహభూషణంబులన్
లూటిగ దానిమోము మది ♦ లోఁ దలపోయుదు మాటిమాటికిన్ .

శా. తెల్లంబై చిటునవ్వువెన్నెలలచేఁ ♦ జెల్పొప్పు లేజెక్కులన్
మొల్లంబై తగు చంచరీకములగో , ముం జెందు కన్థమ్ములం
బ్రాల్లివాంకశరత్సుఖాఁశురుచి నొ ♦ ప్పూ భారునెమ్మోము నా
యుల్లంబుం జివ్రింప నిప్పటికి నే ♦ నుప్పొంగి పీక్షించెదన్ .

చ. దరము హసించు కంధర ము ♦ దారత నొంచి కరాంబుజాతమున్
వరకటి సంఘటించి జడ ♦ వామభుజంబున గబ్బిగుబ్బ రా
న్నరయ వహించి నిల్వబడి ♦ యూరక నన్ను సనేకీరీతులన్
వరమతిఁ జూచు నత్తరుణి ♦ వర్ణన చేసెద నే ముదంబునన్ .

ఉ. నే నవరాధినై యడరి ♦ నేర్పునఁ దత్పదపంకజంబులం
బూనికతోడుతం బడినఁ ♦ బోవఁగఁ ద్రొచి చరించుచున్న య
ద్దానిచెరంగు వట్టిన నుదా ♦ త్రత నిగ్గుకకోప మయ్యెడన్
మానకయున్నదాని వర , మానిని నాత్మక దలంతు నెంతయున్ .

చ. సరిగొని నేల నేలు సువి ♦ శాలనితంబము లొప్పుదాని, మే
ల్పరసులలోఁతుఁ గాంచి బలు ♦ సమ్మతముల్ గనునాభిదాని, మం
దరగతిఁ గల్గుదానిని, మృ ♦ ణాశసమాసవిలాసబాహువుల్
బరఁగినదాని నెన్నెదను , భావమునం చనుమధ్య నెప్పుడున్ .

ఉ. అప్రతిమానజోధసుర ♦ తాంతమునందు నిమిలితాక్షియై
కప్రపుఁదావి మాటికిని ♦ గ్రమ్మఁగ నూర్పులవేడి వాడిగం

- దక్షః పుచిన్ శ్రమాంబువులు * దార్కొని రాలగ నొప్పువాని నే
న యురాలిమోము నుమ * నస్థితి నిప్పటికి దలంచెదన్.
- ఉ. నాకెడ నొక్కమాటయు మ * నంబున భావనజేసి మాటికి
డాంక నంతరంగమున * డాపటిపట్టు కోవభావయై
యామతిబొప్పకంతయు * యప్పటియూర్పుల మోవిగ్రాంగగ
జేలదొడంగె రోదనము * చింతననేయుదు దాని నెంతయున్.
- శా. ఏకాంతంబున నొక్కనాడు గృహమం * దెవ్వరు రాకుండఁగా
నాక జేతుణ దర్పణంబుఁ గొని వీ * యాసక్తిమండంగ నే
జోక న్వేన్మనసింప మత్ప్రితినిధిం * జూచెంతయు నిగ్గుతో
వాకంపించి భ్రమించి మించె మదనో * ద్యన్మానసాంభోజయై.
- చ. మఱియు సుగంధయుక్తమయ * మంజులమై తగుమోముదమ్మిపైఁ
దిరిగెడు గంధలుబ్ధమగు * తేటిగమి గనుదోయి మాటికి
దెఱుమచు మూయుచు నొగముఁ * ద్రిప్పుచుఁగేలినరోరుహంబుచే
దఱుమచు నొప్పు నప్పలతి * ధ్యానమునేసెద నిట్టివేళలన్.
- మ. నికనాఁ డొక్కెడ శ్రోణిపై వలుర జా * టుండంగ నే నుత్తర
నకలంకిస్థితిఁ బోవ సిగ్గుపడి యా * హ యుచు డా విహ్వలం
గయై భీతి నొక్కచేతి మననా * గారంబు వేమూసి నే
కచే బొక్కిలి గప్పు నప్పడతి నే * నూహించి ప్రార్థించెదన్.
- చ. అనునిటు ముందువెన్న బహి * రంతరసీమల నన్నిదిక్కులన్
స్ఫుటతరకాంచనాంబురుహ * శోభితమంజూసుందరాన్యయై
తటకున వాలుఁజూపులను * దా ననుఁ జూచుచు సంచరించు న
భ్యులవిలోచన న్మది * న్నుతిసేసెద నేఁ బ్రియంబునన్.
- శా. ఆర్జునాంతములై మదాలసములై * యజ్ఞోపమానంబులై
శ్రీశ్యామములై రమావరసుతో * ద్రేకంబులై యెంధనా
స్తోత్రప్రతులై మధునతి * శోభాయమానంబులై
యా క్షినిశాలనేత్రములు నా * న్వాంతంబునం దొప్పడున్.

చ. సమయ మెఱింగి నీ నలుపు * చూపున నుండగఁ గేలునమ్మిమో
హమున మెంగులు పడి మి * గుంగుల బుడవలచి చూచుచుం
గ్రమమున ముత్తులూకవద * నా నమ్ములన్ వపు సుగీర్ణబొడుచున్
రమణి మనోవికాసమయి * నాన నాన నాన భద్రాచలన్.

చ. కలువల గేదానల్లలను * గాటుకలెల్లలు దీప్తి, చక్కలు
దలరంగె బుడవల బుడవి * బొంబులు గుంగుల బుడియుక
తిలకము పిట్టి, ముత్తులముల * దీపిక పాతబొట్టల మున
యలికులజేరిముద్దుముగ * ముద్దులూక దలపోయు బేరియున్.

మ. కొనగోళ్ళన్ బిగగుట్టు లొత్త, నీరులు * గూడుగల బోహత్తుయన్
మొనపటం బిగురకమోగిగో * మో * ము న్నాటి గోపీత్యయై
కనుదమ్ముల్ ముగిసెచి యున్నుగ నీ * బొంబులు గూడుచుచున్
నను గోపించునభూతిసో * న మన నీ, బొంబులు గూడుచెదన్.

చ. స్మరజశంబులై యున్ను * సారంబులై శ్రుతిరజంబులై
యరయ మృదూత్తరంబులు * యుండములై మదిన్ బ్రయంబులై
కెలుచు నోవృష్టమిరి * గ్రతుచిహ్నిగ్రతుముఖులై
పరగు నలంతవాక్యములు * ప్పూల శోభింబులగునంబునన్.

చ. తనరగ నామిది దరళ * తాన గాలితరచనంబులై
యమవమలిప్తచందన * సాహితకాండుగండభాగము
ఘనమృగనాభికాకటిల * కల్పితవత్రలతాభిరామము
యమవగు సుందరీమణి * ముఖాబ్జము నిల్పెన వేళ్ళమీటగళన్.

చ. మఱియును గర్ణపానిని * మంచితకంచనకుండలంబులున్
మెఱయగ గట్టిగుట్టువను * విట్టల ముత్యపుబేర్లు రంజిలం
బిటుఁడుగఁ గొరచి యొప్ప ముఱి * పెంబుల నందెలు మ్రోయవచ్చు
నామెఱుంగుమిటారి నెన్నెదను * మీ మదినివృట్టికిన్ హితంబుగాన్.

చ. సందిటదోయ నామెడను * జక్కగ నిల్పుచు, నక్క మిమ్ములై
యెఱుఁగములై చలంగు తన * యబ్బురపుబ్బ మెఱుంగుగుట్టులన్

- బొంగుగ నాయుగంబును * బూర్ని మొగ బు మోము జేర్చిన
న్నుం దగజూచు నెచ్చెలిను * నోహరమూర్తి నలందిమాచెదన్.
- చ. కరులు భూగభాగమున * గూడి పటించ గళంబు లీలమై
యొలుగంగం బెట్టి కైకవి * నొమ్మన గాంతులు జీరువాటగా
మెలుగుమిటాపెగుబ్బు తెల * మిం గనుపట్టంగ వచ్చు జూచు న
గ్గరితనురాళవృక్షు లెగ * గాంతుదలిర్పంగ జేసిరిలెదన్.
- చ. అలరంగం గోనులాటచక * రాంగునముల్ దలపై ఘటించుచో
వలయుముగా భూకరలు * వాచి వృథాగనివ ర్తనంబుల
నైలయుచును నుండగా నరరి * నేమనుధాకరకాంతి నొప్పు న
పొలతుకమోము నానుదిరి * బూచి భజించెద వేష్టమీటంగన్.
- ఉ. తా నొకనాటికేకునను * దల్పమునన్ శయించియుండగా
నే నట లేచి లేవగను * నిద్రతమి న్నైన నాకలస్వినూ
బూనినరీతి నాదెనకు * బొల్పుగ మోమిడి కొంగిలించు న
మ్మానిని నాత్మ నిప్పటికి * ముగ్ధ నేను భజింతు నెప్పుడున్.
- మ. చనుదోయిన్ మొగమందు లేజెనుటలున్ * జాతా గును లెప్పుక్కులన్
దనరం దూలంగ హారము లెద్దది యా * ఉండై రతు లేచ్చయువో
జనువొప్ప న్ననుం గాంచి లేనగవుతో * శాస్త్రోస్తులు న్మాటికిన్
గొనబై పల్కువధూటి నానుదినం గో * ర్కు ల్మీట భావించెదన్.
- మ. అలగుంబానుపుం బాసి వచ్చుటకు నే * నత్యంతము న్వచ్చుటన్
వల పిచ్చం దలపోసి కామనికృతిన్ * ద్వారంబున నిల్చి ను
చలనం బుడుచు నెచ్చెలిం గదిసి కాం * తు ల్మీట నెల్లత్తి కో
కిలవాగ్నైఖితి రోదనంబు గనునా * కేళీనతిం గాంచెదన్.
- ఉ. ద్వారమున న్నసిరిచి కడు * దైన్యమున న్ననుం జూచి చూచి న
ద్వారతలంబునం బడి శు * కాన్తిని డస్మియునించుకంత ని
ద్రారతిఁ జెంది లేచి మది * తల్లడిలు గల సత్కపోలయై
యారయుచున్న యెచ్చెలియ * నాత్మ భజించెద మాటిమాటికిన్

మ. బలుయూర్వుల్ గిగుడంగ నేత్రయగళి * స్వాహ్వాంబుజం రాసం
చలనం జూచుచు నావిధం బడుగుమనీ * స్వాగతంబు నానావిధం
బులం బోగో మనమందు ప్రకొనంగ మో * మునో హంబి చింతించున
బృలభిన్న లళిలాశచన మదిని నే * భావెతు నల్లప్పుడున.

ఉ. వేకువ నొక్కనాడు నిజ , వేశ్యమున నైతికొప్పు వీడఁగాఁ
గోకిలవాణియు నిమిశ * ఘూర్ణితదీర్ఘ విలోచనాబ్జయై
వేకువ నిద్రలేచి రుచి * దేరంగ నొక్కన మోవి కేలినే
నా కరగప్పుచానను మ * చాత్మను నిప్పటికిం దలంచదన్.

చ. మఱియొక నాటిప్రాద్దునను * మానక బంచటరుంగుపైని దా
నిరవుగ నెచ్చెలిం గదసి * యింతి ప్రియోత్తులు పల్కుచుండ నే
బటువున వచ్చి వెన్న నిలు * వంబడినంతనె చూచి స్థిరగోఁ
జిటునగ వొప్పఁ బోవువగ * జిత్రమునం దలపోసి చూచెదన్.

మ. అవరాధం బొనరించి తీ వనుచు న * న్నత్యంతకోపంబుతో
నువలాలింపక నెమ్మొగం బియక నో * హో చాలుఁ జాలఁచుఁ బో
నవుడు నేను బ్రియోక్తి నాముకొన న * త్యాసక్తి లేనట్టి మా
ట పచారించిన నవ్యధూటిఁ గవుఁగిం * టం జేర్చి లాలోక వన్.

చ. నడుకొని యంతలోనఁ బరి * భావితియై వడి లేచి నిద్రచే
దోడవడి యావలించి మెయి * దోట్రు విదిర్చి విజృంభణాయం
బొడమిన మోమువాననకుఁ * బూని భ్రమించుచునున్న శేట్లనం
దడికి జలించునట్టి కను * దమ్ములు గల్గినదాని నెన్నెదన్.

చ. మనసిజపూజ నేయ నిజ * మానినులందఱు గూడి కేళికా
వనమున కేగుచో దనదు * శార్వమునక వసియించు నన్ను జూ
చెనని శంకతోడ జను * లేమనుకొందురొ యంచు భీతియై
క్షణ మిటులుండు మంచు గను * నన్న యెనర్చినకన్నె నెన్నెదన్.

చ. సరసిజినేత్రి తా బ్రథమ * సంగమవేళను సిగ్గుదోష నే
సరదాను ధైర్యవృత్తిఁ గది * యంగ దలంచిన జూచి పూర్వోత్తుల్

నెరవఁగ నందు దీపశిఖ , లీనతగంబము నొందు కర్ణభా
సురకుముదంబుఁగప్పు సలి * జూచెద నిప్పటికిఁ ముదంబునన్.

చ. చెలి తమితోడ నెచ్చెలుల * నీయని శోపము నేసి శీఘ్రతం
దలతల మందు బోఁగదిమి , తత్పరతం బులకల్ జనింపగా
సలరుచు సంస్మితాస్యయి * యంతట నాదెసవచ్చి కూటమిఁ
గలసినభామినీమణిని * గాంచెద గన్నులకద్య దీఱగన్.

మ. కలకంఠోపమకంఠనాస్యజితరా * కాచంద్రబింబ నృయూ
రలనద్భర్త సిమానవేణి సుగుణ * వ్యాతాత్మనేత్రప్రభా
విలసన్మతచకోగయానమిత * శ్వేతచ్ఛదం గాంచనో
జ్వలకుంభస్తని గామినీమణిని నే * భావించు నెల్లప్పుడున్.

మ. విరిశయ్యం బవళించి మన్మథ సుఖా * విహృతి కాంగంబులఁ
సరిగావింపుచు శౌగిలించి ముద మె * చ్చున్నాడు కెమ్మోవి నుం
దరవక్త్రంబున నిల్పితా సురతసం , ధానంబు గల్పించు శం
బరవిద్విడ్ధ్వజవై జయంతి మది సం * భావించి పార్థింకెదన్.

ఉ. సీజ్యపుగల్పిచన్నఁగవ * చెన్నుగ నిక్కఁగ నక్కలించి యం
దబ్బురపాటు గన్పడఁగ * వింగవిభంగమిషంబునన్ రుచుల్
గుబ్బతిలంగ బాహులత * లుం బయికెత్తి గభీరనాభి పె
ల్లబ్బిన వేక్కఁ జూపు చెలి , నుల్లమునం దలపోసి చూచెదన్.

చ. వరుస వివ రితంబులయి * వ్రాలు నపాంగవిలోకనంబులన్
మరుదశనోపమానమృదు , మంజులనుందరభాషణంబులన్
దరమధురస్మితంబులను , దాళిమియానములన్ విలాసతఁ
సిరు లెనఁగంగ నొప్పుచెలి * చేష్టలు నామది సంస్మరించెదన్.

చ. కనుఁగవ యించుకంత నెఱి , గా నొనరించి సరత్న పాళికం
కణముల ఝంకృతిధ్వనులు * గౌరవమొప్పఁగఁ జన్నుదోయి నొ
క్కను గనబొమ్మలెత్తి నిజ * కై శ్యము చక్కగ మెచ్చినర్చుమా
నిని బలుమారు నిప్పటికి , నేమదిలోన భజించు నెంతయున్.

చ. అరయ నహివహాని వివహః ధి జైవిజైవిజై రుచుంబుంక
సురతవిశేషనంగతులః ధి జొక్కపువ్వుడవనుత్రధానిదైన్
తరమిడి యంగమంగముః ధి దాకంగ గౌగిట బట్టి కన్నుదో
యరయిడి చెక్కనొక్కనతి ధి నాల్గిభజించెద గోరెమీఱంగన్.

చ. విలసితమగ్ధధన్ విరహ ధి విహ్వలబాలసకాతి సుందరిక
లలితకురంగనేత్రి సుని ధి లాససాంచితచాడుకాలచనో
జ్వలమహనీయచేలయుః ధి శ్యామచిరాజిత హంసయాన నే
నలవడ నంస్మరించెద న ధి నారసిముక్తునిలోన వేడుకన్.

చ. మలయగిరిప్రభూతపన ధి మానములం గని తీన రాడంగా
నలలితరత్న వేదివయః ధి జక్కంగఁ దా వసియించి గీతముల్
దలకొని వీణ సుస్వరయు ధి తంబుగఁ బాడుచు నాళిపాళికిన్
లలి నయనోత్సవం బొసఁగు ధి లక్షణగాత్రిని నే భజించెదన్.

— వీరసేనుడు కవి రచించు పద్యంబుల రాజునకుఁ బంపుట —

వ. అని యిట్లు కవివరుండు మదనోన్మాదంబున యామినీపూర్ణతిలకా
యత్రతిత్తుండై తద్వర్ణనాతివేశేషంబులుగా రచించిన పద్యంబులు
యశవత్రంబునఁ దద్భ్రతులు భూపాలుని కప్పటకప్పటి కర్పించినం
జూచిచూచి యంతకంతకుఁ గోపాటోపంబునఁ గనరివేయుచున్న వినికి
వినికి తద్యత్తాంతం బంతయుఁ గవివరుండు విన వీరసేనున కిట్లనిరి.

చ. హిమరుచినత్కళావిభవుఁ ధి డీకవిరాజు రచించునట్టి ప
ద్యములు గ్రహించి రాజునకు , నర్పణచేసివఁ జూచి కోపభా
వమున దురుక్తులం బలికి , వారకఁ బొమ్మనుఁ గాని మంచిమా
టమరంగఁ బట్టుడ వచ్చెడు త , దాగ్రహవృత్తి వచింప శక్యమే.

చ. అనవుడు వీరసేనుడు ద ధి దాననముం గని యొకవీండ్ర నీ
వనఘండ విందిరావరను , తాభుండవు న్నిను హింసనీయంగా
మనమున నత్కృపామతిని ధి మానతిఁ బూనితి నే భరింపఁగాఁ
బసెటడి ప్రాయుపద్యములు ధి పార్థివుఁ డొప్పుఁ డిదేమి సెప్పుదున్.

చ. అనవుడు భూసురుండు హృదయా • బ్రహ్మచం గడు నన్నె యోరి! ని
న్ననయము మెచ్చితినో విను ధ • ధిస్తుమాననము. గరుగునే
నినడి యేల బువితవి • చాల్పడి నాకిని బ్రహ్మదేవుఁ డి
ట్లను లిఖించియుండ వెళి • లు బడఁ గారణమేటి చూడఁగన్.

ఉ. ఓరి తలారి పేరి మఱి • యూరక క్రోవ్వని మేమి త్రిప్పఁగా
సారము, ఖడ్గముంగొని వి • చారము నేయకు త్రించుమన్నఁ ద
ద్దీరతఁగాంచి వాఁడు క్షీతి • దేవులో తమ! యోతదగ్గఁ మె
యారయఁజాల దెలిసని • కై న భరింపును నిన్న నెన్నఁగన్.

క. ఏమేమి వ్రాసితివో యా
భూవిశతి మానసులు • పోరల పయెన్
సాహి! యామాటైనను
నామోదత మంచినద్య • మానతియుమాన్.

నీ. తనపృథ్వి యాఘరా • ఘనశ్రేణి చదియించు
క్షీతిభాగమున నుండఁ • జేయుమయ్య
తనరసం బాసుధా • పరశ్రీహలాడడు
శృంగారిసరసిలోఁ • జేర్చుమయ్య
తన తేజ మాతప్ర • కనకాంగి విర్బించు
దర్పణంతరమునఁ • దార్చుమయ్య
తననాయు వాసుగం • ధశ్వాన విసరించు
కొనువ్యజనంబునఁ • గూర్చుమయ్య

తే తననభం బొరమణియింట • ననువుమయ్య
యాశరీరంబు పంచత్వ • మెనసినపుడు
స్వాంశములతోడ భూతంబు • లై ను నై దుఁ
గూర్చుమయ్య విధాత! నా , కోర్కెదీతి.

వ. అని యిట్లు కమలభవుని వేడి త్రిరణపూర్వకంబుగ నమస్కరించి
నిలువంబడియున్న వీరసేనఁడు తత్ప్రస్థంబు గ్రహించుకొని రాజ
సమీపంబునను వచ్చి తత్పుత్రిక నమస్కరించిన.

క. ఇదియేమి మాటిమాటికి

హృదయంబున లేదే భీతి ♦ యెంతయు నన వాఁ

డదరక సామీ భూవర !

యిది చూడుఁడు యొక్క వింత ♦ యేమో తలఁపఁ.

వ. అనిన లిఖితంబుఁ గైకొని పద్యంబుఁ జనువుకొని యయ్యర్థం బనే

కార్థంబులుగాఁ దోచినఁ గొంతతడ వాలోచించి యిట్లునియె.

క. ఓరి దురాత్మక ! యింక పలు

మారిటు రావలదు, హెచ్చి ♦ మరిపచ్చితివా

నేరముగొందు గ్రహించుక

యూరక యాపని ఘటింపు , మెప్పుడు నాకున్.

ఆ. అన నిరాశుఁ డగుచు , నావీరసేనుఁడు

వచ్చి కలికె విప్ర ♦ వరునితోడ

నేమి వ్రాసినావొ ♦ యెఱుంగ నింతైనను

మనసు గరుచదయ్యె ♦ మనుజుపతికి.

మ. అని పల్కం దలచుూచి యూచి మది నాహోయంచు నేసాహసం

బునఁ జాతుర్య మెలర్పఁగాఁదనగతికొ ♦ భూమిాశు నుచ్చాయయుం

గని రెండొక్కటియైన మంచిదగుఁగా ♦ కా యంచు నిశ్శృంకుడై

కని యూహించె శరప్రయోగమయి తా ♦ కం బద్య ముద్యగ్గతిన్.

—♦ కవి రాజు కోపశాంతీకరంబైన యొకపద్యము వ్రాసిపంపుట , —

చ. రవిజుఁడు భా గుణింప విధు ♦ రంబుగ భట్టి నశించె భారవి

ప్రవరుఁ డడంగె దీర్ఘమునఁ బ్రా , ణముఁ బాసె గుడియ్య బిక్కుడి

యవనికిఁ దప్పె భీముఁడు ద ♦ దంతగతి న్మఱి కొమ్మువెట్ట ని

క్కువముగ వే భుకుండుఁ డను ♦ కొమ్మున దీర్ఘము వెట్లకుండడి

భువి నతఁ డెన్న నిర్దయుఁడు ♦ భూవతి నీవుఁ దలంప భూవరా.

వ. అని పద్యంబు లిఖించి వీరసేనుని కిట్లనియె.

క. ఓపుణ్యాత్మక వినుమా !

యీషద్యముచే గ్రహించి • యెంతయుఁ జని నీ

వేపున నొనఁగిన వే యా

భూపతి ననుఁ బిల్వినంపుఁ , బొమ్ము రయమునన్.

వ. అని చెప్పిన నప్పద్యంబు గ్రహించుకొనిపోయి రాజు ముందరం బెట్టిన పుత్రిక దండధరాశిపుత్రికవిధంబున పుదికిఁ దోఁచఁ జూచి తదర్థంబు గ్రహించి పహివల్లభుండు పవనోత్కృష్టకదళికామహీ రుహంబుచందంబునఁ గంపితసర్వానయపుండై యెంతయుఁ బ్రోద్దు చింతించి తదభయదృఢతనన్నే హసారంబులును, దత్కవీయమహా త్వంబునఁ బాఠించి వానితో నిట్లనియె.

— • ర జు కవిరాజుం బిలువఁబంపి పుత్రి నూటడించుట • —

క. ఓవీరఘన ! యిచటికి

వేవేగం బోడితెమ్ము • బిల్వణు ననినన్

భావము రంజిల వాఁడు ధ

రావిభునకు మ్రొక్కి వచ్చి • రాసుత కనియెన్.

క. ఓతల్లి ! నీమనోహరు

నాతతవృద్ధయాంతరంగుఁ • డై పనుధీశుం

దీతఱిఁ బోడుకరమ్మనె

నీతాపము మానుమింక • నీరజనయనా !

వ. అనిన విని గ్రీష్మసమయదండహ్యామానమాననయై మయూరిక ఘనా ఘనగర్జననాదంబు వినినచందంబున సుందరీమణి తదవృచనంబులు విని కోతూపాలచిత్తయై కంతహారం బొనఁగిన గ్రహించుకొని బిల్వణున కిట్లనియె.

ఉ. ఓకవిరాజశేఖర ! మ • హోన్నతి నీవు రచించుపద్యముం

జేకుమోడ నానరవ • తిం గని యిచ్చినఁ జూచి యెంతయుం

గైకొని దాని యర్థమును • గాంక్ష దలిర్పగ్రహించి యప్పుడ

స్తోత్రః పఠుమింట నీనుఁ • దోడ్కొనిరమ్మనె నయ్యలియ్యెడక.

వ. అని యత్యాదరంబున శుభలక్షణప్రశస్తంబగు నతని హస్తంబు బట్ట
కొని వచ్చునెడ.

తే. రాజరాజగు మదనాభి ♦ రామస్వతి
తనకుమారినిఁ దలఁచి యా ♦ స్థాన మెడలి
వచ్చి తద్వారమందున్న ♦ వనజపత్ర
నేత్రి దగ్గరఁజేరి క ♦ స్మీరుఁ దుడిసి.

ఉ. శిరము మూర్కొని చికురముల్ ♦ సెక్కువాపి
చక్కఁగానిడి గద్గద ♦ స్వరముతోడ
ననియె దయమీఱ భూపాలుఁ ♦ డాత్మజాత
కమ్మ ! సంతాపమును మాను ♦ మమ్మ ! యనుచు.

క. ఓకూర్మితనయ ! కవివరు
నీకోరికమీదఁ గూర్తు ♦ నిశ్చలమతివై
నాకడకు రావమ్మా !
యీకడ నాచేయుపని గ్ర ♦ హింపుము మదిలోన్.

— ♦ రాజు కవివరు నెదురుఁగాజని తోడ్కొని వచ్చుట —

వ. అని యుపలాలించి యంతఃపురంబున కనిచి బిల్వనకు నెదురుగాఁ
జని నమస్కరణపూర్వకంబుగఁ గొఁగిలించి చతురంగయానంబున
సధిససింపజేసి సభామంటపంబునకుం దోడ్కొనివచ్చి యుచితాన
సంబునం గూర్చుండ నియమించి సభాసదులు విన నృపవరుం డతని
కిట్లనియె.

ఉ. ఓచతురాననాన్వయమ ♦ హోదధిపూర్ణ శశాంక ! బిల్వణా
ఖ్యా ! చతురాన్య ! నీమహిమఁ ♦ గన్గొన నేరికి శత్రుమా ధరన్ ?
నీచతురోక్తివై ఖరికి ♦ నీదృఢవృత్తికి, నీకవిత్వధా
రాచలితై కనిష్ఠకు న ♦ హర్షితమున్ మది నేను మెచ్చితిన్.

—♦ రాజు కనివరు నూటడించి తనకూతుం బెడ్లిగమ్మనుట ♦—

చ. తడఁబడి యెవ్వఁడేనియుఁ గృ , తఘ్నునియం దొనరించుమేలుకై
వడిని మదీయకృత్రిమము ♦ భవ్యగుణాకర ! నీమనంబునం
దడవక నుందరీమణివ ♦ తంసము నాతనయన్ వరించి యే
ర్పడ నయ మొప్ప మత్సరకు ♦ భర్తవుఁ గమ్మని పల్కివెండియున్.

క. రేపు సమస్తంబగుఁగా
నీప్రొద్దున్ బడలినాపు ♦ హితమతితో నీ
వీపట్ల నేదచేటుము
భూబాలనుతైకచర్య ♦ భూసురవర్యా !

వ. అని యొడంబఱచి కనివరుని యథాస్థానంబున కనిచి వసంతాఖ్యున
కిట్లనియె.

క. ఓమంత్రివర్య ! చూచితె
భూమీసురచిత్తవృత్తి ♦ బోధింపంగా
నేమందు, నెంతదృఢ మా
భామామణిహృదయ మట్ల ♦ పరిశీలింపన్ ?

క. ఈవిధమున నిర్వృరకుఁ
దైవాజ్ఞన్ ఘటనమయ్యెఁ ♦ దప్పింపంగా
నావశమె ? యగ్రజన్ముఁడు
భావింపఁగఁ గూతు నిత్తు ♦ భవ్యవిచారా !

వ. అనిన విని మంత్రివరుండును సభాసదులును నేతత్కార్యంబు విశేష
కార్యం బనిన విని వారలం బనిచి యంతఃపురంబునఁ బ్రవేశించి పరి
చారికాజనంబులం బిలిపించి యిట్లనియె.

క. ఓ కాంతలార ! మత్సర
కాకవివర్యునకు భోజ ♦ నాదులు పూర్వం
బేకొలది విచారించితి
రాకొలదిం జేయుఁ డనుచు ♦ ననిచి రయమునన్.

వ. తనదార యగు మందారమాలిక కాచందంబంతయుఁజెప్పి సూయము
కానందం బొసాదించి భోజనాదికృత్యంబులు దీర్చి సుఖించుండునంత.

— ♦ స్రాతఃకాలాభివర్ణనము. ♦ —

చ. తెలతెలవాతెఁ దూర్పు, నలు ♦ దిక్కుల విచ్చెడ దమ్ములు పక్షులుం
గలకలఁ బల్కె, గోకములు ♦ గాంచె ముదంబు, లున్నరజంబుఖ
స్థలమున నాడకాడకును ♦ జాతె, బెలఁగి పదాయుధంబులు
ద్వలగతిమోసె, వీచె వలి ♦ గొడ్పులు, భూజను లుల్లసెఁగన్.

నీ. కోకాంగనాగణ ♦ శోకమారుతమిత్ర

ఘనతరజ్వాలలం ♦ గందినాఁడొ

విరహదుస్సహవధూ ♦ విపులనిశ్చననోష్ణ

గంధవాహములచే ♦ గమలినాఁడొ

బాధితపద్మినీ ♦ పటలశుక్లప్రాప్త

ఘోరపాపంబునఁ ♦ గుందినాఁడొ

జనదూరితాప్రాప్త ♦ జార చోరవ్రాత

శాపంబులను గొంత ♦ సమసినాఁడొ

తే. యనఁగ దోషాకరుండు క ♦ శానుభూతి

దొరఁగి వెన్నెలపులుఁగుల ♦ వొడరి యితఁడు

రేపు నేవేళ కొదవునో ♦ మాపనేమి

యనుచు నిక సారమంత కొ ♦ ల్లాడ నరిగె.

ఉ. వెన్నెలతీవలం దడఁగి ♦ వెల్పడి విస్ఫురసారసావళిం

గ్రన్నన సారభంబుఁగొని ♦ రాజిలు గంధసమీరణంబు ల

భృష్మతసాధరాజములఁ ♦ బుష్పశరాసనకేళిఁ దేలి యం

దున్న వధూశ్రమాంబులతం ♦ లొప్పులుమీఱ హరించునెతయున్.

మ. ముద మొప్పారఁగఁ బద్మినీమణులు మో ♦ ముల్గిష్పఁ జక్రంబు ల

భృదయం బొందఁ బదాభులున్ సరసవి ♦ స్ఫూర్తిం బ్రవర్తిల్ల నా

స్పదమై భాసిలు పుష్పదంతగజరా ♦ జం బెక్కి యువ్యద్విజౌ

మది రంజిల్లఁగ నన్ను తింప వొలసెన్ ♦ మందానిలుం డత్తతీన్.

మ. మలయాహార్యతటంబు డిగ్గి విలస * న్మల్లీమతల్లీలతా
వళులం జిల్కి ప్రయాసత న్వేడలి దీ * వ్యచ్చారుకాసారని
ర్మలతోయంబుల నీది పంకరుహసా * రభ్యంబుఁ గొల్లాడి వ
క్షులనాదంబులతోఁ జరించు మరుదం , కూగంబు లవ్వేళలన్.

క. తనతమ్ముల వై భవమును
గొనెనట యొకరాజు వానిఁ * గొట్టెద ననుచున్.
ఘనకోపుఁ డయ్యె ననఁగా
నినుఁ డతితేజం బెనంగ * నేతెంచె నొగిన్.

మ. హరిచక్రంబు భరించు నుద్భటనిశా * టాటోపమున్ మాన్చి యు
ద్ధరలీలాప్తి బుధాంతవర్తి యయి యెం * తో బూర్వదేశంబు భా
సురమై యొప్పగ నిందునంద నిలిపెన్ * స్తోత్రార్థుఁడేయించు శం
కరపద్మోద్భవులు భజింపఁ జెలగెన్ * గాల్వోదితాచారుడై.

ఉ. అంగుగఁ గలమ న్కరికి * నావల నీవల వ్రేలు బంధురా
భంగురపాశము ల్నెలయు * బంగరుపోసిన ఘంటలో యనన్
సంగతి మీఱఁ బ్రాక్షరమ * శైలములం గనువట్టి రర్కసా
రంగధరుల్ నిజోర్ధ్వరుచు * లందము నొందఁగ నట్టివేకువన్.

క. హితవిబుధస్తుతిగోత్రా
హితకరుఁ డుదయించె గురుబు * ధేశహితుండై
ధృతిపూర్వదేశముం గొని
క్రతువులు గోతలమునందుఁ * గడు నొప్పారన్.

నీ. అతులద్విజాలోక * నావహుండై త్రయీ
సుముఖుండై నట్టి తే * జోమయుండు
కమలామనోహరా * కారుడై శర్వరీ
చరుల నొంచిన చక్ర * భరణశాలి
యఖిలలోకతమోహ * హరణ నై పుణవృత్తి
రాజిలునట్టి న * ర్వజ్జవిభుఁడు

మిత్రుండై భువనపఁ * విశ్రకుండై తగ
ధర వెలిగించు న * స్మార్తవర్తి

తే. యాదిమూర్తి యనంగఁ బ * ద్మాత్యుండనంగ
నార్తితార్కుడనంగ ది * వైకవాక్తన
వముల ద్విజరాజనంగితి * వసుమతింబ
శేఖరారూఢతను రవి * చెలఁగె నెదుట.

తే. అలరుతమ్ముల నొకటి దా * నాత్మఁ దలఁచి
దిశెలు చెలువొందఁ దమము భే * దించి తనదు
లోకబాంధవనిఖ్యాతి * లోకు లెన్నఁ
గరము వెలుంగంగఁ బద్మినీ * కాంతుఁ డలరె.

క. ఉడుకువలయంబు బెగడంగ
ఖరకరుడు జనించి రాగఁ * గలుగు నచాళిన్
వరునంగని రూపు మావంగ
నరిగెను ద్విజరాజు పశ్చి * మాంబుధి కడకున్.

చ. సమయకిరాతకుం డుదధి * జాడల వచ్చునుఁ జేరి పూర్వది
గ్రమణికి విక్రయించు దయ * రాగపు వన్నెపటంబు లిచ్చి చూ
పె నుదికి హర్షమైనయది * బేరములాడి నిబద్ధమైన ని
ష్కము నొకటిచ్చెనో యనంగఁ * జాయలుదోపనినుండుఁజెల్వగున్.

తే. ఒక్కయినుఁ డంతకంతకు * నుక్కుమిగుల
నొక్కరాజది జూడంగ * నోర్వలేక
డింది వెల్వెలనై యొక్క * దిక్కునేరె
ననంగ సూర్యుండు హెచ్చె, హి * మాంశుఁ డడఁగె.

చ. సమయవినోది మిన్న నెడి * చక్కని రంగమునందు సర్వది
గ్రమణులు చూడఁగా దృఢము * రక్తినిఁ జూప విధుం డనెండు న
ద్దము నొకకర్ణమం దునిచి * దావలికర్ణమునందు హేమచ
క్రము వెడలంగఁ దీసె ననఁ * గా రవి దోచెఁ బ్రభావప్రభావుండై.

—, భూపాలుఁడు తనకూతుఁడు గవి కిచ్చి పెండ్లి నేయ

సన్నాహము జేయుట. —

వ. అసమయంబున మంగళతూర్యనాదంబులు వినుచు మేల్కొని మద
నాభిరామభూమిధపుండు స్నాన సంధ్యాద్యనుష్ఠానంబుల నిర్వర్తించి
సముచితాలంకారండ్లై సభాస్థలంబునకు వచ్చి మంత్ర పురోహితా
మాత్యబంధు నిద్రస్థులంబుల రావించి, వారల సుచితసంకల్పన
గూర్చుండ నియమించి సుప్రసన్నుండై యిట్లనియె.

క. ఘనలూర బిల్వ కాఘన

కెనయఁగ మామకకుమారి * సచ్చెద నని నే

మనమునఁ దలఁచితి నిపుడు ద

దనుకూలము బ్రహ్మ పూర్వ * మందె ఘటించెన్.

వ. అని యిట్లు పలికి వారల యనుమతంబున ముహూర్తము నిశ్చయంబు
నేయఁదలంచి జ్యోతిష్యాస్త్రకోవిదులఁ బిలిపించి యడిగిన వార
లిట్లనిరి.

క. గురుకవియుక్తినిమండున్

వరుస సమందాత్ముఁ డగుచు * వసుధఁ బరఁగినం

బరికింపఁగ ద్విజరాజుకు

చిరతరముగ మంగళాప్తి * చెన్నగువేడ్కన్.

తే. నీకుమారిక యళియయ్యె * నాకవీంద్రుఁ

డలర ధనువయ్యె నిర్వర * కనుగుణంబు

గ్రహవిరోధంబు నెందులఁ , గానఁబడదు

రాజబల మొప్పు నొప్పు తా * రాబలంబు.

క. ఈకన్య కిపుడు ద్విజరా

జాకడ నాటింటఁ జెల్వ * మలరినవాఁడై

చేకొని పదిటను మిత్రత

శ్రీకరముగ నొప్పు నతను * సిద్ధి నృపాలా.

వ. అనియిట్లు పలికిన సంతోషాంతరంగుడై నృపపుంగవుండు నిజనగరం
బలంకరింపఁ జేయుండని పరిచారకులం బంచిన.

సీ. పచ్చలతోరణ • పంక్తులు ఘటియించి
కస్తూరిపూతలు • గా నొనర్చి
మలయజపంకంబుఁ • జిలికి జవ్వాదిరే
కులు దీర్చి రత్న వే • దులు నమర్చి
ముత్యాలనవరంగ • ములరంగు గావించి
నవవజ్రమయసితా • నములు నెఱిపి
వాసితాగరుధూప • వాసనల్ నిగుడించి
పగజాల మెఱయు చ • పురము లునిచి

తే. ప్రతిగృహంబుల భర్తకుం • భములు నిలిపి
దర్పణంబుల దావరబం • ధములు గూర్చి
ధవళసాధాళిఁ జిత్రకే • తనము లెత్తి
పురము శోభిల్లఁజేసి ర • బృరముగాఁగ.

సీ. ఏవీధి జూచిన • నింపుమై మంగళ
తూర్వనాదములు సం • తోష మెసఁగ
నేచాయఁ చాంచిన • హితముగాఁ జెవులకు
వీణారవంబులు • వేడ్కనేయ
నేపట్టుఁ గనిన భే • రీపటహదిక్కా
హళమృదంగై క వా • ద్యములు నెనయ
నేనొటు వీక్షింప • వాచాచమత్కృతిఁ
బాటలు నాటలుఁ • బరిధవిల్ల

తే. నొప్పు నక్షత్రవల్లభా • భృదయమునకుఁ
జెలఁగి ఘన్నంది యుబ్బిన • జలధికరణి
దనరుఁ గవిరాజశుభమహా • త్నవమునకును
నగర రాజంబు సంతతా • నంద మొంద.

క. అత్తఱ్ఱ నంగన లారతు

లెత్తఱ్ఱ భవళములు వాడ , నింపు నలిర్పం

గ్రొత్త గనుపింప బెండిలి

చిత్తఱ్ఱనికె కరుదెంచె ♦ షీతిసురు డేలమిన్.

సీ. ఈపడ్చునిభవంశు , కెనయంగ నలుగిడ

నేర్తువుపడ్చిని ♦ నీవు రావె

యీఁ డానిధిఁ జేరి , యెలమి సేవలు సేయ

నేర్తువు మృశుహస్త , నీవు రావె

యీ చతురాస్యతో ♦ నింపుమై బలుకంగ

నేర్తువు శుభవాణి ♦ నీవు రావె

యీ మహానర్హజ్ఞ ♦ కిరవొంద శిరసంట

నేర్తువు శిశిరేఖ ♦ నీవు రావె

తే. యన చుఁ దమలోన భూమిపా ♦ లానుమతిని

నరసల్లాపవచనర ♦ చనలు దెలుప

నంగసారత్నములు గొంద ♦ తానువర్ణ

గాత్రఁ గదియుచు బాడిరి ♦ ఘనులు మెచ్చ.

క. మంగళము రాజసుతునకు

మంగళసుంబుజమళి ర ♦ మాతనయునకు

దుంగళము శాస్త్రవేదికి

మంగళము కవీంద్రమౌళి ♦ మణికి సుగుణికిన్.

వ. అనుచు నారతిపాటలు పాడి శిరంబున నక్షత్రలునిచి,

చ. నడు మసీయాడఁ జర్చుగవ ♦ నాట్యము నల్పగ రత్నహారముల్

దండబడి డోలికాకలన ♦ దార్కొన వేణి చలింప నెమ్మొగం

బొడలును జెక్కుటద్దములు , నొయ్య జెమర్పగఁ గంకణంబు తే

ర్పడి రుద్రముప్పతిల్ల నొక ♦ భామ తలంబెఁ గవీంద్రమౌళికిన్,

- తే. గందమటకలితల బులి ♦ మందమైన
బంగరుకటాహములోన ♦ బొంగుజలము
బాట్లుగాపించి బిందియ ♦ ల్పట్టి యొక్క
యతివ సుకవికి మజ్జనం ♦ బాచ్చె నపుడు.
- సీ. తడియార్చి వలువ లే ♦ ర్పడ నిచ్చె నొకలేమ
యుదుట పావా లుంచె ♦ నొక్కభామ
పువ్వులు సిగఁ జుట్టె ♦ బాలుగొంద నొకకొమ్మ
మురువులు నిడె నొక్క ♦ ముద్దుగుమ్మ
కస్తూరితిలకంబు ♦ ఘటియించె నొకజాణ
యొడలు గంధమలందె ♦ నొక్కచాన
చౌకట్టపోగులు ♦ నవరించె నొకబాల
యురుహారములు బూన్చె ♦ నొక్కగోల
- తే. పడతి రత్న పుటుంగరాల్ ♦ దొడిగె నొకతె
వెలది కపురంపుసురటిచే ♦ వినరె నొకతె
నిలువుటద్దంబు ముందర ♦ నిలిపె నొక్క
మగువ బిల్వణకవిశిఖా ♦ మణికి నపుడు.
- క. ఈరీతిఁ గవినఁ జెలు విం
పారగ గయినేసి నృపవ ♦ రాత్మజ కెంతో
నీరాట మొనర్చియు శృం
గారించిరి వేడ్కఁబూడమ ♦ గ్రక్కున నంతక.
- క. సరిగంచుచీర కటి పై
నెరయంగాఁ గట్టి త్రొక ♦ నీటై మెఱయన్
సరిగుబ్బలు గుబ్బతిలం
గరముగ నవరించుటపైఁట ♦ గావించి రొగి.
- క. సికఁ జిక్కువారనేయని
చికురంబులు చిక్కుదీర్చ ♦ చెలువుగఁ గీల్లం

- టాక యింతి వెట్టి నవ్వుచు
సకిముడి బాగువడె ననుచు • నన్నుతిచేసెన్.
- తే. సూర్యచంద్రులు మైత్రిచే • సుదతివదన
పనజమంతయు సంతత • నై భవంబు
నందఃజేయ వసించిరో • యనంగ నపుడు
సూర్యచంద్రుల నిడె నొక్క • శోభనాంగి.
- ఉ. కోరిక నాకలింగొని చ • కోరికలుజ్జవ ముప్పతిల్లగా
సారసనై రియం దమృత • సారము దూఱుచుఁ దోచె తద్గతం
బై రహిమించు నల్పుగొన • నత్తటిఁ జాతె ననంగ నొక్క సిం
గారపుబొమ్మ వాలుదెలి • కన్నులఁ గాటుకదీర్చె బోఁటికి.
- తే. తారకావళినేవ్వమై • తనరునట్టి
చంద్రబింబంబుతోడుత • సాటిసేయుఁ
జెలువమోమునఁ గస్తూరి • తిలక ముంచి
ముత్తైములపేరు లమరించె • ముదితయొకతె.
- క. అద్దములవంటి చెక్కుల
నిద్దపురుచు లుప్పతిల్ల • నీటుగ శ్రుతుల
ముద్దులగుమ్మకు నొక్కతె
ముద్దియ కుండలము లునిచె • ముద్దులుగారక.
- క. సంగతిగ మోవి చవిఁజూ
డం గని యరుడెంచె ననంగఁ • దార్కొనునానన్
రంగలర నాణిముత్తెపు
మూగరఁ గీలించె నొకతె • ముదితామణికి.
- క. దరము వినరం బెఱింగియు
వరుసం దనజన్మసీమ • వారిని వేడ్కన్

భరియించె ననఁగ నొక్కతె

యురుకుచ మెడి ముత్తైనరులు ♦ నునిచెం బ్రేమన్.

క. స్ఫుటముగ నీయుత్సవమునఁ

గటకంబులు మ్రోసె ననుచు ♦ ఘనమణిభాస్వ

త్కటకమ్ము లునిచె నొక్కతె

కుటిలాలకకరములందుఁ ♦ గొమరు సెలంగన్.

క. పిఱుదులు ధరగొని దీవులు

నిరవొందఁగ నాక్రమించి ♦ యేర్పడె ననుచున్

బిరు దుంచినగతి నొక్కతె

యొరయగ రత్నముల కాంచి ♦ యునిచెం జెలికిన్.

క. కరిగమననడలు మదనుని

కరిగతులన్ ధిక్కరింపఁ ♦ గలవని యండెల్

సరిమ్రోయఁగఁ జరణంబుల

నరుదారఁగ నిలిపె నొక్క ♦ యతివ ముదమునన్.

క. ఈవిధమున రమణీమణు

లావనుధావరునిపుత్రి ♦ కంచితలీలన్

వేవేగ నలంకారము

గావింపి వివాహవేది కడ నిల్పుటయున్.

సీ. సతివీక్షణములు ర ♦ సప్రవ ర్తకములై

నెమ్మొముదమ్మిపైఁ గ్రమ్మికొనఁగ

బినరుహేక్షణదృష్టు ♦ లును మనోహరములై

గళసుగంధివిశేష ♦ కలనఁ బొదలఁ

దరుణాంగిచూపు ల ♦ త్తటి శిలీముఖములై

హృదయవంకజ మావ ♦ హించి శాట

భామినీలోచన ♦ ప్రభలు వరాభులై
తన రాదు పాద ♦ పద్మముల వ్రాలఁ

తే. బరంగి కవిరాజు పూర్వ ♦ వైఖరిని మోహ
కలితవిభ్రమవిస్మయా క్రాంతుఁ డగుచు
ననితరాయ త్తచిత్తుడై యాత్మలోనఁ
జెలువభావంబు గాంచి వీ ♦ క్షీంపుచుండె.

సీ. ఈశ్వరమంగళ ♦ యీక్షణకాంతుని
భరితసుధాకర , ప్రభలుగాఁగ
నీశ్యామ కన్దోయి ♦ నింపాఱు దీప్తులు
పూసిన రతికాంతు ♦ భూతిగాఁగ
నీసతి కన్నులు భాసెలు దీధితుల్
పాలుపొందఁ దమ్ముల ♦ పూజగాఁగ
నీయూర్వలోచన ♦ చాయలు మాళిపైఁ
బ్రవహించు గంగార్పు , రంబుగాఁగ

తే. బరంగు కవిరాజమాళి స ♦ ర్వజ్జమూర్తి
విలనదనమాంకవిస్ఫూర్తి విశేషకీర్తి
యించియచలభోగభా ♦ గైకమూర్తి
యనుచు నచ్చటి విబుధాళి , యభినతినవ.

సీ. భావిఫలోదయ ♦ ప్రాప్తభాసురములై
పరగు మాక్తికముల ♦ బాదులనఁగ
రతిపంచశరులు సం ♦ తలకేళిజేలుచుఁ
బనివడి యాడుపూ ♦ బంతులనఁగ
దియ్యవిల్తుఁడు రెండు ♦ తెరఁగులై యిరువుర
కడలంది యేయు మా ♦ ర్గణములనఁగ

దేనవలనను వీరు ♦ దనరారిరనుచుఁ జం

ద్రుఁడుఁ జల్లు నమృతబిం ♦ నువు లనంగఁ

తే. జెలఁగు నయ్యామినపూర్ణ ♦ తిలక బిల్వ
ణాఖ్యకవివర్యచూపు ల , న్యోస్యమైత్రి
నొలయుచు గతాగతంబులై కలయ నలరి,
వెలయఁజూచిన జచులకు ♦ వేడుకయ్యె.

తే. బలితముగ విప్రులు 'తదేవ ♦ లగ్న' మనుచు
మంత్రములుపాడ శుభవీతి ♦ మహితలీల
వరుసనుంచిరి యవ్వధూ ♦ వరుల నృపతి
యనుమతంబున నైదువు ♦ లపుడు నేడ్క.

తే. పుడమివేల్పులు పుణ్యాహ పూర్వకముగ
దేవతాహ్వన మొనరించి , తివిరి వారి
కరములను గంకణములు వే డ్కను ఘటించి
చదివి రెంతయు మంగళా ఘ్నము లపుడు.

మ. పొలుపొందన్ ద్విజరాజశేఖరునకున్ ♦ భూభృద్వతంసంబు ని
శ్చలబావోన్నతిఁ గన్యచిచ్చు పగిదిన్ ♦ ట్మదేశముఖ్యంబుగాఁ
బొలుపొందన్ ద్విజరాజశేఖరునకున్ ♦ భూభృద్వతంసంబు ని
శ్చలభావోన్నతిఁ గన్యనిచ్చె సుమన స్సరితానముల్ మెచ్చగఁన్.

క. తలఁబ్రాల వశ్మేరంబులు

వెలఁడులు పార్శ్వములఁ బూన ♦ విభునిశిరమునన్

జలజాక్షి మంచిదోయిటఁ

దలఁబ్రాలును బోసె విభుఁడుఁ ♦ దనపై నించెన్.

త. ఉల్లన్యోన్యాతిశయంబునఁ దమత్సనంబు గావించి విధ్యుక్తవ్రతారం
బుగఁ బ్రధానహామంబులాదిగాఁగలవి యాచరించి బంధునహితం

బుగా భోజనాదికృత్యంబులు నెఱపి శేషహోమాదికృత్యంబు లను
వర్తించి భూసురులకు మ్రొక్కి తదాశీర్వచనంబులు గైకొని బిల్వణం
డును యామినీపూర్ణతిలకయును యధేష్టభోగంబు లనుభవించునెడ.

సీ. నీలమేఘంబులు ♦ శైలాగ్రములవ్రాలె

బరికింప వెన్నెల ♦ బారె విధుడు

నన్నగించెను బిక ♦ స్వరము లంతంతకు

గలహంసలును దమ ♦ గతులు దప్పె

గగనమార్గము సావ ♦ కాశమై పొలుపొందె

నహిరాజు గూఢి యం ♦ దంద నిలిచె

గేతకీదళములు ♦ గెలకుల భాసిల్లె

మెఱపుదీగలు మింట ♦ దఱచు మెఱసె

తే. నంద మొప్పుగగ గొలకుల ♦ నందు వొడమె

నాడ కాడకుఁ గోరిక ♦ లతిశయిల్లె

ననుచు జరులెల్లఁ బొడఁ ఘ ♦ నాగమమున

గర్భగౌరవ మాకాంత ♦ కాంచె నంత.

వ. ఇట్లు నవమాసంబులు నిండి దశమంబగుమాసంబునం దొక్కనుము
హూర్తంబున.

మ. మరుదంకూరము సంచరింప గ్రహముల్ ♦ మార్తాంధసంయుక్తిచే
నరయన్ దిక్కులు దెల్పిఁ జెంద గరిమన్ ♦ దీవ్యస్మృదంగాదివా
ద్యరవంబుల్ సెలఁగన్ సురవ్రతతి యు ♦ ద్యత్పుష్పవర్షంబు ల
త్తటి వర్షింప వహూటి కాంచెను సుతున్ ♦ ధైర్యైకభాగ్యోన్నతున్

క. ఘనతం బ్రభాకరోదయ

మున జనియించుటయు విప్ర ♦ ముఖ్యులు వేడ్కం

గని లగ్నగతిఁ బ్రభాకరుఁ

డనునామం బిడిరి బిల్వ ♦ శాఖ్యుడు మెచ్చన్.

వ. అప్పుడు మదనాభిరామభూమిధవుండు విద్యజ్ఞసంఘమిత్రురహిత
తామాత్యసమక్షంబున సతనిం దనవంశకర్తగాఁ బరిగ్రహించి జాత
కర్మాదులు నలిపి గోభూతిలహిరణ్యాదిపాడశదానంబులు చేసి
భూసురాశీర్వచనంబు లంది,

క. ఘనుఁడు ప్రభాకరుఁ డంతన్

దినదినమును వృద్ధిబొంది ♦ దీవ్యదృఢుఁడై

కనువట్ట వానిఁ బట్టము

చనువొప్పఁగఁ గట్టి సుఖము ♦ జయముం గాంచెన్.

మాలిని. ప్రథితగుణకలాపా ♦ భంజితేనప్రచాపా

ప్రధనవిజయకోపా ♦ భానుకోటిప్రతాపా

మథితదనుజదీపా ♦ మన్మథాచ్ఛస్వదూపా

మధురతరకలాపా ♦ మాన్యరామావసీపా.

శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.

మైలవరం కం పెనీవారిచేతను

తదికనుచేతను ప్రదర్శింపబడు స్థలి నాటకరాజములు.

రు. అ.	రు. అ.
కనకార చు. శే. 1 4	చిత్రసరీయం బల్లారిడి.శృ. 1 4
సర్వహరిశ్చంద్రియంబ.ల. 0	విహదహారంగధర డిటా 1 4
అద్దిమరీషిగానము ,, 1 0	ప్రహద డిటా 1 0
శ్రీకృష్ణతులారాభారం ము. 1 0	రోషనార శో. ను. 1 0
కృష్ణలీల బల్లారి.చు. క.ను. 1 4	సావిత్రి (మైలవరం) 1 0
లవకుశ డిటా 1 4	బ్రాహ్మి (మైలవరం) 1 0
భక్తకంచేల డిటా 1 4	మిలనీదేవి ము. పెం. 1 0
యూజామణి పా. ల. 0 12	మహాకవి కాళిదాసు పా. 1 0
పాండవవిజయం తి. పెం. 1 0	గయోపాఖ్యానం చి. ల. 0 8
పాండవోద్యోగములను	ప్రసన్నయాదవము డిటా 0 8
శ్రీ కృష్ణరాయభారం 1 0	పారిజాతాపహరణం డిటా 0 8
పాండవాశ్చమేధం 1 0	చింతామణి కా. నా. 1 0
బతుంతుబయపాల ఆ.న. 0 12	పద్మప్రసాదం డిటా 1 0
కాలేశగరత్ కా. పా. 0 12	మధుసేవ డిటా 1 0
రంగున్కాడి సో. రా. 1 0	చిత్రాభ్యుదయం డిటా 1 0
ధరణికోట సో. రా. 1 4	వరవిక్రయం డిటా 1 0
వేణీసంహారము వ. ను. 1 0	కన్యాశుల్కము గు. అ. 1 0
రామదాసు బల్లారి.డి.గో. 1 0	శాకుంతల క. పీ. 0 12
బొబ్బిలియుద్ధం శ్రీకృ. 1 0	అనసూయ సో. అ. 1 0
రామకామరూపిణీకంపాల 1 4	కంకాభరణం పా. ల. 1 0
విప్రనారాయణ డిటా 1 0	మాడరకాళి.వ. య.నూ. 1 0
రాధాకృష్ణ డిటా 0 12	ఎక్కకాలేశగరత్ 1 0

కొంతవల్లి మీరంగయ్య అండ్ సన్సు, రాజమండ్రి.

